

โครงการเสริมสร้างโครงข่ายการ คุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

รายงานฉบับสมบูรณ์
(Final Report)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กันยายน 2555

คำนำ

โครงการเสริมสร้างเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ เป็นการศึกษาถึงสภาพการณ์ ภัยพิบัติ แนวทางการป้องกันปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ระบบการเฝ้าระวังและเตือนภัยต่างๆ ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการติดตามสถานการณ์ภัยพิบัติ เพื่อใช้ในการวางแผนควบคุม ป้องกันปัญหา หรือ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนแนวทางการทำงานอย่างเป็นระบบของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานราชการส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และประชาชน อีกทั้งโครงการนี้ยังที่สะท้อนให้เห็นภาพของการเตรียมความพร้อมรับมือและการบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ต่อผู้สูงอายุ

โดยสิ่งสำคัญยิ่งของการศึกษาโครงการเสริมสร้างเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คือ การได้รับการเสียสละเวลา การอนุเคราะห์ ข้อมูลต่างๆ รวมถึงการเข้าประชุมและร่วมทดสอบเครื่องมือในการศึกษา จากหน่วยงานราชการ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และผู้สูงอายุ ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพังงา จังหวัดพัทลุง และ จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้การกำกับ ดูแล จากสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริม สวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ โดยหากขาดความร่วมมือจากส่วนใด ส่วนหนึ่งแล้ว ความสำเร็จของโครงการก็มิอาจเกิดขึ้นได้

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณหน่วยงานราชการส่วนกลาง หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ผู้สูงอายุ และผู้ประสานงานทุกท่าน ที่สละเวลาอันมีค่ามาร่วมให้สัมภาษณ์ข้อมูล สนทนากลุ่ม และทดสอบ เครื่องมือด้วยความเต็มใจ

คณะดำเนินการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	1-2
1.3 ขอบเขตการศึกษา	1-2
1.4 เป้าหมายของโครงการ	1-2
1.5 ระยะเวลาดำเนินการ	1-4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภัยพิบัติ	2-1
2.1.1 ความหมายของภัยพิบัติ	2-1
2.1.2 ประเภทของภัยพิบัติ	2-1
1. อุทกภัย	2-2
2. ดิน/โคลนถล่ม	2-6
3. สึนามิ	2-8
4. ภัยแล้ง ไฟป่า และภัยจากหมอกควัน	2-9
5. ภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย	2-12
2.1.3 ผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติ	2-14
2.1.4 ระยะของภัยพิบัติ	2-14
2.1.5 สิทธิพื้นฐานของผู้ประสบภัยพิบัติ	2-15
2.1.6 การศึกษารูปแบบของการจัดการภัยพิบัติเปรียบเทียบ กรณีศึกษาของต่างประเทศ	2-18
2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	2-25
2.2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ	2-25
2.2.2 การแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ	2-25
2.2.3 ขนาดและแนวโน้มผู้สูงอายุในประเทศไทย	2-25
2.2.4 ภาวะการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ	2-26
2.2.5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุ	2-28
บทที่ 3 ข้อมูลพื้นที่ศึกษา	
3.1 จังหวัดพัทลุง	3-1
3.1.1 ลักษณะทางกายภาพ	3-1
3.1.2 โครงสร้างประชากร	3-1
3.1.3 สถานการณ์ภัยพิบัติและพื้นที่เสี่ยงภัย	3-3

สารบัญ (ต่อ-1)

	หน้า
3.2 จังหวัดนครศรีธรรมราช	3-4
3.2.1 ลักษณะทางกายภาพ	3-4
3.2.2 โครงสร้างประชากร	3-6
3.2.3 สถานการณ์ภัยพิบัติและพื้นที่เสี่ยงภัย	3-7
3.3 จังหวัดพังงา	3-9
3.3.1 ลักษณะทางกายภาพ	3-9
3.3.2 โครงสร้างประชากร	3-9
3.3.3 สถานการณ์ภัยพิบัติและพื้นที่เสี่ยงภัย	3-10
บทที่ 4 วิธีการศึกษา	
4.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา	4-1
4.1.1 กลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานราชการ	4-1
4.1.2 กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	4-2
4.2 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	4-6
4.2.1 หน่วยงานราชการ	4-6
4.2.2 กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	4-6
4.3 วิธีการดำเนินเก็บข้อมูล	4-7
4.3.1 หน่วยงานราชการ	4-7
4.3.2 กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	4-7
4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	4-8
4.4.1 หน่วยงานราชการ	4-8
4.4.2 กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือ ผู้สูงอายุ	4-8
4.5 ข้อจำกัดในการศึกษา	4-8
บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
5.1 หน่วยงานราชการ	5-1
5.1.1 การจัดทำแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ	5-1
5.1.2 การเตรียมความพร้อมของหน่วยงานสำหรับแก่ผู้สูงอายุ	5-2
5.1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ	5-7

สารบัญ (ต่อ-2)

	หน้า
5.2 กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	5-8
5.2.1 กลุ่มผู้สูงอายุ	5-8
5.2.2 กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูง	5-15
5.3 การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานไปสู่ชุมชนเพื่อการเฝ้าระวังเตือนภัยและการช่วยเหลือผู้สูงอายุ	5-18
บทที่ 6 ข้อเสนอแนะ	
6.1 ก่อนเกิดภัยพิบัติ	6-1
6.1.1 หน่วยงานราชการระดับจังหวัดและส่วนท้องถิ่น	6-1
6.1.2 กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	6-2
6.2 ขณะเกิดภัยพิบัติ	6-2
6.2.1 หน่วยงานราชการระดับจังหวัดและส่วนท้องถิ่น	6-2
6.2.2 กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	6-3
6.3 หลังเกิดภัยพิบัติ	6-3
6.3.1 หน่วยงานราชการระดับจังหวัดและส่วนท้องถิ่น	6-3
6.3.2 กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	6-4
6.4 ข้อเสนอแนะจากการจัดประชุมเสนอผลการศึกษา	6-4
6.4.1 การจัดทำแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติให้มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน	6-5
6.4.2 การมีแผนการเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและการมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุของแต่ละหน่วยงาน	6-6
6.4.3 หน่วยงานหลักในการวางแผนจัดการ ตลอดจนเตรียมความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในแต่ละระดับ	6-7
6.4.4 หน่วยงานที่ควรจะทำแผนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุ	6-7
เอกสารอ้างอิง	อ-1
ภาคผนวก	
ก รายนามผู้เข้าร่วมประชุมการนำเสนอโครงการเสริมสร้างโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ	ก-1
ข การสำรวจภาคสนามและเก็บข้อมูลเชิงลึกจากหน่วยงานราชการ หน่วยงานท้องถิ่นและผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา	ข-1
ค เครื่องมือให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ (ถุงยังชีพ, โปสเตอร์และคู่มือ)	ค-1
ง แบบสอบถามสำหรับหน่วยงานราชการ หน่วยงานท้องถิ่นและผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา	ง-1

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1-1	แสดงพื้นที่ศึกษา	1-3
1-2	แสดงแผนและขอบเขตการดำเนินโครงการศึกษา	1-5
3-1	แสดงโครงสร้างประชากรจำแนกรายอายุ จังหวัดพัทลุง พ.ศ.2554	3-3
3-2	แสดงพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมซ้ำซาก อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง	3-5
3-3	แสดงโครงสร้างประชากรจำแนกรายอายุ จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2554	3-7
3-4	แสดงพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม จังหวัดนครศรีธรรมราช	3-8
3-5	แสดงโครงสร้างประชากรจำแนกรายอายุ จังหวัดพังงา พ.ศ.2554	3-10
3-6	แสดงพื้นที่ได้รับผลกระทบคลื่นสึนามิ จังหวัดพังงา	3-12
4-1	พื้นที่ศึกษาที่ประสบภัยสึนามิ จังหวัดพังงา	4-3
4-2	แผนที่ตำบลเป้าหมายที่ประสบปัญหาน้ำท่วมในเขต อ.เมือง จ.พัทลุง	4-4
4-3	แผนที่ตำบลเป้าหมายที่ประสบปัญหาดินโคลนถล่ม น้ำท่วมฉับพลัน จ.นครศรีธรรมราช	4-5
5-1	ศูนย์บริการชุมชน “ซั่มซุง” บ้านคึกคัก ตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา	5-3
5-2	ระบบการเชื่อมโยงความช่วยเหลือจากหน่วยงานสู่ชุมชน	5-19
5-3	แบบร่างแนวคิดโครงการขยายการติดต่อสื่อสารเพื่อป้องกันภัยพิบัติ	5-20

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1-1	แสดงแผนและขอบเขตการดำเนินโครงการศึกษา	1-5
2-1	แนวทางการจัดการภัยพิบัติของประเทศต่างๆ	2-18
3-1	จำนวนประชากร เพศ และครัวเรือน แยกรายอำเภอ จังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2554	3-2
3-2	สรุปพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากของจังหวัดพัทลุงแยกตามรายอำเภอ	3-4
3-3	จำนวนประชากร เพศ และครัวเรือน แยกรายอำเภอ จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2554	3-6
3-4	จำนวนประชากร เพศ และครัวเรือน แยกรายอำเภอ จังหวัดพังงา พ.ศ. 2554	3-9
3-5	สรุปจำนวนประชากรที่ได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิ พ.ศ. 2547	3-11
4-1	จำนวนของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจากหน่วยงานราชการ	4-1
4-2	จำนวนของกลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุ	4-2
4-3	จำนวนของกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	4-6
4-4	กำหนดการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานราชการ	4-7
4-5	กำหนดการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	4-8
5-1	ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ	5-8
5-2	ค่าความถี่และร้อยละของการปฏิบัติตนก่อนและขณะเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ	5-11
5-3	ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	5-16
5-4	ตารางสรุปการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติของหน่วยงานราชการ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และชุมชน	5-21

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อน รวมถึงการขยายตัวของประชากรและการเติบโตของเมือง โดยการขยายพื้นที่การตั้งถิ่นฐานและพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รุกเข้าไปในเขตพื้นที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติมากขึ้น ส่งผลให้มีแนวโน้มของการเกิดภัยพิบัติและผลกระทบต่างๆ รุนแรงมากขึ้น ทั้งวาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย ฯลฯ สร้างความสูญเสียต่อชีวิต จิตใจ ทรัพย์สิน สิ่งก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐาน ระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ จากสถิติสถานการณ์สาธารณสุขของประเทศไทยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นวงกว้าง เช่น ปัญหาอุทกภัยซึ่งประสบเป็นประจำทุกปี และเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น มีมูลค่าของความเสียหายรวม 115,786.67 ล้านบาท ภัยจากดินโคลนถล่มมักเกิดขึ้นหลังจากน้ำป่าไหลหลาก ซึ่งในอดีตมีความรุนแรงไม่มากนัก แต่ในปัจจุบันปัญหาดินโคลนถล่มมีสาเหตุจากพฤติกรรมของมนุษย์ และทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น มูลค่าความเสียหายรวม มากกว่า 2,053 ล้านบาท หรือเหตุการณ์แผ่นดินไหว พ.ศ.2547 ที่เกาะสุมาตราของประเทศอินโดนีเซียทำให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิถล่มชายฝั่งของ 11 ประเทศและประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในนั้นที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน มีผู้เสียชีวิตทั้งชาวไทยและต่างประเทศ บาดเจ็บและสูญหายนับหมื่นคน หรือมหาอุทกภัย พ.ศ. 2554 มีพื้นที่ความเสียหายกว่า 150 ล้านไร่ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นทั้งพื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมใน 65 จังหวัด 684 อำเภอ ราษฎรได้รับความเดือดร้อนประมาณ 13.5 ล้านคน บ้านเรือนเสียหายทั้งสิ้นกว่า 2 พันหลัง รวมถึงมีผู้เสียชีวิต 813 ราย และสูญหาย 3 ราย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2554)

ในประเทศกำลังพัฒนานั้น ภัยพิบัติจัดเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ทำให้แนวโน้มของความสูญเสียและการรับมือกับภัยพิบัติมีความซับซ้อนมากขึ้น เมื่อต้องเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ หนึ่งในกลุ่มเปราะบางที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือโดยด่วน คือ ผู้สูงอายุ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพร่างกายของผู้สูงอายุทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของระบบต่างๆ ลดลง ความต้านทานต่อโรคลดลง ผู้สูงอายุจึงเกิดปัญหาสุขภาพได้มากกว่าวัยอื่น โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังมีความเปราะบางด้านจิตใจด้วยเช่นกัน ได้แก่ คิดมาก/วิตกกังวลใจ หงุดหงิดรำคาญใจ เหนงา ไม่มีความสุข/เศร้าหมองหมดหวังในชีวิต และรู้สึกว่าชีวิตไม่มีคุณค่า ดังนั้น เมื่อมีภัยพิบัติต่างๆ บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางแผนการดูแลความปลอดภัย การให้ความช่วยเหลือ และการฟื้นฟูและเยียวยาแก่ผู้สูงอายุ เพื่อไม่ให้เกิดความสูญเสียแก่บุคคลอันเป็นที่รักได้ การมีระบบเฝ้าระวังและการเตือนภัยที่มีแนวทางชัดเจนจะสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุ รวมทั้งเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุ รวมทั้งประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ในพื้นที่เสี่ยงภัยให้สามารถป้องกันและช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งถือเป็นวิธีหนึ่งในการลดจำนวนตัวเลขของผู้เสียชีวิตและทรัพย์สินลง รวมถึงสร้างความผาสุกให้เกิดขึ้นโดยรวม

โดยการศึกษาโครงการเสริมสร้างโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ เป็นการศึกษาถึงสภาพการณ์ภัยพิบัติ แนวทางการป้องกันปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ระบบการเฝ้าระวังและเตือนภัยจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการติดตามสถานการณ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการวางแผนควบคุม ป้องกันปัญหา

และภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นซึ่งส่งผลต่อผู้สูงอายุ หรือนำไปใช้เพื่อการดำเนินการลดปัจจัยเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเป็นแนวทางการทำงานอย่างมีแบบแผนของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) ของการศึกษานี้ขึ้น เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการกำกับการศึกษาตามที่ระบุในสัญญา

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

โครงการเสริมสร้างโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ภัยพิบัติที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการคุ้มครองช่วยเหลือผู้สูงอายุในสถานการณ์ที่มีภัยพิบัติ
3. เพื่อสร้างแนวทางการบริหารจัดการการเฝ้าระวังและเตือนภัย สำหรับผู้สูงอายุ

ในสถานการณ์ที่มีภัยพิบัติ

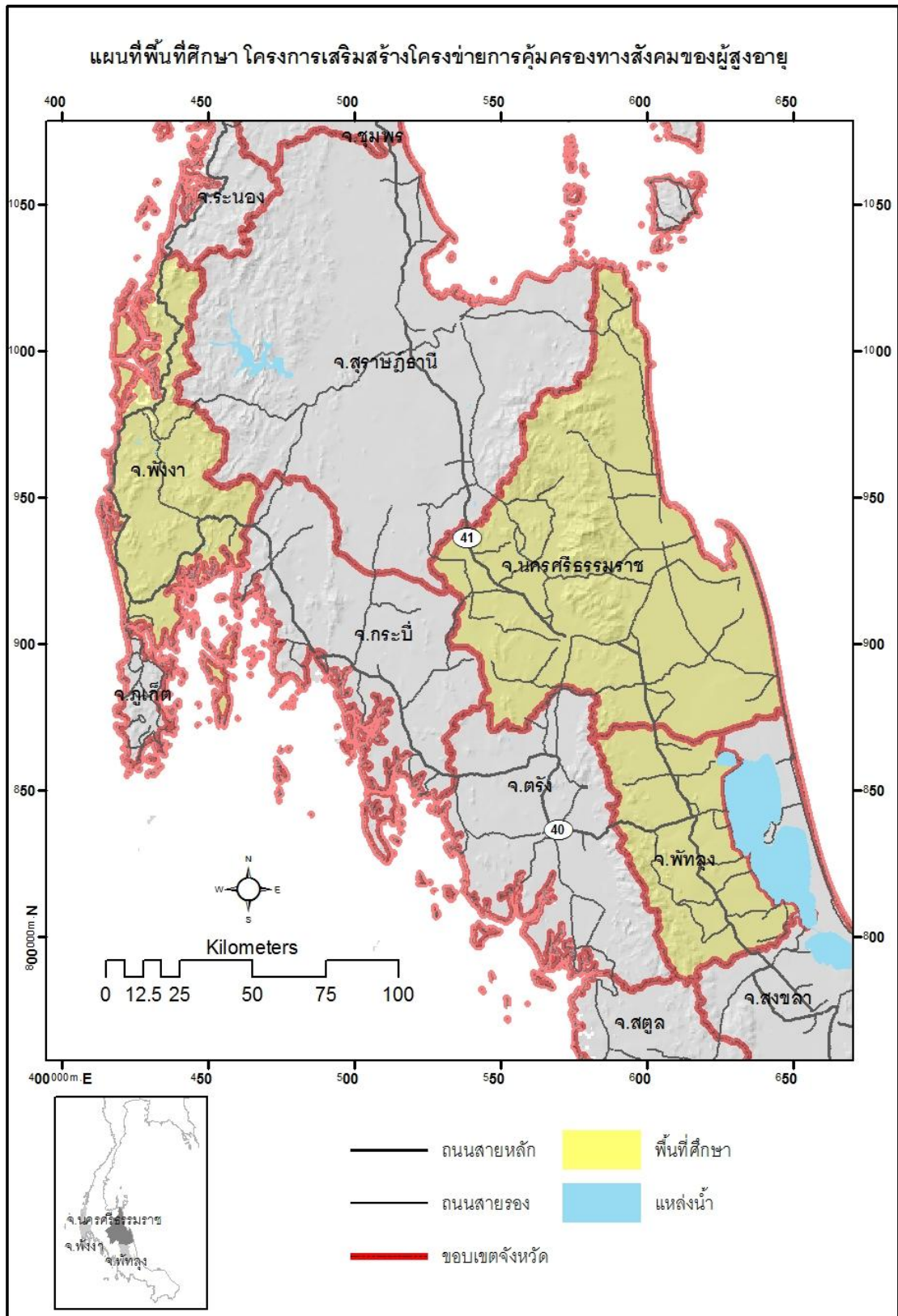
1.3 ขอบเขตการศึกษา

พื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดที่มีความเสี่ยงหรือมีสถิติของการประสบภัยพิบัติแบบซ้ำซาก โดยประมวลจากสถิติการประสบภัยพิบัติ จึงสามารถเลือกจังหวัดนาร่อง ดังนี้ (ดังรูปที่ 1-1)

1. จังหวัดพัทลุง เป็นตัวแทนของพื้นที่เกิดภัยพิบัติอุทกภัย
2. จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตัวแทนของพื้นที่เกิดภัยพิบัติดินโคลนถล่ม
3. จังหวัดพังงา เป็นตัวแทนของพื้นที่เกิดภัยพิบัติคลื่นสึนามิ

1.4 เป้าหมายของโครงการ

1. ได้ความรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ภัยพิบัติที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุ
2. ได้แนวทางป้องกันและเตือนภัยสำหรับผู้สูงอายุ และการช่วยเหลือผู้สูงอายุในสถานการณ์ที่มีภัยพิบัติ
3. ได้แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการป้องกัน และช่วยเหลือผู้สูงอายุในสถานการณ์ที่มีภัยพิบัติให้แก่ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

รูปที่ 1-1 แสดงพื้นที่ศึกษา

1.5 ระยะเวลาดำเนินโครงการ

โครงการนี้มีกำหนดระยะเวลาทั้งสิ้น 110 วัน นับจากวันลงนามตามสัญญาว่าจ้าง โดยไม่รวมการพิจารณาของคณะกรรมการกำกับการปฏิบัติงานของคณะผู้ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตาราง 1-1)

1. ศึกษาแผนการดำเนินการโครงการโดยครบทุกกระบวนการทำงาน เพื่อสรุปผลการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ภัยพิบัติที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุ และสังเคราะห์รูปแบบของแนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัย โดยเน้นหนักในระยะก่อนเกิดภัยและความเชื่อมโยงต่อสภาพการณ์ขณะเกิดภัยและหลังเกิดภัย และมีการออกแบบแนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัย เพื่อการป้องกันและคุ้มครองผู้สูงอายุในสถานการณ์ที่มีภัยพิบัติ เพื่อจัดทำเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้มีการป้องกัน และช่วยเหลือผู้สูงอายุในสถานการณ์ที่มีภัยพิบัติ

โดยเสนอเป็น **รายงานการศึกษาขั้นต้น (Inception Report)** เป็นภาษาไทย ซึ่งมีรายละเอียดตามขอบเขตการดำเนินงาน จำนวน 10 ชุด ต่อสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ภายใน 30 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา

2. นำแนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัยสำหรับผู้สูงอายุ พร้อมเครื่องมือที่ได้จากการศึกษาในขั้นต้น เช่น อุปกรณ์สัญญาณเตือนภัย กระเป่าหรือชุดช่วยเหลือที่จำเป็นในการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ ฯลฯ และคู่มือการใช้เครื่องมือไปทดลองใช้ในพื้นที่นำร่อง พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสถานการณ์ที่มีภัยพิบัติในระยะต่างๆ โดยทดลองใช้ในพื้นที่จังหวัดนำร่องที่เคยประสบภัยพิบัติคือ จังหวัดพัทลุง (อุทกภัย) จังหวัดนครศรีธรรมราช (ดินโคลนถล่ม) และจังหวัดพังงา (คลื่นสึนามิ) เพื่อสังเคราะห์แนวทางปฏิบัติให้มีความเหมาะสมกับการดำเนินงานในพื้นที่ และจัดประชุมเพื่อนำเสนอผลการศึกษาและรับฟังความคิดเห็นและประมวลข้อเสนอแนะ ให้หน่วยงานหรือผู้แทนที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาไปใช้ในทางปฏิบัติและเกิดผลต่อกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย องค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน นักวิชาการ ฯลฯ รวมจำนวนไม่น้อยกว่า 50 คน

โดยเสนอเป็น **รายงานความก้าวหน้า (Progress Report)** เป็นภาษาไทย ซึ่งมีรายละเอียดตามขอบเขตการดำเนินงาน จำนวน 10 ชุด ต่อสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ภายใน 70 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา

3. ประมวลผลจากการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น จากหน่วยงานหรือผู้แทนที่เกี่ยวข้องมาปรับปรุงแก้ไข โดยเสนอเป็น **รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)** เป็นภาษาไทย ซึ่งมีรายละเอียดครบถ้วนตามขอบเขตการศึกษา ต่อสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ภายใน 110 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา ซึ่งประกอบด้วย รายงานหลัก เป็นภาษาไทย จำนวน 200 ชุด รายงานสรุปผู้บริหาร เป็นภาษาไทย จำนวน 200 ชุด และซีดีบรรจุข้อมูลรายงานทั้งหมด เป็น .pdf จำนวน 200 ชุด

ตารางที่ 1-1 แสดงแผนและขอบเขตการดำเนินโครงการศึกษา

รายละเอียด	ระยะเวลา (เดือน)		
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.
1. การดำเนินงานการศึกษา			
1.1 กำหนดกรอบแนวทางในการศึกษา	● →		
1.2 ทบทวนและรวบรวมข้อมูล	● →		
1.3 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตลอดจนรายงานสถานการณ์ต่างๆ	● →		
1.4 สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลลักษณะ Primary Data	● →		
1.5 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องหรือองค์กรต่างๆ		● →	
1.6 นำเครื่องมือไปทดลองใช้ในพื้นที่ศึกษา		● →	
1.7 จัดประชุมนำเสนอผลการศึกษา และรับฟังความคิดเห็น และประมวลข้อเสนอแนะ ให้หน่วยงานหรือผู้แทนที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาไปใช้ในทางปฏิบัติและเกิดผลต่อกลุ่มเป้าหมาย			● →
2. การจัดส่งผลงาน			
2.1 รายงานการศึกษาขั้นต้น (Inception Report)	● →		
2.2 รายงานความก้าวหน้า (Progress Report)		● →	
2.3 รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)			● →

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

โครงการเสริมสร้างโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ดำเนินการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภัยพิบัติ

2.1.1 ความหมายของภัยพิบัติ

ภัยพิบัติ (Disaster) หมายถึง ภัยที่รุนแรง เหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อบุคคลเดียวหรือกระทบต่อผู้คนในวงกว้าง คือ กระทบต่อความมั่นคงและความปลอดภัย ทำให้เกิดปัญหาต่อจิตใจอย่างรุนแรง ซึ่งอาจเกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว น้ำท่วม คลื่นสึนามิ หรือเกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การก่อการร้าย สงคราม การข่มขืน เป็นต้น (สรุปจากมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติป้องกันฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2550)

ภัยพิบัติสามารถส่งผลกระทบต่อความเสียหายทางกายภาพที่เห็นได้ชัดเจน เช่น เสียชีวิต บาดเจ็บ ไร้ที่อยู่ ขาดที่ทำกิน พิกัด อุปกรณ์การทำงานสูญหาย กระทบต่อสภาพสังคม วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต รวมทั้งมีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ประสบภัย ทั้งๆ ที่ภัยพิบัติ เกิดขึ้นได้ทั้งในประเทศ ร่ำรวยพอๆ กับประเทศยากจน แต่ความหายนะที่เกิดกับคนในประเทศยากจนสูงกว่ามาก เนื่องจากประเทศยากจนขาดแคลนระบบป้องกัน เตือนภัย เครื่องมือช่วยเหลือที่รวดเร็วทันสมัย อุปกรณ์ทางการแพทย์ รวมทั้งแผนการเตรียมการฉุกเฉินที่เพียบพร้อม รวมถึงการสื่อสารและการขนส่งที่รวดเร็ว และสภาพปัญหาแวดล้อมของประเทศยากจนไม่มั่นคง และไม่ได้มาตรฐาน เช่น ถนน เขื่อน บ้าน สุขภาพ อาหาร ส้วม ส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย และการขาดประสิทธิภาพในการทำงานช่วยเหลือของภาครัฐบาล อาทิ คลื่นสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 เป็นกรณีศึกษาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับทุกคนในประเทศ ซึ่งทุกฝ่ายต้องเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถในการให้ความช่วยเหลือสำหรับปัญหาอุบัติภัยที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต

2.1.2 ประเภทของภัยพิบัติ

ประเภทของภัยพิบัติตามลักษณะการเกิดภัยพิบัติ แบ่งได้ดังนี้

1. เกิดจากธรรมชาติ (Natural Disaster) เป็นภัยพิบัติที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน ได้แก่

1.1 ภัยพิบัติที่เกิดตามฤดูกาล หรือการเปลี่ยนแปลงจากสภาพภูมิอากาศ เช่น วัตภัย (ภัยจากความเร็วของลม อาทิ พายุไต้ฝุ่น พายุโซนร้อน พายุฤดูร้อน) อุทกภัย (ภัยจากฝนตกหนัก อาทิ น้ำป่าไหลหลาก คลื่นพายุพัดเข้าหาฝั่ง) คลื่นความร้อนหรืออากาศหนาวผิดปกติหรือฝนแล้ง

1.2 ภัยพิบัติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของผิวโลก เช่น แผ่นดินเลื่อนหรือถล่ม (ภัยจากการเปลี่ยนแปลงของพื้นดินที่เกิดการสั่นสะเทือน หรือเทือกเขาที่ขาดต้นไม้ปกคลุม ทำให้พื้นผิวดินพังทลายลงมาตามเชิงเขา ทำความเสียหายให้บ้านเรือน) แผ่นดินไหว (ภัยจากการสั่นสะเทือนเป็นคลื่นติดต่อกันจากจุดศูนย์กลางไปทุกทิศทุกทาง ทำให้บ้านเรือนได้รับความเสียหาย และถ้าเกิดภายใต้ท้องทะเล อาจทำให้เกิดคลื่นสึนามิ (Tsunami) เข้าสู่ฝั่ง) ภูเขาไฟระเบิด (เนื่องจากประเทศไทย อยู่ใกล้กับประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ในแนววงแหวนแห่งไฟ (Ring of Fire) ทำให้ได้รับผลกระทบจากแรงระเบิดควั่นและฝุ่นละออง จากการระเบิดของภูเขาไฟในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์)

2. เกิดจากกระทำของมนุษย์ (Manmade Disaster) เป็นภัยที่เกิดจากความต้องการ ความสะดวกสบาย หรือเพื่อใช้ในการสงคราม มนุษย์จึงประดิษฐ์สิ่งของเพื่อสนองความต้องการ ได้แก่

2.1 ภัยจากอุบัติเหตุทางคมนาคม เช่น รถชนกัน รถพลิกคว่ำ รถตกเหว รถไฟตกราง เรือล่ม เครื่องบินตก เครื่องบินชนกัน เครื่องบินระเบิด

2.2 ภัยจากการก่อสร้าง เช่น การก่อสร้างที่ไม่คำนึงถึงความปลอดภัย การพังทลายของอาคารที่ได้ก่อสร้างผิดแบบ ผิดเทศบัญญัติ มีการต่อเติมอาคารจนฐานรากไม่สามารถทานน้ำหนักได้

2.3 ภัยจากการประกอบอุตสาหกรรม เช่น การระเบิดของท่อก๊าซหรือท่อแก๊สภายในโรงงาน หม้อไอน้ำระเบิด สารเคมีลุกไหม้เกิดควันที่เป็นพิษ ปฏิกรณ์ปรมาณูรั่วไหล ภัยจากขยะเคมี รั้งสีที่ไม่มีสัญชาติ เช่น โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในประเทศญี่ปุ่น

2.4 ภัยจากการขัดแย้งทางลัทธิ หรือการก่ออาชญากรรมในที่สาธารณะ เช่น การวางระเบิดสถานที่ชุมชน สถานที่ราชการ และภัยจากอาชญากรข้ามชาติ

2.5 ภัยที่เกิดจากจลาจล เกิดจากความขัดแย้งอย่างรุนแรง เกิดการยกพวกปะทะกัน หรือเผาอาคาร บ้านเรือน สถานที่ราชการ (14 ตุลาคม 2516 "วันมหาวิปโยค" วันที่ 17 พฤษภาคม 2535 "พฤษภาทมิฬ" และ 19 พฤษภาคม 2554 "วันทหารกระชับพันที่ราชประสงค์") ซึ่งความถี่ของการเกิดภัยและความรุนแรงมีมากขึ้น

2.6 ภัยจากการปะทะด้วยกำลังอาวุธ เช่น การก่อการร้าย สงครามกองโจร สงครามเต็มรูปแบบ เช่น สงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 และสงครามในตะวันออกกลาง

(1) **อุทกภัย (Flood)** หมายถึง อันตรายน้ำท่วม เกิดจากระดับน้ำในทะเล มหาสมุทร และแม่น้ำสูงมาก จนท่วมล้นฝั่งและตลิ่ง ไหลท่วมบ้านเรือน ด้วยความรุนแรงของกระแสน้ำทำความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ในแต่ละปีมีอุทกภัยเกิดขึ้นในส่วนต่างๆ ของโลก เช่น อินเดีย ปากีสถาน และฟิลิปปินส์ เป็นต้น ทำให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก ทั้งบ้านเรือนถูกทำลาย พาหนะต่างๆ เช่น รถยนต์จมอยู่ในน้ำ น้ำพาเอาดิน/โคลนเข้าไปทับถมในอาคาร บ้านเรือน โรงงาน สูงเป็นลิบๆ เซนติเมตร ทำให้เกิดความเสียหาย ในพื้นที่ชนบททำให้พืชผล ไร่ นา สัตว์เลี้ยงเสียหาย การคมนาคมหยุดชะงัก ก่อให้เกิดโรคระบาด เกิดทุพภิกขภัยตามมา

สาเหตุการเกิดอุทกภัย มีสาเหตุมาจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ คือ การมีระดับน้ำที่สูงขึ้นกว่าระดับน้ำปกติ หรือสูงเกินกว่าระดับที่คาดคะเนตามฤดูกาลมาก จนทำให้เกิดน้ำท่วมโดยสาเหตุของการเกิดอุทกภัย ดังนี้

1.1 พายุหมุนเขตร้อน (Tropical cyclones) รวมถึงหย่อมความกดอากาศต่ำที่มีกำลังแรง พายุดีเปรสชันที่จะพัฒนาเป็นพายุโซนร้อน พายุไต้ฝุ่น ตามลำดับ ความเสียหายที่เกิดจากพายุมาจากสาเหตุใหญ่ 3 ประการ คือ (1) ลมพัดแรง (Violent winds) (2) น้ำท่วมเนื่องจากฝนตกหนัก (Flood due to heavy rainfall) และ (3) คลื่นพายุซัดฝั่ง (Storm surges) สำหรับพายุหมุนเขตร้อน หรือพายุไต้ฝุ่นที่พัดอยู่ทางตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิก มักจะก่อตัวอยู่ในน่านน้ำทางตะวันออกของประเทศฟิลิปปินส์ และเคลื่อนเข้าสู่ประเทศเกาหลี ประเทศญี่ปุ่น ราวเดือนกรกฎาคม เข้าสู่ประเทศจีน ไต้หวัน ฮองกง ราวเดือนสิงหาคม เข้าสู่ฝั่งเวียดนามหรือเข้าสู่อ่าวตังเกี๋ย บางครั้งสามารถเคลื่อนตัวเข้าสู่ประเทศไทยตอนบนได้ในเดือนกันยายน แต่โดยส่วนใหญ่มักจะลดกำลังแรงลงกลายเป็นดีเปรสชัน เนื่องจากถูกภูเขาสูงในเวียดนามขวางทางลม จากสถิติที่ผ่านมา เดือนตุลาคมเป็นเดือนที่พายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนเข้าสู่ประเทศไทยบ่อยที่สุด คือ ประมาณ 40 ลูก ในช่วงเวลา 38 ปี (พ.ศ. 2494-2531) (เทพพรณี เสตสุบรรณ, 2541 อ้างใน สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533:30) และช่วงต้นเดือนพฤษภาคมก่อนเข้าฤดูฝน พายุมักก่อตัวขึ้นในอ่าวเบงกอล และเคลื่อนที่ไปทางเหนือเข้าสู่ประเทศบังกลาเทศหรือประเทศพม่า

ทำให้มีผลกระทบทางด้านตะวันตกของประเทศไทย ทั้งนี้ ลักษณะของฝนที่ตกจากพายุหมุนเขตร้อนจะเป็นฝนที่ตกหนักและมีบริเวณกว้าง รวมถึงมีพายุลมแรงด้วย

1.2 ร่องมรสุม (Intertropical convergence zone :ICZ หรือ ITCZ, Equatorial trough หรือ Monsoon trough) มีลักษณะเป็นแนวพาดขวางทิศตะวันตก-ตะวันออก ในเขตร้อนใกล้ๆ เส้นศูนย์สูตรร่องมรสุมจะเลื่อนขึ้นลงและพาดผ่านประเทศไทยช้ากว่าแนวโคจรของดวงอาทิตย์ ประมาณ 1 เดือน ความกว้างของร่องมรสุมประมาณ 6-8 องศาละติจูด ร่องมรสุมกำลังอ่อนจะพาดผ่านภาคใต้ของประเทศไทย และเลื่อนขึ้นไปเป็นลำดับประมาณปลายเดือนมิถุนายนถึงครั้งแรกของเดือนกรกฎาคม ร่องมรสุมจะเลื่อนขึ้นไปอยู่บริเวณตอนใต้ของประเทศจีน ทำให้เกิดฝนทิ้งช่วงและจะเลื่อนกลับมาพาดผ่านภาคเหนือของประเทศไทยอีกครั้ง ประมาณเดือนกันยายน และเลื่อนลงไปทางเส้นศูนย์สูตรตามลำดับ ในช่วงที่เลื่อนกลับลงมาร่องมรสุมจะมีกำลังแรงกว่าในระยะแรก ทั้งนี้ บริเวณร่องมรสุมจะมีเมฆมากและมีฝนตกอย่างหนาแน่น ฝนที่ตกจะมีลักษณะตกชุกเป็นครั้งแรก (ตกๆ หยุดๆ วันละหลายครั้ง) แต่ไม่ตกหนัก

1.3 ลมมรสุมมีกำลังแรง (Strong monsoon) คือ ลมประจำฤดู ซึ่งมาจากคำว่า mausim ในภาษาอาหรับ แปลว่า ฤดูกาล ลมมรสุมเกิดขึ้นจากความแตกต่างระหว่างอุณหภูมิของพื้นดินและพื้นน้ำในฤดูหนาวและฤดูร้อน ในฤดูหนาวอุณหภูมิของอากาศเหนือพื้นทวีปจะเย็นกว่าอากาศเหนือพื้นมหาสมุทรที่อยู่ใกล้เคียง อากาศเหนือพื้นน้ำจึงมีอุณหภูมิสูงกว่าและลอยตัวขึ้นสู่เบื้องบน อากาศเหนือทวีปซึ่งเย็นกว่าจึงไหลไปแทนที่ ทำให้เกิดลมพัดออกจากพื้นทวีป และในฤดูร้อนอุณหภูมิของดินภาคพื้นทวีปจะสูงกว่าน้ำในมหาสมุทร เป็นเหตุให้เกิดลมพัดไปในทิศทางตรงกันข้าม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2516 : 238) ลมมรสุมที่มีกำลังแรงจัด ได้แก่ มรสุมที่เกิดบริเวณภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย ซึ่งเป็นที่ตั้งของประเทศเวียดนาม กัมพูชาประชาธิปไตย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศไทย มาเลเซีย สาธารณรัฐอิสลามปาปัวนิวกินี และอินเดีย โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งอยู่ในเขตอิทธิพลของมรสุม 2 ฤดู คือ มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดประมาณฤดูกาลละ 6 เดือน

1.4 พายุฟ้าคะนอง ที่เกิดขึ้นติดต่อกันเป็นเวลาหลายๆ ชั่วโมง ทำให้มีฝนตกหนักต่อเนื่องกันนานๆ มีปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในบริเวณที่ราบเชิงเขา ใกล้ต้นน้ำลำธารในฤดูร้อนและฤดูฝน เมื่อเกิดพายุฝนฟ้าคะนองและฝนตกหนักในป่าบนภูเขา น้ำฝนที่มีปริมาณมากที่ตกในป่าและบนภูเขาไหลอย่างรุนแรงลงสู่ที่ราบเชิงเขา ทำให้เกิดน้ำท่วมในระยะเวลาสั้นๆ น้ำป่าและน้ำจากภูเขาที่ไหลลงสู่ที่ต่ำอย่างรวดเร็ว จนทำให้เกิดน้ำท่วมในระยะเวลากะทันหันหลังจากฝนตกหนัก ในช่วงระยะเวลาสั้นนี้ เรียกว่า น้ำท่วมฉับพลัน (Flash flood) แต่ภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมง หรือมากกว่าเพียงเล็กน้อย เมื่อน้ำได้ไหลลงสู่แม่น้ำลำธารเป็นส่วนมากแล้ว ระดับน้ำก็จะเริ่มลดลงอย่างรวดเร็ว ในประเทศไทยจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกับเทือกเขาสูง เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุดรดิษฐ์ จังหวัดพิษณุโลกเคยประสบกับปรากฏการณ์เช่นนี้อยู่เสมอ ด้วยคลื่นน้ำขนาดใหญ่เคลื่อนที่มาอย่างรวดเร็ว โอกาสจะหลบหนีจึงมีน้อย นอกจากจะมีการวางแผนในการรับมือไว้ล่วงหน้า

1.5 น้ำทะเลหนุนสูง (High tide) ในระยะเวลาของภาวะน้ำเกิด คือ ระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุดจากน้ำขึ้นปกติประมาณร้อยละ 20 โดยมีสาเหตุจากการเรียงตัวของโลก ดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์อยู่ในแนวตรงกัน ทำให้เกิดการรวมแรงดึงดูด ส่งผลให้ระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุด (เรียกว่า ภาวะน้ำเกิด) น้ำทะเลจะหนุนให้ระดับน้ำในแม่น้ำสูงขึ้น ถ้าระยะเวลาประจวบกับน้ำป่าและน้ำจากภูเขาไหลลงสู่แม่น้ำ จะทำให้อัตราการไหลของน้ำในแม่น้ำลดลง หรืออาจจะหยุดไหล น้ำในแม่น้ำจึงไม่สามารถจะระบายสู่ทะเลได้ ในระยะที่น้ำทะเลหนุนเป็นระยะเวลาที่น้ำในแม่น้ำมีระดับสูงอยู่แล้ว ย่อมก่อให้เกิดการล้นตลิ่ง

ท่วมขังบริเวณบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำได้ ทั้งนี้ ถ้าไม่มีกระแสน้ำเชี่ยวเกิดขึ้น อันตรายจะลดน้อยลงมาก เว้นแต่ระยะเวลาที่น้ำล้นตลิ่ง (River flood) จะยาวนานไปอีกหลายวัน ความสูญเสียก็อาจเพิ่มขึ้น

1.6 แผ่นดินไหวหรือภูเขาไฟระเบิด เปลือกของผิวโลกบางส่วนจะได้รับความกระทบกระเทือนต่อเนื่องกัน บางส่วนของผิวโลกจะสูงขึ้น บางส่วนจะยุบลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อภูเขาไฟใต้น้ำระเบิด จะทำให้เกิดคลื่นใหญ่ในมหาสมุทร และเกิดน้ำท่วมตามเกาะและเมืองตามชายฝั่งทะเลได้ ซึ่งปรากฏการณ์นี้ปรากฏบ่อยครั้งในมหาสมุทรแปซิฟิก เมืองชายทะเลในประเทศญี่ปุ่น และหมู่เกาะฮาวาย เช่น 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2503 คลื่นกระแสน้ำพัดขึ้นฝั่งในอ่าวฮิโลที่มีลักษณะแคบและตัน ทำให้เกิดน้ำท่วมใหญ่ ณ เมืองฮิโล ผู้คนและบ้านเรือนจมน้ำ ทรัพย์สินบัติได้รับความเสียหาย

ความเสียหายเนื่องจากอุทกภัย เมื่อระดับน้ำในแม่น้ำและทะเลสูงขึ้น จนล้นฝั่งและตลิ่ง นอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแล้ว ถ้าเป็นกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวหรือคลื่นที่ซัดจากทะเล จะมีอำนาจทำลายกวาดทุกสิ่งทุกอย่างลงทะเล ยิ่งจะเป็นความเสียหายที่ไม่สามารถจะประเมินค่าได้ อันตรายและความเสียหาย ได้แก่

1.6.1 อันตรายและความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน อาคาร บ้านเรือน โดยตรง เกิดน้ำท่วมในบ้านเมือง โรงงาน คลังพัสดุ โกดังสินค้า บ้านเรือนไม่แข็งแรงอาจถูกกระแสน้ำไหลเชี่ยวพังทลาย หรือคลื่นซัดลงทะเลไปได้ ผู้คน สัตว์พาหนะ สัตว์เลี้ยง อาจจมน้ำตาย หรือถูกพัดพาไปกับกระแสน้ำไหลเชี่ยว

1.6.2 เส้นทางคมนาคมถูกตัดขาด ทั้งทางถนน ทางรถไฟ ข่ารถเสียหาย รวมทั้งยานพาหนะวิ่งรับส่งสินค้าไม่ได้ เกิดความเสียหายและชะงักงันทางเศรษฐกิจ

1.6.3 กิจการสาธารณูปโภคได้รับความเสียหาย เช่น กิจการโทรเลข โทรศัพท์ การไฟฟ้า การประปา และระบบการระบายน้ำ เป็นต้น

1.6.4 สิ่งก่อสร้างสาธารณะเกิดความเสียหาย เช่น สถานีขนส่ง ท่าอากาศยาน สวนสาธารณะ โรงเรียน วัด สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมต่างๆ

1.6.5 ความเสียหายของแหล่งเกษตรกรรม ได้แก่ ไร่นา สัตว์เลี้ยง สัตว์พาหนะ ตลอดจนแหล่งเก็บเมล็ดพันธุ์พืช ยิ่งฉาง

1.6.6 ความเสียหายทางเศรษฐกิจ รายได้ของประเทศลดลง ผลกำไรจากธุรกิจต่างๆ ถูกกระทบกระเทือน รัฐต้องมีรายจ่ายสูงขึ้นจากการบูรณะซ่อมแซมและช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยและเกิดข้าวยากหมากแพงทั่วไป

1.6.7 ความเสียหายด้านสุขอนามัยของประชาชน ขณะเกิดอุทกภัยขาดน้ำดีในการอุปโภคบริโภค ขาดความสะอาดด้านห้องน้ำ ห้องส้วม ทำให้เกิดโรคระบาด เช่น โรคน้ำกัดเท้า โรคอหิวาตกโรค รวมทั้งโรคเครียด มีความวิตกกังวลสูงโรคประสาทตามมา

1.6.8 ความเสียหายที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ ฝนที่ตกหนัก น้ำท่วมและกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวทำให้เกิดแผ่นดินถล่ม (Landslides) นอกจากนี้ หน้าที่ดินที่อุดมสมบูรณ์จะถูกน้ำพัดพาไปสู่ที่ต่ำ ทำให้ดินขาดปุ๋ยธรรมชาติ และแหล่งน้ำเกิดการตื้นเขิน เป็นอุปสรรคในการเดินเรือ

การควบคุม ป้องกัน และลดอันตรายจากอุทกภัย พายุขนาดต่างๆ ที่เคลื่อนเข้ามาทำให้ฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลานาน หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำและทะเลสูงขึ้น จนเกิดเป็นอุทกภัย นับว่าเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ระดับน้ำที่สูงขึ้นจนเกิดเป็นน้ำท่วมนั้น ในบางกรณีอาจจะควบคุม ป้องกัน ปรับปรุง แก้ไขพื้นที่รับน้ำ เพื่อลดอันตรายจากอุทกภัยที่อาจจะเกิดขึ้นได้ จากประสบการณ์ในการเผชิญกับอุทกภัยอยู่เสมอๆ ประเทศต่างๆ ได้หา

วิธีการควบคุมป้องกันน้ำท่วมที่จะทำให้เกิดอันตรายความเสียหายแก่ชีวิตคน สัตว์เลี้ยง พืชผลทางการเกษตรให้ลดน้อยลง โดยพยายามชะลอการไหลของน้ำให้กักชะมิวน้ำดิน โดยเฉพาะบริเวณต้นน้ำ ลำธารให้น้อยที่สุด และพยายามลดความรุนแรงของน้ำในแม่น้ำที่ไหลท่วมที่ราบน้ำท่วมสองข้างฝั่ง โดยเฉพาะ ด้วยการจัดการผิวดินของที่ลาดเท โดยการปลูกป่าทดแทน (Reforestation) เป็นการเปลี่ยนสภาพพื้นที่ที่เคยเป็นป่าไม้มาก่อน แต่ได้ถูกทำลายไปให้กลับเป็นป่าไม้ขึ้นอีกครั้ง การปลูกป่าใหม่ต้องหมั่นปลูกอยู่เสมอ เพื่อให้หน้าดินมีพืชปกคลุม สามารถดูดซับน้ำได้เพิ่มขึ้น ลดอัตราการไหลของน้ำผิวดินให้กลับสู่ปกติ รวมถึงการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำหลายๆ แห่ง เพื่อลดการปะทะของคลื่นที่เกิดจากน้ำท่วมได้อย่างมาก และสามารถปล่อยน้ำให้ไหลลงสู่แม่น้ำสายใหม่ได้ หรือการป้องกันพื้นที่ราบน้ำท่วมโดยตรงคือ (1) การสร้างคันดิน หรือทำนบดิน (Levee หรือ Dikes) โดยการเสริมคันดินให้สูงขึ้นจากผิวดินเดิมเป็นแนวขนานไปตามสองฝั่งแม่น้ำ เป็นการเพิ่มความจุของแม่น้ำให้มากขึ้น และป้องกันการไหลบ่าของน้ำจากแม่น้ำเข้าสู่ที่ราบสองฝั่งแม่น้ำ คันดินที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นการเลียนแบบคันดินธรรมชาติ (Natural levee) ที่เกิดขึ้นจากทับถมของดินโคลนที่ถูกพามาด้วยแม่น้ำริมฝั่งในฤดูน้ำหลาก เมื่อน้ำลด ดินโคลนที่ทับถมก็พัฒนาเป็นคันดินยาวขนานไปตามริมฝั่งน้ำ แต่ในขณะเดียวกัน ท้องพื้นน้ำก็จะตื้นเขินขึ้น เวลาเกิดน้ำท่วมบ่าไหลเชี่ยวกรากจนน้ำทะลุคันดิน ทำให้เกิดน้ำไหลท่วมบริเวณหลังคันดินรุนแรง ดังนั้น คันดินที่ถูกสร้างขึ้น จึงควรพัฒนาให้มีความมั่นคงแข็งแรงและสูงพอที่จะรับภัยพิบัติจากอุทกภัยร้ายแรงได้ (2) การตัดร่องน้ำลัดทางบริเวณส่วนโค้งใหญ่ของแม่น้ำ เพื่อให้น้ำไหลในระยะทางสั้นลงและไหลเร็วขึ้น ผลที่ตามมาคือ แม่น้ำมีความลาดชันของร่องน้ำเพิ่มขึ้น ไหลเร็ว แรง และมีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาร่องน้ำต้องมีการคำนวณผลกระทบล่วงหน้าถึงการปะทะของคลื่นแม่น้ำ และความแข็งแรงของคันดินที่สร้างขึ้นว่าจะทนทานความแรงและปริมาณน้ำได้ รวมทั้งคำนึงถึงพื้นที่ราบบางแห่งอาจถูกน้ำท่วมกลายเป็นทะเลสาบเล็กๆ ชั่วคราว วิธีการควบคุมป้องกันน้ำท่วมนี้ อาจจะเหมาะกับที่ราบน้ำท่วมบางแห่งที่มีผู้คนอาศัยอยู่น้อย ทั้งนี้ การอนุรักษ์ป่าบริเวณต้นน้ำลำธาร ควบคุมป่าไม่ให้ถูกทำลาย การปลูกป่าใหม่ การปลูกสร้างสวนป่า การใช้วิธีการเกษตรบนที่สูงที่ถูกต้อง ได้แก่ การทำเกษตรแบบขั้นบันได (Terracing) การทำเกษตรแบบเส้นขอบเนิน (Contour cultivation) หรือการขุดร่องเปลี่ยนทางระบายน้ำเพื่อปลูกพืช (Diversion channel) ฯลฯ รวมทั้งการจัดทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และคัดเลือกพันธุ์พืช เช่น การหญ้าแฝกชะลอการไหลของน้ำบนที่สูง ในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน เป็นต้น

การเตรียมรับสถานการณ์อุทกภัย ควรมีการประสานงานระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เมื่อได้รับคำเตือนภัยว่าจะมีอุทกภัยเกิดขึ้น ประชาชนที่มีบ้านเรือน หรือพื้นที่ทำการเพาะปลูกอยู่ในพื้นที่ราบลุ่ม ริมแม่น้ำ ริมคลอง หรือตามชายทะเล ควรปฏิบัติดังนี้ (1) รีบอพยพจากบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำและชายทะเล ไปอยู่ในที่สูงหรือที่ปลอดภัย (2) สำหรับอาคารบ้านเรือนและโรงงาน ถ้าสามารถขนย้ายสิ่งของไปอยู่ในที่ปลอดภัยได้สมควรกระทำ หรืออาจยกพื้นให้สูงเพื่อหนีน้ำ หรือทำคันดินหรือกำแพงกั้นน้ำรอบบริเวณ (Ring dikes) (3) พาหนะ รถยนต์ล้อเลื่อน หรือเครื่องใช้หนักและจมน้ำได้ต้องยกให้สูงพ้นน้ำ หรือใช้ถังน้ำมัน 200 ลิตรผูกติดกัน ใช้กระดานปูทำเป็นแพบรรทุกรถยนต์ได้ (4) สัตว์เลี้ยงและปศุสัตว์ควรนำไปผูกไว้ในที่สูง (5) เตรียมกระสอบใส่ดินหรือทรายไว้ เพื่อเสริมคันดินกั้นน้ำให้สูงหรือไว้อุดร่องน้ำได้ (6) เตรียมอาหาร แพ ไม้ใช้เป็นที่พำนักเมื่อน้ำท่วมเป็นเวลานาน เพื่อช่วยอพยพและช่วยชีวิตได้เมื่อเกิดอุทกภัยร้ายแรง (7) เตรียมเครื่องมือช่างไม้ ไม้กระดาน และเชือกไว้บ้าง สำหรับต่อแพ เพื่อช่วยชีวิตในยามคับขัน เมื่อน้ำท่วมมากขึ้นจะได้ใช้เครื่องมือช่วยเปิดหลังคา รื้อฝ้า หรือฝาไม้ เพื่อใช้ไม้พยุงตัวในน้ำ (8) เตรียมอาหารกระป๋องหรืออาหารสำรองไว้บ้าง เพื่อจะมี

อาหารรับประทานเมื่อน้ำท่วมเป็นเวลาหลายวัน (9) เตรียมน้ำสะอาดไว้ดื่มและใช้อุปโภค เมื่อน้ำท่วม น้ำสะอาดจะขาดแคลน ระบบประปาจะชะงัก หากใช้น้ำบ่อย่อมไม่สะอาดพอ หากจำเป็นควรต้มให้เดือดเสียก่อน (10) เตรียมเครื่องเวชภัณฑ์ไว้บ้างพอสมควร เช่น ยาแก้พิษสัตว์กัดต่อย ยาทาแมงป่อง ตะขบ ฆู เป็นต้น เพราะสัตว์มีพิษจะหนีน้ำท่วมขึ้นมาอยู่บนบ้านและคลังคา (11) เตรียมเชือกไนลอนขนาดใหญ่ และยางไม่น้อยกว่า 10 เมตร ไว้บ้างเพื่อใช้ยึดเหนี่ยวไม่ให้ไหลลอยตามน้ำ แต่ถ้ามีแพหรือเรือก็ใช้เชือกผูกติดไว้กับต้นไม้ใหญ่จะอาศัยเกาะอยู่ที่แพได้

การเตรียมรับสถานการณ์ของฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมือง จังหวัดที่ประสบ อุทกภัยซ้ำซาก ควรจัดตั้งคณะกรรมการประจำ หรือคณะกรรมการเหตุฉุกเฉิน (Emergency council) โดยมีหน้าที่วางแผน วางระเบียบวิธีการในการผจญภัยธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลในหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายช่าง ฝ่ายโยธา เจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันสาธารณภัย หน่วยดับเพลิง ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายประชาสัมพันธ์ สภากาชาด มูลนิธิสงเคราะห์ผู้ประสบภัยธรรมชาติ มีหน้าที่ประสานงาน จัดแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน หมั่นซักซ้อม และปรับปรุงวิธีดำเนินการในการบรรเทา อุทกภัยให้มีสมรรถภาพ ซึ่งขณะเกิดอุทกภัย คณะกรรมการฉุกเฉินต้องให้ความช่วยเหลือผู้ประสบ อุทกภัย นับตั้งแต่มีการอพยพผู้คนที่หนีน้ำไปอยู่ในที่สูง จัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้อพยพ ให้การซ่อมแซมคันดิน แก้วสาธารณสุขอุปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรเลข โทรศัพท์ ให้การรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย เป็นต้น นับตั้งแต่ขณะเกิดจนหลังเกิดอุทกภัย เช่น แจกเสื้อผ้า อาหาร ก่อสร้างที่พักอาศัยชั่วคราว มูลนิธิช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติเป็นสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่งที่ให้ความช่วยเหลือให้ยืมเงินลงทุน โดย จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ในการกสิกรรม เมล็ดพันธุ์พืช เพื่อให้ราษฎรผู้ประสบภัยประกอบอาชีพเดิมต่อไป โดยเร็ว และมีการฉีดยาป้องกันโรคระบาดอย่างรีบด่วนเมื่อน้ำลด

(2) **ดิน/โคลนถล่ม** เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของการสีกกร่อนชนิดหนึ่งที่เกิดจากความเสียหายต่อบริเวณพื้นที่ที่เป็นเนินสูงหรือภูเขาที่มีความลาดชันมาก เนื่องจากขาดความสมดุลในการ ทรงตัวในบริเวณดังกล่าว ทำให้เกิดการปรับตัวของพื้นดินต่อแรงดึงดูดของโลก และเกิดการเคลื่อนตัวของ องค์ประกอบธรณีวิทยาบริเวณนั้นจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ แผ่นดินถล่มมักเกิดในกรณีที่มีฝนตกหนักมาก บริเวณภูเขานั้นอุ้มน้ำไว้จนเกิดการอึดตัว โดยเฉพาะภูเขาหินแกรนิต มีพันธุ์ไม้ปกคลุมน้อย ต้นน้ำลำธาร ถูกทำลาย จนทำให้เกิดการพังทลายตามลักษณะการเคลื่อนตัว 3 ชนิด คือ (1) แผ่นดินถล่มที่เคลื่อน ตัวอย่างช้าๆ เรียกว่า Creep เช่น Surficial Creep (2) แผ่นดินถล่มที่เคลื่อนตัวอย่างรวดเร็วเรียกว่า Slide หรือ Flow เช่น Surficial Slide (3) แผ่นดินถล่มที่เคลื่อนตัวอย่างฉับพลัน เรียกว่า Fall Rock นอกจากนี้ ยังสามารถแบ่งออกได้ตามลักษณะของวัสดุที่ร่วงหล่นลงมาได้ 3 ชนิด คือ แผ่นดินถล่มที่เกิดจากการ เคลื่อนตัวของผิวดินของภูเขา จากการเคลื่อนที่ของวัตถุที่ยังไม่แข็งตัว และเกิดจากการเคลื่อนตัวของ ชั้นหิน ซึ่งแผ่นดินถล่มในประเทศไทย มักเกิดภายหลังฝนตกหนักมากบริเวณภูเขาซึ่งเป็นต้นน้ำลำธาร บริเวณตอนบนของประเทศ โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสเกิดแผ่นดิน ถล่มเนื่องมาจากพายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนผ่านในระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม ในขณะที่ภาคใต้จะ เกิดในช่วงฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม

ความรุนแรงของแผ่นดินถล่มเกิดจากปัจจัยหลัก คือ (1) ชนิดของหินต่างชนิดกัน จะมีอัตราการผุพังต่างกัน ทำให้เกิดดินต่างชนิดกัน และความหนาแตกต่างกัน เช่น หินแกรนิต มีอัตราการ ผุพังสูง เมื่อผุพังแล้วจะให้ชั้นดินทรายร่วน หรือดินทรายปนดินเหนียว และให้ชั้นดินหนา หินภูเขาไฟ มีอัตราการผุพังสูงใกล้เคียงกับหินแกรนิต เมื่อผุพังให้ชั้นดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินเหนียว และ ให้ชั้นดินหนา หินดินดาน-หินโคลนเมื่อผุพังจะให้ชั้นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทราย และให้ชั้นดินที่มี

ความหนาน้อยกว่าหินแกรนิต เป็นต้น (2) โครงสร้างทางธรณีวิทยา มีผลต่อการผุพังของหิน โดยหินที่มีรอยแตกมากและอยู่ในเขตรอยเลื่อน โดยเฉพาะรอยเลื่อนมีพลังจะมีอัตราการผุพังสูง เนื่องจากมีช่องว่างให้น้ำและอากาศผ่านเข้าไปทำปฏิกิริยาทางเคมีได้ง่าย ชั้นหินจึงผุพังรวดเร็วกว่าบริเวณอื่น รวมทั้งชั้นหินที่ถูกกระทำจนเกิดการวางตัวในแนวตั้ง จะส่งผลให้เกิดการผุพังได้เร็วขึ้น ชั้นหินที่ถูกแทรกดันด้วยหินอัคนี หรือบริเวณที่มีพุน้ำร้อนและแหล่งแร่จากสายน้ำแร่ร้อน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมีในเนื้อหิน จะทำให้ชั้นหินมีอัตราการผุพังสูงยิ่งขึ้น (3) สภาพภูมิประเทศ ลักษณะการวางตัวของโครงสร้างชั้นหินและจากการผุพังที่แตกต่างกันของชั้นหิน ทำให้แต่ละพื้นที่มีสภาพภูมิประเทศแตกต่างกัน สภาพภูมิประเทศที่ทำให้เกิดดินถล่มได้ง่าย ได้แก่ พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง หรือมีทางน้ำคดเคี้ยวจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นร่องเขาด้านหน้ารับน้ำฝน และบริเวณที่เป็น หุบเขากว้างใหญ่สลับซับซ้อนแต่มีลำน้ำหลักเพียงสายเดียว จะมีโอกาสเกิดดินถล่มได้ง่ายกว่าบริเวณอื่นๆ (4) ปริมาณน้ำฝน ดินถล่มจะเกิดขึ้นเมื่อฝนตกหนักหรือตกติดต่อกันเป็นเวลานาน และน้ำฝนไหลซึมลงไปในพื้นที่ดินจนกระทั่งชั้นดินอิ่มตัวด้วยน้ำ ความดันของน้ำในดินเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นการเพิ่มความดันในช่องว่างของเม็ดดิน โดยน้ำจะเข้าไปแทนที่ช่องว่างระหว่างเม็ดดิน ทำให้แรงยึดเหนี่ยวระหว่างเม็ดดินลดน้อยลง ส่งผลให้ชั้นดินมีกำลังรับแรงเฉือนลดลง ถ้าหากปริมาณน้ำในมวลดินเพิ่มขึ้น จนระดับน้ำในชั้นดินสูงขึ้นมาที่ระดับผิวดิน จะเกิดการไหลบนผิวดินและกัดเซาะหน้าดิน ลาดดินจะเริ่มมีการเคลื่อนตัวและเกิดการถล่มในที่สุด เช่น เมื่อ พ.ศ. 2551 เกิดดินไหลที่ตำบลตะกุกเหนือ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี วัดปริมาณน้ำฝนได้ 189 มิลลิเมตร/24 ชั่วโมง ใน พ.ศ. 2552 เกิดดินไหลและน้ำป่าไหลหลากที่ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ วัดปริมาณน้ำฝนได้ 150 มิลลิเมตร/24 ชั่วโมง และดินไหลที่บ้านสุขสำราญ ตำบลกำแพง อำเภอสขุสำราญ จังหวัดระนอง วัดปริมาณฝนได้ 210 มิลลิเมตรต่อ 24 ชั่วโมง (5) สภาพสิ่งแวดล้อม พื้นที่ที่เกิดดินถล่มจะอยู่ในพื้นที่ภูเขาสูงชัน พบว่า ส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ การทำการเกษตรในพื้นที่สูงหรือบริเวณเชิงเขา การตัดถนนผ่านไหล่เขาสูงชัน การตัดไหล่เขาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย หรือการปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างกีดขวางทางน้ำ เป็นต้น

พื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่ม ใน พ.ศ. 2553 กรมทรัพยากรธรณีได้วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดดินถล่ม ได้แก่ ลักษณะทางธรณีวิทยา ความลาดชัน และพืชพรรณที่ปกคลุมเพื่อจัดทำแผนที่แสดงพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่ม (Landslide Hazard Map) โดยสามารถแบ่งพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่มออกเป็น 3 อันดับ ได้แก่ พื้นที่สีแดง คือ พื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่มอันดับ 1 ดินมีโอกาสดล่มเมื่อมีปริมาณฝนมากกว่า 100 มิลลิเมตรต่อวัน หน้าดินหนา ขาดรากไม้ยึดเหนี่ยว และความลาดเอียงของพื้นที่มากกว่า 30 องศา พื้นที่สีเหลือง คือ พื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่มอันดับ 2 ดินมีโอกาสดล่มเมื่อมีปริมาณฝนมากกว่า 200 มิลลิเมตร ต่อวัน หน้าดินหนา ขาดรากไม้ยึดเหนี่ยว และความลาดเอียงของพื้นที่มากกว่า 30 องศา และพื้นที่สีเขียว คือ พื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่มอันดับ 3 ดินมีโอกาสดล่มเมื่อมีปริมาณฝนมากกว่า 300 มิลลิเมตร ต่อวัน หน้าดินหนา ขาดรากไม้ยึดเหนี่ยว และความลาดเอียงของพื้นที่มากกว่า 30 องศา ซึ่งผลจากการจัดทำแผนที่แสดงพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่มพบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่ม มีพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่มอยู่ใน 15 อำเภอ 39 ตำบล 180 หมู่บ้าน

การป้องกันแผ่นดินถล่ม สามารถป้องกันได้โดยการติดตามสภาวะอากาศ พังค้ำเตือนจากกรมอุตุนิยมวิทยา การอนุรักษ์ต้นน้ำ ลำธาร ปลูกป่าเพิ่มเติม การสร้างแนวป้องกันดินถล่ม โดยเฉพาะบริเวณติดทางคมนาคม การเตรียมอุปกรณ์ฉุกเฉิน และการซักซ้อมและเตรียมพร้อมเสมอ หากต้องอพยพไปอยู่ที่สูงและปลอดภัย

(3) สึนามิ (Tsunami Wave) เป็นชื่อคลื่นชนิดหนึ่งที่มีความยาวคลื่นหลายกิโลเมตร และช่วงห่างระยะเวลาของแต่ละลูกคลื่นยาวนาน การเกิดคลื่นสึนามิมีหลายสาเหตุที่สำคัญและเกิดบ่อยๆ คือ เกิดจากการเคลื่อนตัวของพื้นทะเลในแนวตั้งจมตัวลงตรงแนวรอยเลื่อนเมื่อเกิดแผ่นดินไหว หรือการที่มวลของน้ำถูกแทนที่ทางแนวตั้งของแผ่นดิน สึนามิเป็นคำมาจากภาษาญี่ปุ่น ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า “Harbor wave” หรือคลื่นในอ่าว ฝั่งหรือท่าเรือ โดยที่คำว่า “Tsu” หมายถึง “Harbor” อ่าว ฝั่ง หรือท่าเรือ ส่วนคำว่า “Nami” หมายถึง “คลื่น” คลื่นสึนามิสามารถเปลี่ยนสภาพพื้นที่ชายฝั่งในช่วงเวลาสั้นๆ ให้เปลี่ยนแปลงได้อย่างมหาศาล ส่วนสาเหตุอื่นๆ ที่ทำให้เกิดคลื่นสึนามินั้น ได้แก่ การเกิดแผ่นดินถล่ม ทั้งริมฝั่งทะเลและใต้ทะเล เช่น ปาปัวนิวกินี หรือผลจาก อุกกาบาตพุ่งลงทะเล ทำให้มวลน้ำถูกแทนที่จึงเกิดปฏิกิริยาของแรงต่อเนื่อง ทำให้เกิดคลื่นยักษ์ใต้น้ำขึ้น ในกรณีที่เกิดแผ่นดินไหวขึ้นในมหาสมุทรหรือใกล้ชายฝั่ง แผ่นดินไหวจะสร้างคลื่นขนาดมหึมา จะแผ่ออกทุกทิศทุกทางจากแหล่งกำเนิดนั้นคือแผ่ออกจากรอบศูนย์กลางบริเวณที่เกิดคลื่นสึนามิ เมื่ออยู่บริเวณ น้ำลึก จะมีความสูงของคลื่น ไม่มากนัก และไม่เป็นอันตรายต่อเรือเดินทะเล แต่คลื่นจะค่อนข้างใหญ่มาก และอันตรายเมื่อเข้าสู่ฝั่ง สภาพที่เป็นจริงในทะเลเปิดน้ำลึก จะเห็นคล้ายลูกคลื่นไม่สูงนักวิ่งไปตามผิวน้ำ ซึ่งเรือยังสามารถแล่นอยู่บนลูกคลื่นนี้ได้ แต่เมื่อคลื่นนี้เคลื่อนมาถึงบริเวณน้ำตื้น ใกล้ชายฝั่ง จะเคลื่อนโถมเข้าสู่ชายฝั่ง บางครั้งสูงถึง 40 เมตร ซึ่งคลื่นสึนามินี้ มีความเร็วสูงมากเมื่ออยู่ในทะเลลึก โดยมีความเร็วประมาณ 720 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ในบริเวณที่ทะเลมีความลึก 4,000 เมตร

สาเหตุของการเกิดสึนามิ ส่วนใหญ่เกิดจากการรบกวนโดยความสั่นสะเทือนใต้ทะเล (Seismic disturbances) เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด หรือแม้แต่ดินถล่ม การขยับของเปลือกโลก ไป 2-3 เมตรระหว่างที่เกิดแผ่นดินไหวใต้น้ำ ซึ่งสามารถครอบคลุมพื้นที่หลายหมื่นตารางกิโลเมตร และยังส่งถ่ายพลังงานศักย์มหาศาลไปสู่พื้นที่ซอญอยู่ด้านบน สึนามิเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดยาก เนื่องจากแผ่นดินไหวใต้น้ำส่วนมากไม่ได้ หมายความว่า จะเกิดคลื่นสึนามิขึ้นทุกครั้งไป เช่น แผ่นดินไหว ที่บริเวณชายฝั่งด้านตะวันตกของเกาะสุมาตรา เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2548 มีขนาด 8.7 ริกเตอร์ ก็ไม่ก่อให้เกิดคลื่นสึนามิเกิดขึ้นแต่อย่างใด ระหว่าง พ.ศ. 2404 ถึง 2491 มีสึนามิเกิดขึ้นเพียง 124 ครั้ง จากแผ่นดินไหว 15,000 ครั้ง (คิดเป็นเพียง 0.826% เท่านั้น) การเกิดคลื่นสึนามิเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ผลิตความถี่ต่ำ ซึ่งปรากฏการณ์นี้อาจสะท้อนให้เห็นว่า สึนามิส่วนมากมีแอมพลิจูดน้อย และมีขนาดเล็กจนสังเกตเห็น หรือแผ่นดินไหวส่วนมากที่ทำให้เกิดสึนามิ ต้องเป็นการเกิดแผ่นดินไหวที่มีโฟกัสตั้ง (Hypocenter) โดยขนาดที่ผิวหน้า (M_s) มากกว่า 6.5 ริกเตอร์ขึ้นไป ทั้งนี้ แผ่นดินไหวใต้ทะเลมีศักยภาพในการทำให้เกิดแผ่นดินเลื่อน (Landslides) ไปตามความชันของลาดทวีป (Continental slope) ซึ่งอยู่ตามขอบฝั่งทะเลส่วนมาก นอกจากนี้ ความลาดชันยังอยู่บนด้านข้างของเทวทะเลและรอบๆ ภูเขาไฟในมหาสมุทร ภูเขาทะเล (Seamounts) เกาะปะการังที่อยู่ปริมน้ำและใต้น้ำ (Atolls & Guyots) มากมาย เนื่องจากการตรวจเหตุการณ์ดังกล่าวทำได้ยาก จึงถือได้ว่าแผ่นดินเลื่อนเป็นสาเหตุส่วนน้อยของการทำให้เกิดสึนามิ แผ่นดินเลื่อนหรือแม้แต่แผ่นดินถล่มเล็กๆ มากมาย มีศักยภาพที่จะขยับที่มวลน้ำเป็นปริมาตรมหาศาล จากการจัดทำแผนที่การเลื่อนของพื้นทะเล ที่มีปริมาตรของมวลสาร 20,000 ลูกบาศก์กิโลเมตร ก่อให้เกิดสึนามิขนาดใหญ่กว่าคลื่นที่เกิดจากแผ่นดินไหว ซึ่งสึนามิเกิดมาจากภูเขาไฟระเบิดมีหลักฐานการเกิดเพียง 92 ครั้ง และไม่มีบันทึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสึนามิที่เกิดจากการตกกระทบของอุกกาบาตที่มหาสมุทร แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า เป็นสิ่งที่ไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ อุกกาบาตเล็กๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 300 เมตร สามารถทำให้เกิดสึนามิสูงมากกว่า 2 เมตร และทำลายฝั่งทะเลภายในรัศมี 1,000 กิโลเมตรจากจุดตก ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์อุกกาบาตตกใน

อีก 50 ปีข้างหน้า มีราวร้อยละ 1 และปรากฏการณ์ทางอุตุนิยมวิทยาทำให้เกิดสึนามิขึ้นได้ โดยเกิดในเขต Temperate ที่ซึ่งมีการแปรเปลี่ยนของความกดอากาศต่อเวลามีค่ามาก มักเกิดในทะเลสาบและเว้าอ่าวขนาดใหญ่ที่ซึ่งมี Resonance ของการเคลื่อนที่ของคลื่น ทั้งนี้ การเกิดคลื่นสึนามิในประเทศไทย เกิดจากแผ่นดินไหวอย่างรุนแรงในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ซึ่งเกิดจากเปลือกโลกสองแผ่น คือ แผ่นอินเดียและแผ่นพม่าเคลื่อนตัวเข้าหากัน โดยแผ่นอินเดียถูกผลักดันให้เบียดผ่านแผ่นพม่า เมื่อแรงกดดันมีสูงเหนือแรงเสียดทานที่แผ่นดินสองแผ่นครูดเข้าใส่กัน ก็เกิดการสปริงตัวเคลื่อนไหวอย่างฉับพลัน เพื่อผ่อนคลายแรงเครียดที่สองแผ่นอันมานาน แผ่นอินเดียมุดลงตรงแนวตะวันตกของจุดศูนย์กลางที่เกิดแผ่นดินไหว เรียกว่า Sunda trench หมายถึง แนวร่องที่เปลือกโลกสามแผ่นมาชนกัน คือ แผ่นอินเดียบกับแผ่นออสเตรเลีย และแผ่นพม่า

(4) ภัยแล้ง ไฟป่า และภัยจากหมอกควัน เป็นภัยพิบัติจากธรรมชาติอีกอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศภูมิภาคเขตร้อน รวมทั้งเกิดขึ้นในประเทศไทยเกือบทุกปี คือ ภัยแล้งจากลมฟ้าอากาศทำให้ขาดแคลนน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภค และที่สำคัญคือ ขาดน้ำสำหรับเกษตรกรรม พืชต่างๆ ขาดน้ำหล่อเลี้ยง ทำให้พืชผลไม่สมบูรณ์และไม่สามารถเจริญเติบโตได้ตามปกติ

ภัยแล้ง (Drought) หมายถึง ช่วงฝนแล้ง ช่วงแล้งผิดปกติ ช่วงเวลาซึ่งอากาศแห้งผิดปกติหรือขาดฝน ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำใช้และพืชผลต่างๆ เสียหาย ความรุนแรงของช่วงแล้งขึ้นอยู่กับความชื้นในอากาศ ระยะเวลาที่เกิดความแห้งแล้ง และความกว้างใหญ่ไพศาลของบริเวณพื้นที่ที่มีความแล้ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2516 : 114) หรือสภาวะฝนแล้งหรือความแห้งแล้งของลมฟ้าอากาศเกิดจากการมีฝนตกน้อยกว่าปกติ หรือฝนไม่ตกตามฤดูกาล สภาวะฝนแล้งในประเทศเกิดเนื่องจากฝนตกน้อยในช่วงฤดูฝนระหว่างปลายเดือนมิถุนายนต่อเนื่องถึงเดือนกรกฎาคม เรียกว่า ฝนทิ้งช่วงนานประมาณ 1-2 สัปดาห์ หรือไม่มีฝนตกเลยนานติดต่อกันเป็นเวลาหลายเดือน ในช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือนพฤษภาคม-เมษายน ทำให้น้ำในลำคลองแห้งขอดไม่มีน้ำสำหรับการเกษตร แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นความแห้งแล้งที่เกิดจากฝนทิ้งช่วงในฤดูฝน (สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533:5) โดยมีระยะแล้ง (Dry spell) คือ ระยะเวลาฝนแล้งซึ่งมีบริเวณกว้างและความรุนแรงน้อยกว่าช่วงฝนแล้ง ในสหรัฐอเมริกาถือเอาระยะเวลาที่ขาดฝนไม่น้อยกว่า 2 สัปดาห์ และในช่วงระยะเวลาดังกล่าวไม่มีฝนตกที่สามารถจะวัดปริมาณฝนได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2516:116) ทั้งนี้ องค์การยูเนสโกแห่งสหประชาชาติ ให้ความหมายความแห้งแล้ง คือ (1) ความแห้งแล้งด้านอุตุนิยมวิทยา (Meteorological drought) หมายถึง ปริมาณน้ำฝนที่ตกน้อยกว่าระดับที่คาดคะเนในหลายๆ พื้นที่ หลายๆ ช่วงเวลาที่ผ่านไป (2) ความแห้งแล้งด้านเศรษฐกิจ (Economic drought) หมายถึง ความสูญเสียของผลผลิตอาหารและทรัพยากรอื่นๆ ตลอดจนการลดน้อยถอยของน้ำท่าและแหล่งน้ำใช้ทั้งหลาย และ (3) ความแห้งแล้งด้านการเกษตร (Agricultural drought) หมายถึง ปริมาณน้ำฝนด้านจำนวนและการกระจายที่เก็บสะสมอยู่ในดินและน้ำที่ระเหย เป็นสาเหตุให้ผลผลิตของพืชที่เก็บเกี่ยวและปศุสัตว์ลดลงอย่างผิดปกติ

จากการสัมมนาเชิงวิชาการส่วนภูมิภาค จัดขึ้นโดย ESCAP/UNDRO เรื่องทศวรรษสากลแห่งการลดภัยพิบัติจากธรรมชาติ ณ อาคารสหประชาชาติระหว่างวันที่ 11-15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความแห้งแล้ง ดังนี้ (1) การประเมินและบรรเทาภัยก่อนเกิดภัยพิบัติ ควรมีการวิเคราะห์ทรัพยากรในบริเวณที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดความแห้งแล้ง โดยมีการพิจารณารูปแบบการใช้ที่ดิน แหล่งน้ำ ปศุสัตว์ และแหล่งหญ้าแห้ง อันเป็นอาหารสัตว์รูปแบบการเพาะปลูก และน้ำดื่มควรมีมาตรการป้องกันความแห้งแล้ง ผนวกเข้ากับแผนพัฒนาอื่นๆ ในการป้องกันพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และต้องมีการพัฒนาระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม รวมทั้งการคัดเลือกพันธุ์ที่ทนต่อความแห้งแล้ง และชนิดของพืชที่ต้องการน้ำน้อย และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการปลูกพืชในพื้นที่แห้งแล้ง (Dry farming)

ซึ่งใช้น้ำน้อยพัฒนาทรัพยากรในพื้นที่ที่อาจประสบภัย โดยรวมถึงการชลประทาน การพัฒนาน้ำใต้ดิน และแหล่งกักเก็บน้ำ และนำกลับมาใช้ประโยชน์อีก ซึ่งการจัดการเกี่ยวกับน้ำใต้ดินเป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงการอัดน้ำลงไปใต้ดินใหม่ และการออกกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการนำน้ำบาดาลมาใช้ประโยชน์ และควรส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการปลูกพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่อุตสาหกรรมที่มีพื้นฐานมาจากการเกษตร และอุตสาหกรรมขนาดย่อม ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้พึ่งพาอาศัยการเกษตรที่ใช้น้ำฝนน้อยลง (2) การเตรียมการฉุกเฉินและการเตือนภัยล่วงหน้า ควรมีระบบการเตือนภัยล่วงหน้า ที่ขึ้นอยู่กับตัวแปรทางอุตุนิยมวิทยาและการเจริญเติบโตของพืชเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ต้องมีการสร้างคลังเก็บอาหาร รวมถึงเมล็ดพืช ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเมล็ดพันธุ์หากเกิดความแห้งแล้งขึ้น หรืออาจใช้เป็นอาหารหากไม่เกิดความแห้งแล้ง ควรมีการเตรียมการล่วงหน้าเกี่ยวกับโครงการจ้างงานเพิ่มขึ้น ในช่วงที่เกิดความแห้งแล้ง และหากเป็นไปได้ ควรวางแผนเพื่อเลือกให้มีการอพยพปศุสัตว์ไปยังพื้นที่ที่ไม่แห้งแล้ง ในกรณีที่มีแหล่งกักเก็บน้ำ ควรระมัดระวังในการใช้น้ำและมีกฎเกณฑ์ในการปล่อยน้ำออกมาใช้ และเตรียมการจัดหาน้ำดื่มเพิ่ม เช่น ชุดบ่อลึก และมีเครื่องปั้มน้ำเคลื่อนที่ (3) การจัดการเกี่ยวกับความแห้งแล้ง ควรมีการวางแผนการเพาะปลูกโดยเตรียมการไว้ก่อนเกิดความแห้งแล้ง การคุ้มครองรักษาปศุสัตว์ สามารถทำได้โดยการสร้างแคมป์สะสมหญ้าแห้งหรือการอพยพสัตว์ไปที่อื่น การเก็บรักษาและประหยัดน้ำต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานทางด้านการเกษตร ชลประทาน และแหล่งบริการน้ำ ทั้งนี้ ประชาชนที่ไม่สามารถทำงานได้ เนื่องจากการขาดแคลนน้ำ ควรจัดให้มีโอกาส ในการจ้างงานเพิ่มขึ้น โครงการจัดการจ้างงานควรมีแบบแผนที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และต้องมีการปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการอพยพของประชาชนและปศุสัตว์ (4) งานฟื้นฟูหลังจากเกิดภัยพิบัติ ต้องมีการฟื้นฟูบูรณะ เพื่อให้กลับเข้าสู่สภาวะปกติโดยเร็วที่สุด

ไฟป่า เป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในปัจจุบันยอมรับกันว่าไฟป่ามีบทบาทสำคัญในทางนิเวศวิทยา ในการช่วยให้สังคมพืชบางชนิดดำรงอยู่ได้ และขณะเดียวกันไฟป่าก็อาจทำอันตรายแก่สังคมพืชบางชนิด เมื่อมีไฟป่าเกิดขึ้นครั้งแรกที่ถูกทำลาย คือ พืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น และผลที่ตามมา คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในบริเวณนั้น ความรุนแรงของไฟป่าที่เกิดขึ้น จะขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมหลายประการ เช่น สภาพของเชื้อเพลิงโดยรอบ สภาพของอากาศ และสภาพภูมิประเทศ เป็นต้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ มีความแตกต่างกันมากในแต่ละท้องถิ่นที่อยากที่จะวางข้อกำหนดให้ตายตัวได้ ทั้งนี้ ไฟป่าเป็นปัจจัยสำคัญในระบบนิเวศของโลก มาตั้งแต่สังคมของพืชเกิดขึ้นในยุคเดโวเนียนตอนปลาย เมื่อประมาณ 350 ล้านปีมาแล้ว พืชพรรณของเขตป่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ และได้พบเศษถ่านเล็กๆ ที่ได้รับการสันดาปของพืชบกในหินตะกอนเป็นหลักฐานที่บ่งว่าไฟป่าได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคโบราณ ซึ่งไฟป่านั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการสูญเสียด้านธรณีวิทยาหรือปัจจัยที่มนุษย์นำมาเป็นตัวทำลายธรรมชาติโดยเจตนา โดยไฟป่าสามารถจำแนกได้เป็น 3 ชนิด ตามลักษณะของเชื้อเพลิงดังนี้ (1) ไฟใต้ดิน คือ ไฟป่าที่เผาไหม้เชื้อเพลิงที่ฝังทับถมอยู่ในดิน มักเกิดในประเทศเขตอบอุ่นหรือที่สูงจากระดับน้ำทะเลมากๆ มีอากาศหนาวเย็น ทำให้อัตราการย่อยสลายของอินทรีย์วัตถุค่อนข้างต่ำ ทำให้มีการสะสมตัวอินทรีย์วัตถุเป็นชั้นหนาอยู่บนหน้าดิน ไฟชนิดนี้จะลุกลามไปช้าๆ ใต้ผิวดิน ซึ่งบางครั้งยากที่จะสังเกตเห็นได้ เพราะเปลวไฟหรือแสงสว่างไม่โผล่ขึ้นมาบนดิน อีกทั้งควันก็มีน้อยมาก ไฟชนิดนี้อาจเป็นสาเหตุของไฟชนิดอื่นๆ ต่อไป และยากต่อการดำเนินการดับไฟ ในประเทศไทยการเกิดไฟใต้ดินนั้นเกิดเป็นบางครั้งในป่าพรุทางภาคใต้ (2) ไฟผิวดิน คือ ไฟป่าที่เผาไหม้เชื้อเพลิงบนผิวดิน ไฟชนิดนี้เผาไหม้ลุกลามไปตามพื้นป่า ซึ่งเชื้อเพลิงส่วนใหญ่ ได้แก่ หญ้า ใบไม้ ที่ตกสะสมบนผิวดินรวมทั้งลูกไม้ วัชพืชไม้พุ่มทั้งหลาย ไฟชนิดนี้มีการลุกลามอย่างรวดเร็วและ

อาจก่อให้เกิดไฟชนิดอื่นๆ ขึ้นได้ ความรุนแรงขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของพื้นที่ป่าและลักษณะเชื้อเพลิง ไฟป่าที่เกิดขึ้นในประเทศไทยส่วนใหญ่จัดอยู่ในประเภทนี้ และ (3) ไฟเรือนยอด คือ ไฟป่าที่ลุกลามไปตามเรือนยอดของต้นไม้ โดยเฉพาะในป่าสนของเขตอบอุ่น ซึ่งไม้จำพวกนี้มียางช่วยให้เกิดการลุกลามได้ดี ไฟเรือนยอดค่อนข้างรุนแรงมาก ยากต่อการดับไฟ และสร้างความเสียหายให้แก่ป่าเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถแยกย่อยเป็น 2 ประเภท คือ ไฟเรือนยอดที่ต้องอาศัยผิวดินเป็นสื่อ พื้นที่ป่าเต็มไปด้วยหญ้า และไฟเรือนยอดที่ไม่ต้องอาศัยไฟผิวดิน คือ ป่าสนที่ติดไฟง่าย

ไฟป่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมของป่าและต้นไม้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ ไฟป่าจะทำให้ต้นไม้ได้รับอันตราย ทำให้เกิดบาดแผล ลำต้นถูกเผาไหม้ โดยเฉพาะโคนต้น ใบไม้ร่วงหล่น ถ้าไฟป่ามีความรุนแรงและมีช่วงระยะเวลาในการเผาไหม้เพียงพอ จะทำให้ต้นไม้หลายๆชนิดตาย ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้านทานของไม้แต่ละต้นแต่ละชนิด รวมทั้งอันตรายทางอ้อมที่พืชได้รับเนื่องจากโรคและแมลง ซึ่งจะขยายตัวและมีความรุนแรงเนื่องจากผลของไฟป่า ตัวอย่าง ความแห้งแล้งตามธรรมชาติครั้งใหญ่ในประเทศอินโดนีเซีย ใน พ.ศ. 2525-2526 เป็นเวลานานจนเกิดไฟป่าอย่างรุนแรงในเกาะบอร์เนียว เป็นพื้นที่ถึง 45,000 ตารางกิโลเมตร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ป่าไม้ถ้าพบกับความแห้งแล้งมากๆ ก็ไม่อาจอยู่ได้เช่นกัน โดยต้นไม้จะทิ้งใบลงสู่โคนต้นและกลายเป็นเชื้อเพลิงอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมของมนุษย์มีส่วนทำให้เกิดไฟป่ารุนแรง มีคนเข้าไปตัดไม้และทิ้งเศษไม้ไว้บนพื้นดินเป็นเชื้อไฟมากกว่าธรรมชาติ โดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นว่า ป่าไม้ที่มีการทำไม้แล้วมักถูกไฟป่าเสียหายมากกว่าป่าธรรมชาติ ทั้งนี้ ไฟป่านอกจากส่งผลกระทบต่อสังคมพืชและสัตว์แล้ว ยังส่งผลกระทบต่อมนุษย์ เช่น การทำลายทัศนียภาพที่สวยงามตามธรรมชาติ รวมทั้งลดการมองเห็นหรือทัศนวิสัย ทำให้เกิดปัญหาจากรถ ซึ่งปรากฏให้พบเสมอว่าเกิดรถยนต์ชนกัน เพราะมองไม่เห็นทางเมื่อมีควันไฟ จังหวัดในภาคเหนือ เช่น เชียงรายและแม่ฮ่องสอน เครื่องบินลงไม่ได้เนื่องจากควันไฟ ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก และยังทำลายทรัพย์สินของทางราชการและส่วนบุคคล ส่งผลโดยตรงต่อเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งควันไฟที่เกิดขึ้นจากไฟไหม้ ส่งผลเสียต่อร่างกายและจิตใจของผู้คนที่อยู่ใกล้เคียงที่เกิดไฟไหม้อย่างยิ่ง

การป้องกันไฟป่า ซึ่งพบว่าร้อยละ 90 เกิดจากมนุษย์ ได้แก่ การทำแนวกันไฟ (Firebreak or Fuel break) ประกอบด้วย ทางกันไฟซึ่งวางพืชให้เตียน ควรกว้างประมาณ 2 เมตร และแถบกันไฟอยู่ถัดจากทางกันไฟออกไป มีความกว้างประมาณ 5 เมตร กำจัดไม้พุ่มและไม้พื้นล่างจนหมด เหลือไม้ใหญ่ที่เรือนยอดไม่ประชิดกัน เอาไว้ปะทะลมแรงขณะเกิดไฟไหม้ ซึ่งแนวกันไฟจะกว้างหรือแคบ ขึ้นกับปัจจัยด้านความสูงของพื้นที่เชื้อเพลิง ชนิดของต้นพืช รวมทั้งพื้นที่โล่ง ถ้าลมแรงแนวกันไฟยิ่งต้องกว้าง โดยทั่วไปแคบสุด 5-10 เมตร กว้างสุด 100-200 เมตร ควรชิงเผาเศษไม้ ปลายไม้ หรือตอไม้ที่เหลือจากการทำไม้ โดยเฉพาะในฤดูแล้ง เพื่อเป็นการทำลายแหล่งเพราะเชื้อโรคและแมลงศัตรูต้นไม้ ควรให้ความรู้แก่ประชาชน เพราะโดยส่วนใหญ่ไฟป่ามักจะเกิดขึ้นจากมนุษย์มากกว่าธรรมชาติ ในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ ซึ่งอยู่ในเขตร้อนของโลกจะประสบปัญหาการทำไร่เลื่อนลอยเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด มีการตัดไม้ใหญ่ เผาป่า ปลุกพืชยังชีพ 2-3 ปี พอดินจืดก็จะย้ายไปทำไร่เลื่อนลอยที่อื่นต่อไป ได้แก่ ประเทศเม็กซิโก และประเทศในอเมริกาใต้ ประเทศเขตร้อนของแอฟริกา และเอเชีย ได้แก่ ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และพม่า เป็นต้น การป้องกันไฟป่าที่มนุษย์เจตนาเผา ภาครัฐต้องจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐไปให้ความรู้ทางการเกษตรบนที่สูงที่ถูกต้อง เช่น การทำนาแบบขั้นบันได การเพาะปลูกแบบเส้นขอบเนิน การเพาะปลูกแบบเป็นร่องเปลี่ยนทางระบายน้ำ เป็นต้น รวมทั้งเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ ไข่เป็นอาหาร มีมูลสัตว์เป็นปุ๋ยให้พืชที่ปลูก ชาวเขาและชาวพื้นเมืองเหล่านี้มีความรู้ทางการเกษตร

สามารถมีผลผลิตเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ดี ก็จะเลิกย้ายที่อีกต่อไป และควรให้สังคมมีส่วนรับผิดชอบ การที่ประชาชนเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจในเขตป่า ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น และทิ้งก้นบุหรี่หรือลี้มดับไฟ เมื่อเข้าไปพักแรมในป่า เป็นเหตุให้เกิดไฟไหม้ป่า เป็นไฟป่า โดยไม่ได้ตั้งใจ ภาครัฐต้องให้การประชาสัมพันธ์และปลูกฝังให้ทุกคนระมัดระวัง ไม่ประมาทในสิ่งดังกล่าว รวมทั้งจัดให้มีเจ้าหน้าที่อยู่บนหอคอยตรวจตรา หรือบางผืนป่าที่มีพื้นที่กว้างขวาง ต้องใช้เครื่องบิน บินสำรวจอยู่เสมอ และเมื่อรู้แหล่งเกิดไฟป่าแล้วให้รีบจัดส่งเจ้าพนักงานเข้าดับไฟป่าโดยทันที ในการจัดการรักษาป่าของภาครัฐโดยใช้มาตรการทางกฎหมาย ควรจัดเจ้าหน้าที่ เครื่องมือ และงบประมาณ เพื่อดูแลป่าให้มากที่สุด

(5) **ภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย** หมายถึง ภัยที่เกิดจากสารเคมีและวัตถุอันตรายรั่วไหล เพลิงไหม้และการระเบิด เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่มีการเก็บ การใช้ การบรรจุ และการขนส่งทั้งที่เคลื่อนที่ได้ และไม่ได้ ซึ่ง**สารเคมีและวัตถุอันตราย** หมายถึง สิ่งที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ (1) วัตถุที่ระเบิดได้ เป็นสารที่เกิดการระเบิดได้เมื่อได้รับความร้อน เปลวไฟ ถูกกระแทกหรือจุดระเบิด เช่น กระจุนปืน ดินระเบิด ดินปืน ตัวจุดระเบิดพลุ แก๊ป ประทัด ดอกไม้ไฟ เป็นต้น (2) ก๊าซ เป็นก๊าซที่สามารถติดไฟได้ง่ายเมื่อได้รับความร้อน หรือเปลวไฟ เช่น ก๊าซหุงต้ม ก๊าซไฮโดรเจน ก๊าซบิวเทน เป็นต้น หรือก๊าซที่เมื่อสูดดมกลืนหรือสัมผัสสูก่อร่างกายแล้ว ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและอาจเสียชีวิตเช่น ก๊าซคลอรีน ก๊าซแอมโมเนีย เป็นต้น หรือก๊าซที่ถูกอัดไว้ในถังด้วยความดันสูง เมื่อถูกกระแทกอย่างแรงอาจเกิดระเบิดได้ เช่น ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ก๊าซออกซิเจน เป็นต้น (3) ของเหลวไวไฟที่สามารถติดไฟได้ง่ายเมื่อได้รับความร้อนหรือเปลวไฟ เช่น บิวเทน เมทิลแอลกอฮอล์ เอทิลแอลกอฮอล์ น้ำมัน เป็นต้น (4) ของแข็งไวไฟ เป็นสารที่ลุกไหม้ได้ง่ายเมื่อได้รับความร้อน หรือเปลวไฟ เช่น ไม้ขีดไฟ กำมะถัน ฟอสฟอรัส ลิควิด เป็นต้น หรือสารที่เมื่อถูกน้ำหรือความชื้นจะทำให้เกิดก๊าซไวไฟซึ่งลุกไหม้ได้ เช่น แคลเซียมคาร์ไบด์ โซเดียม เป็นต้น (5) สารออกซิไดซ์ และสารเปอร์ออกไซด์อินทรีย์ เป็นสารที่ตัวเองไม่เกิดการลุกไหม้ แต่ช่วยให้สารอื่นลุกไหม้ได้โดยสลายตัวให้ ก๊าซออกซิเจนออกมา เช่น ปุ๋ยแอมโมเนียม ไนเตรท ต่างทับทิม เป็นต้น หรือสารที่สลายตัวแล้วให้ก๊าซออกซิเจน ซึ่งทำให้ตัวเองและสารอื่นเกิดการลุกไหม้ เช่น อะเซทิลเปอร์ออกไซด์ เป็นต้น (6) สารมีพิษ และสารติดเชื้อโรค หมายถึง สารที่เมื่อสัมผัสกับผิวหนัง หรือสูดดมหายใจรับสารนี้แล้ว เป็นอันตรายต่อร่างกายและอาจทำให้เสียชีวิตได้ เช่น พรอท ตะกั่ว แคดเมียม ยาฆ่าแมลง หรือสารที่ปนเปื้อนกับอาหารแล้วกินเข้าไปจะเป็นอันตราย เช่น สารละลายพลาสติกหรือสารติดเชื้อ ได้แก่ เชื้อจุลินทรีย์ เป็นต้น (7) วัสดุกัมมันตรังสี เป็นธาตุหรือสารประกอบใดๆ ที่มีองค์ประกอบส่วนหนึ่งมีโครงสร้างภายในอะตอมไม่คงตัว และสลายตัวโดยการปลดปล่อยรังสีออกมา เช่น โคบอลต์-60 เรเดียม-226 เป็นต้น (8) สารกัดกร่อน หมายถึง สารที่มีคุณสมบัติในการทำลายเนื้อเยื่อของร่างกาย เช่น กรด ต่าง เป็นต้น และ (9) สารหรือวัตถุอื่นที่อาจเป็นอันตรายได้ หมายถึง สารที่ไม่ได้จัดอยู่ในประเภทใดใน 8 ประเภทข้างต้น แต่สามารถก่อให้เกิดอันตรายได้ เช่น สารคลอโรฟลูออโรคาร์บอน (CFC) เป็นต้น

ทั้งนี้ การเตรียมพร้อมรับสถานการณ์การเกิดภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย สามารถทำได้โดย (1) ระยะก่อนเกิดภัย ประกอบด้วย การป้องกันและลดผลกระทบ โดยการประเมินความเสี่ยง ภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย รวมถึงศึกษาวิธีลดผลกระทบเพื่อนำไปกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย และตรวจสอบและปรับปรุงข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย รวมทั้งข้อมูลพื้นที่ปลอดภัยเพื่อรองรับการอพยพให้เป็นปัจจุบัน จัดทำแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัย ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งในเรื่องมาตราส่วนและรายละเอียดของแผนที่ และจัดทำฐานข้อมูลกำลังเจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร เครื่องจักร เครื่องมือ และอุปกรณ์ การกู้ชีพกู้ภัย เพื่อให้พร้อมเรียกใช้งานได้

ทันทีเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน ให้มีการพัฒนาระบบเครือข่ายฐานข้อมูลสารสนเทศด้านสารเคมีและวัตถุอันตราย ให้มีความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน และเสริมสร้างความรู้ และความตระหนักแก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา และเยาวชนเกี่ยวกับการป้องกันและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องและปลอดภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย รวมถึงการจัดทำสรุปบทเรียน (Lesson Learnt) ของการเกิดภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายครั้งสำคัญ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการในอนาคต ในการเตรียมความพร้อมควมพร้อมมีการจัดตั้งและฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลืองานเจ้าหน้าที่ เช่น อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) อาสาสมัครกู้ชีพกู้ภัย และให้ความรู้แก่ชุมชนโดยเน้นการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Management: CBDRM) มีการจัดทำบัญชีผู้เกี่ยวข้อง เฉพาะด้านวัตถุอันตรายและสารเคมี หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง และจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย แบบบูรณาการในทุกระดับ ทั้งระดับจังหวัด/อำเภอ/ท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ แผนแม่บท และหรือแผนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรสำรองปัจจัยที่จำเป็นและเหมาะสม เพื่อรองรับการอพยพ และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ทันทีเมื่อเกิดภัย พร้อมจัดเตรียมเครื่องจักร เครื่องมือ ยานพาหนะ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น และสำรองพลังงานให้เพียงพอสำหรับการใช้งานหากเกิดสาธารณภัย ให้มีการจัดเตรียมสถานที่ปลอดภัยเพื่อรองรับผู้ประสบภัยพร้อมสิ่งสาธารณูปโภคที่จำเป็น รวมถึงการจัดเตรียมระบบสื่อสารหลัก ระบบสื่อสารรอง และระบบสื่อสารสำรองที่จำเป็น พร้อมทั้งจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์สื่อสารให้เพียงพอและใช้งานได้ตลอดเวลา และจัดให้มีการฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย (2) ขณะเกิดภัย ผู้ประสบเหตุ ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ หรือหน่วยงานที่ได้รับทราบเหตุ แจ้งหรือรายงานไปยังหน่วยงานที่มีส่วนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในเขตพื้นที่ที่เกิดเหตุขึ้นๆ (3) หลังเกิดภัย ควรให้ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสารเคมีและวัตถุอันตรายจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าไปยังบริเวณที่เสียหาย และตรวจสอบว่ามีผลกระทบข้างเคียงหรือมีสารเคมีและวัตถุอันตรายตกค้างหรือไม่ เพื่อดำเนินการแก้ไขให้บริเวณที่เกิดเหตุและบริเวณข้างเคียงเกิดความปลอดภัย และให้ศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ ดำเนินการประเมินความเสียหายและความต้องการเบื้องต้น โดยจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ประสบภัยและทรัพย์สินที่เสียหายไว้เป็นหลักฐาน พร้อมทั้งออกหนังสือรับรองให้ผู้ประสบภัยไว้เป็นหลักฐานในการรับการสงเคราะห์และฟื้นฟู และจัดหาที่พักชั่วคราว และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยด้านสุขภาพ อนามัย สภาพจิตใจ การช่วยเหลือและฟื้นฟูสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยงที่ได้รับผลกระทบจากภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย ในกรณีมีผู้เสียชีวิต การจัดการศพผู้เสียชีวิต จำเป็นที่จะต้องจัดหาสถานที่เก็บรักษาศพ และพื้นที่ในการพิสูจน์เอกลักษณ์ศพผู้เสียชีวิตให้เป็นไปตามข้อตกลงความร่วมมือการปฏิบัติงานพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลและการส่งกลับในกรณีภัยพิบัติร้ายแรง รวมถึงการป้องกัน ฝ้าระวัง และควบคุมโรคที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จัดให้มีการฟื้นฟูคุณภาพชีวิต และฟื้นฟูอาชีพของผู้ประสบภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างปกติ รวมถึงการฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งสิ่งสาธารณประโยชน์อื่นๆ ที่ได้รับความเสียหายให้กลับสู่สภาพเดิม เช่น สถานที่ราชการ โรงเรียน สถานที่ท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหาย รวมทั้งแก้ไขปัญหายภาวะมลพิษต่างๆ หลังจากนั้น ควรจัดให้มีการศึกษาผลกระทบจากสารเคมีและวัตถุอันตรายที่มีต่อชีวิต ทรัพย์สินของประชาชน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายในอนาคต

2.1.3 ผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติ

การเกิดภัยพิบัติไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติ หรือจากการกระทำของมนุษย์ ย่อมทำความเสียหายแก่ร่างกาย จิตใจ ชีวิต และทรัพย์สิน ทั้งนี้ ความสูญเสียมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับ (1) ประชาชนในชุมชนที่ประสบภัย มีความรู้ความเข้าใจในการควบคุม ป้องกันภัยมากหรือน้อย (2) สภาพแวดล้อมของชุมชนเอื้ออำนวยให้ภัยพิบัติมากหรือน้อย และ (3) ความรุนแรงของภัยมีมากหรือน้อย ตัวอย่างเช่น เมื่อพายุไต้ฝุ่นขึ้น ถ้าชุมชนไม่มีแนวทางหรือแผนในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ รวมทั้งประชาชน ขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่เชื่อฟังประกาศของทางราชการ ไม่ได้ฟังคำเตือนจากทางราชการ ไม่ยอมอพยพไปอยู่ที่ปลอดภัยที่ราชการจัดเตรียม อาทิ พายุไต้ฝุ่นเกย์ (3-4 พฤศจิกายน 2532) ประชาชนไม่ยอมอพยพไปอยู่ที่ปลอดภัย ชาวเรือชาวประมงไม่ฟังคำเตือนของทางราชการ ออกหาปลาในระยะเวลาที่มีพายุลมแรง จึงทำให้ต้องตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ถูกทำลายอย่างรุนแรง และเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้นแล้ว และภาครัฐ ไม่สามารถที่จะช่วยเหลือผู้ประสบภัย ย่อมก่อให้เกิดความสูญเสียมากขึ้นเป็นทวีคูณ

ความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติ คือ

1. ความเสียหายทางเศรษฐกิจ เช่น ภัยจากแผ่นดินไหว ทำให้อาคารบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรมถล่ม เส้นทางคมนาคมขนส่ง ถนน ทางรถไฟ เสียหาย การติดต่อขนส่งสินค้าและการผลิตสินค้าหยุดลง ส่งผลให้เกิดความสูญเสียเงินเพื่อการฟื้นฟู บูรณะเป็นจำนวนมากเพื่อให้สภาพแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพปกติ
2. ความเสียหายด้านเกษตรกรรม เช่น ภัยจากคลื่นความร้อน/หนาวเย็นเกินปกติ ทำให้ข้าวและพืชผลทางเกษตรเสียหาย เกิดความขาดแคลนและอดอยาก
3. ความเสียหายทางด้านอุตสาหกรรม เช่น ภัยจากเพลิงไหม้ทำให้เกิดการสูญเสียวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการผลิต การหยุดกิจการทำให้คนว่างงาน สินค้าขาดตลาดหรือในขั้นรุนแรง อาจเกิดการแพร่กระจายของสารพิษจากกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรม

2.1.4 ระยะของภัยพิบัติ

ในการเกิดภัยพิบัติต่างๆ นั้น มีระยะของภัยพิบัติ ตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ระยะเตือนภัย ขณะเกิดภัย และหลังจากภัยสงบแล้ว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ก่อนเกิดภัย (Pre Disaster Phase) เป็นการเตรียมการและเตรียมความพร้อมก่อนจะเกิดภัยพิบัติ โดยมีการวางแผนการปฏิบัติงาน จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องมือสื่อสาร เครื่องอุปโภคบริโภค ยานพาหนะ และกำลังอาสาสมัครไว้ให้พร้อม พร้อมฝึกอบรมและทดลองปฏิบัติตามแผนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน
2. ระยะเตือนภัย (Warning Phase) เป็นช่วงระยะเวลาก่อนเกิดภัย มีระยะเวลาเตือนภัยสั้นหรือยาวขึ้นกับชนิดของภัยนั้นๆ เช่น กรณีพายุหมุนเขตร้อนสามารถเตือนภัยได้ล่วงหน้าอย่างน้อย 48 ชั่วโมง
3. ขณะเกิดภัย (Impact Phase) เป็นระยะเกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน บางครั้งเกิดเป็นระยะเวลาสั้นๆ เช่น แผ่นดินไหว บางครั้งนานเป็นชั่วโมง เช่น พายุไต้ฝุ่น เป็นต้น
4. หลังจากภัยสงบแล้ว (Post Disaster Phase) แบ่งได้เป็น 3 ระยะคือ
  - 4.1 ระยะกู้ภัย (Rescue Phase) เป็นระยะช่วยชีวิตและระงับภัยโดยต้องมีการดำเนินการทำให้ภัยสงบลงโดยเร็วที่สุด เพื่อลดอันตรายและความสูญเสียให้น้อยที่สุด เช่น การดับเพลิง การค้นหาและการช่วยชีวิต
  - 4.2 ระยะช่วยเหลือผู้ประสบภัย (Relief Phase) เป็นระยะที่ภัยเริ่มสงบ หรือผ่านพ้นไปแล้ว ต้องเข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามแผนปฏิบัติงานที่ได้เตรียมไว้ ทั้งด้านการรักษาพยาบาล แจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น และดูแลความสงบเรียบร้อย

4.3 ระยะเวลาฟื้นฟูบูรณะ (Rehabilitation Phase) เป็นระยะหลังจากภัยสงบลงแล้ว และได้รับการช่วยเหลือขั้นเร่งด่วนผ่านไปแล้ว เป็นการช่วยเหลือที่ต้องใช้ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว ทั้งนี้ การจัดการภัยพิบัติทั่วโลกจำเป็นต้องเน้นชุมชนเป็นหลัก เนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของบ้านจึงจะรู้พื้นที่ ความต้องการ ของชุมชนเองดีที่สุด ซึ่งควรมีโครงการส่งเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เป็นฐานในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (Community Based Disaster Risk Management: CBDRM) และให้คนในชุมชนตระหนักถึงศักยภาพของชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยงภัย โดยเริ่มจากการสร้างเครือข่ายระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ให้เชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอกชุมชนทั้งในระดับเดียวกัน และระดับอื่นๆ จนมีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ที่สามารถเตือนภัยได้ล่วงหน้า มีการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับพื้นที่ และฝึกซ้อมแผนฯ อย่างสม่ำเสมอ จัดระบบและมาตรการแจ้งเตือนภัย ประกอบกับการให้ความรู้ ฝึกอบรมให้อาสาสมัครในพื้นที่เฝ้าระวังภัยพิบัติในจุดที่สามารถเป็นอันตราย และแม้ว่าภัยพิบัติบางอย่างไม่สามารถป้องกันไม่ให้เกิดได้ แต่ถ้าชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ ก็จะสามารถลดความสูญเสียลงได้

2.1.5 สิทธิพื้นฐานของผู้ประสบภัยพิบัติ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่กำหนดถึงสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในการได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ประชาชนที่ประสบภัยจึงต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐ โดยอาศัยพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ ในการรับรองสิทธิการดำเนินกิจกรรมให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยพิบัติธรรมชาติ ต้องคำนึงตามหลักสิทธิมนุษยชน พร้อมทั้งรับฟังความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชน (ภัทรระ ลิมปศิริ, 2554)

1. สิทธิมนุษยชนกับภัยพิบัติธรรมชาติ

ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติธรรมชาติพึงจะต้องได้รับการเคารพ (Respect) ปกป้อง (Protect) และเติมเต็ม (Fulfill) สิทธิมนุษยชนจากรัฐไม่ว่าจะเป็นรัฐเจ้าของดินแดนหรือรัฐเจ้าของสัญชาติก็ตาม รวมทั้งสังคมระหว่างประเทศ สิทธิมนุษยชนเป็นฐานทางกฎหมายให้กับการทำงานทางด้านมนุษยธรรมที่เผชิญกับสถานการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติ เพราะยังไม่มีตราสารกฎหมายระหว่างประเทศใดที่จะทำหน้าที่ควบคุมกิจกรรมนี้โดยเฉพาะเจาะจง รัฐย่อมไม่สามารถพรากรสิทธิพื้นฐานของปัจเจกชนในยามเกิดภัยพิบัติธรรมชาติได้ เพราะสิทธิดังกล่าวล้วนแต่เป็นสิทธิพื้นฐานตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่รัฐจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณี และไม่สามารถถดถอยได้ด้วยเพียงเพราะเกิดเป็นภัยฉุกเฉินขึ้น การให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม จึงเป็นการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของปัจเจกชนไม่ให้ถูกละเมิด รัฐภาคีในสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชน จึงจะต้องผูกพันในการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีให้มากที่สุดในการปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าว รวมถึงการรับความช่วยเหลือระหว่างประเทศ มิฉะนั้นเท่ากับว่ารัฐนั้นบกพร่องต่อพันธกรณีของตนตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยการเพิกเฉยไม่ยอมใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะดำรงมาตรฐานขั้นต่ำของสิทธิพื้นฐานที่สำคัญดังกล่าวเอาไว้

2. สิทธิพื้นฐานของปัจเจกชนในการเรียกร้องจากรัฐในสถานการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติที่สำคัญมีดังนี้

1. สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ (Right to Life) บุคคลทั่วไปไม่มีสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะมีชีวิตอยู่ เพราะเป็นสัญชาตญาณของสิ่งมีชีวิตที่พยายามดิ้นรนต่อสู้ให้ตนเองมีชีวิตอยู่รอด ถือได้ว่าสิทธินี้เป็นสิทธิพื้นฐานขั้นต่ำที่สุด เป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีผูกพันรัฐที่ต้องให้ประชาชนในรัฐดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข (Well-Being)

2. สิทธิด้านอาหาร (Right to Food) เป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ปัจเจกชนพึงมีสิทธิได้รับอาหารจึงนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือ ถ้าปัจเจกชนนั้นไม่มีความสามารถในการหาอาหารให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การที่นำอาหารที่ไม่คุ้นเคย หรืออาหารตามการดำรงชีวิตปกติไป

ให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติธรรมชาตินั้น เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง หากให้อาหารที่ไม่คุ้นเคยดังกล่าว นอกจากไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ประสบภัยแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการขาดความเข้าใจถึงประชาชนในพื้นที่ และส่งผลให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบเกิดความรู้สึกว่าเป็นการไม่เคารพต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป

3. สิทธิด้านน้ำ (Right to Water) เป็นสิทธิที่มากว่กับสิทธิด้านอาหาร และคล้ายคลึงกันในการที่รัฐจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ได้ใช้ทุกวิถีทางแล้วในการที่จะปฏิบัติตามพันธกรณี น้ำที่ประชาชนควรที่จะสามารถเข้าถึงได้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 เพื่อใช้อุปโภค มีวัตถุประสงค์สำหรับการคมนาคมหรือชำระล้างสิ่งสกปรก

3.2 เพื่อการบริโภค จะต้องเป็นน้ำที่สะอาดปราศจากเชื้อโรค มีมาตรฐานและคุณภาพที่สูงกว่า เพราะน้ำเพื่อการบริโภคเป็นน้ำที่เข้ามาสู่ร่างกาย จึงจำเป็นจะต้องปราศจากสิ่งปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อชีวิต เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการบริโภค

4. สิทธิการกลับสู่ถิ่นฐานเดิม (Right to Return) กลุ่มบุคคลที่ย้ายจากถิ่นฐานเดิมที่ประสบกับภัยพิบัติธรรมชาติเป็นผู้พลัดถิ่นภายในดินแดน (Internally Displaced Persons) มีสถานภาพพิเศษได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงการปกป้องกลุ่มบุคคลเดิมให้สามารถกลับคืนไปยังถิ่นฐานเดิมของตนด้วย หากเป็นผู้พลัดถิ่นภายนอกดินแดน (Externally Displaced Persons) ซึ่งมีสาเหตุจากภัยพิบัติธรรมชาติ จะไม่มีสถานภาพตามกฎหมายระหว่างประเทศ จุดที่น่าสังเกตคือ สิทธิในการกลับคืนสู่ถิ่นฐานเดิม มิใช่สิทธิเดียวกับสิทธิในการมีที่อยู่อาศัย (Right to Abode) โดยเมื่อกลับสู่ถิ่นฐานเดิมแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะอยู่ในประเทศนั้นต่อไป แต่ก็มีใช้หมายความว่า ผู้นั้นจะได้รับสัญชาติเสมอไป สิทธิในการกลับคืนสู่ถิ่นฐานเดิมจะปรากฏอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศจำนวนมาก

5. สิทธิการมีที่อยู่อาศัย (Right to Housing) ทุกคนต้องมีสิทธิการมีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและมั่นคง ในการอยู่อาศัยอย่างสงบและสันติเพื่อเข้าครอบครองกรรมสิทธิ์ให้ถูกต้องตามกฎหมายและอาศัยเป็นฐานในการเรียกร้องสิทธิต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป การมีที่อยู่อาศัยหลังจากเกิดเหตุภัยพิบัติธรรมชาติ จึงแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

5.1 ที่พักฉุกเฉินให้กับผู้ประสบภัย มักจะใช้สถานที่สาธารณะ อาทิ หอประชุม โรงพยาบาล โรงเรียน หรือเต็นท์

5.2 ที่พักชั่วคราวที่มีความเหมาะสม ต้องออกแบบมาเพื่อการอยู่อาศัยในระยะยาวจนกว่าที่อยู่เดิมของตนจะได้รับการซ่อมแซม หรือมีการสร้างขึ้นใหม่ โดยต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ที่ได้รับผลกระทบ

5.3 ที่พักถาวร การจัดสร้างที่พักใหม่ ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่เดิมหรือพื้นที่ใหม่เพื่อเหตุผลทางด้านความปลอดภัยในส่วนของผู้ที่ได้รับผลกระทบที่ปราศจากกรรมสิทธิ์ในที่ดินและไม่มีที่อยู่อื่น เพราะเดิมก่อนเกิดภัยพิบัติเป็นแต่เพียงผู้เช่าหรือผู้อยู่อาศัยเท่านั้น อีกทั้งยังมีกลุ่มของผู้ที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่เดิมของตนถูกทำลายหรือกลายเป็นพื้นที่อันตราย จึงต้องให้รัฐเจ้าของดินแดนเข้ามาให้ความช่วยเหลือในการจัดหาที่อยู่ใหม่ที่เหมาะสมให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือแม้แต่การรับความช่วยเหลือจากองค์การพัฒนาระหว่างประเทศในการจัดสร้างที่พักอาศัยให้

6. สิทธิด้านเครื่องนุ่งห่ม (Right to Clothing) ถือว่าเป็นสิทธิพื้นฐานประการสำคัญที่มักจะถูกลืม ทั้งที่เป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างปกติในสังคม ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจึงควรที่จะได้รับเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต ซึ่งไม่ใช่เป็นการเลือกให้เครื่องนุ่งห่มตามอำเภอใจ แต่เป็นการที่ผู้บริจาคต้องให้ความเคารพในสิทธิส่วนบุคคลของผู้รับบริจาคเช่นกัน ผู้ให้ความช่วยเหลือจึงควรที่จะทำความเข้าใจทั้งการดำรงชีวิตของผู้ที่รับผลกระทบและสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ จึงจะทำให้เครื่องนุ่งห่มนั้นตรงกับความต้องการ เสื้อผ้าที่รัฐจะต้องจัดให้จะต้องเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

7. สิทธิด้านสุขภาพ (Right to Health) ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติธรรมชาติ มีทั้งกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง คือ บาดเจ็บทางกายซึ่งเป็นผลมาจากภัยพิบัติ และได้รับผลกระทบทางอ้อม คือ บาดเจ็บทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสูญเสียบุคคลใกล้ชิดจนถึงทรัพย์สิน ทำให้ฐานของสิทธิทางกฎหมายของปัจเจกชนเกี่ยวกับสิทธิด้านสุขภาพ ประกอบด้วย สุขภาพทางกายและทางใจ (Physical and Mental Health) ซึ่งกำหนดให้รัฐภาคีต้องป้องกัน ปฏิบัติ และควบคุมต่อโรคระบาด และสร้างให้มีการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในยามเจ็บป่วย

8. สิทธิในการได้รับรู้ถึงข้อมูล (Right to Access Information) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและครอบคลุมเกี่ยวกับภัยพิบัติ และความเสี่ยงที่อาจได้รับหรือจะได้รับจากภัยพิบัติ เป็นสิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะได้รับรู้ถึงความเสี่ยงภัยในทุกลักษณะ ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับวิธีการที่จะช่วยเหลือตนเองจากภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีปัจจัยของความเสี่ยงแน่ชัด ไม่ว่าความเสี่ยงนั้นจะมีมากหรือน้อยก็ตาม ตลอดจนการรับทราบข้อมูลในการรับความช่วยเหลือและเยียวยาหลังเกิดภัย

9. สิทธิการให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม (Right to Humanitarian Assistance) เมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติขึ้น ต้องให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทหลัก คือ

9.1 การให้ความช่วยเหลือตามความต้องการ คือ ตามความต้องการของปฏิบัติการบรรเทาทุกข์ ขึ้นอยู่กับชนิดของภัยพิบัติที่เกิดขึ้น เป็นอาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัยชั่วคราว สิ่งของ เครื่องยนต์ที่ใช้สำหรับการขนส่ง และค้นหาผู้รอดชีวิต

9.2 การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เป็นการสนับสนุนเงินให้แก่ปฏิบัติการบรรเทาทุกข์ หรือใช้สำหรับซื้อสิ่งของที่จำเป็น

9.3 ให้ความช่วยเหลือฝึกฝนบุคลากร ไม่จำกัดเพียงเจ้าหน้าที่ภาคสนามแต่รวมถึงเจ้าหน้าที่ด้านงานบริหารหรือการประสานงาน โดยการให้ความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ต้องคำนึงถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบและความต้องการของพวกเขา การให้ความช่วยเหลือไม่ได้ยุติเพียงการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ แต่ควรจะรวมถึงมาตรการเตรียมความพร้อมเพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือในอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อไม่สามารถป้องกันให้เกิดภัยพิบัติได้ การลดผลกระทบ ความเสี่ยงการเกิดภัยพิบัติ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความช่วยเหลือเกิดประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนและซ้อมตระเตรียมการ เพื่อเป็นการลดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน การทดสอบประสิทธิภาพและแผนงานที่ได้วางแผนไว้

การให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเสี่ยงตามพื้นฐานของสิทธิของผู้ที่ได้รับผลกระทบพึงมี รัฐต้องตอบสนองตามที่กล่าวมาข้างต้น แต่กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงมากที่สุด และอาจจะยากจนที่สุดจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษ เนื่องจากการให้ความช่วยเหลือมักจะทำให้เกิดความบกพร่อง

2.1.6 การศึกษารูปแบบของการจัดการภัยพิบัติเปรียบเทียบกรณีศึกษาของต่างประเทศ

ตารางที่ 2-1 แนวทางการจัดการภัยพิบัติของประเทศต่างๆ

ประเทศ	เหตุการณ์ภัยพิบัติ	แนวทางการจัดการภัยพิบัติ		
		การเตรียมพร้อมก่อนเกิดภัยพิบัติ	การรับมือสถานการณ์ขณะเกิดภัยพิบัติ	การฟื้นฟูบูรณะหลังการเกิดภัยพิบัติ
สหรัฐอเมริกา	เฮอริเคนแคทรีนา พ.ศ. 2548	- หน่วยงานกลางที่จัดการภาวะฉุกเฉิน คือ Federal Emergency Management Agency (FEMA) มีประธานาธิบดีเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งผู้อำนวยการ FEMA - ศูนย์เฮอริเคนแห่งชาติ (National Hurricane Center: NHC) เป็นหน่วยงานหลักในการรับมือภัยพิบัติด้านเฮอริเคน - NHC มีประกาศยกระดับจาก “เฝ้าระวัง” เป็น “เตือนภัย” 2 วันก่อนพายุขึ้นฝั่ง - มีการจัดเตรียมพื้นที่เพื่อการอพยพผู้ประสบภัย เช่น สนามกีฬาซูเปอร์โดมที่สามารถรองรับคนได้ 26,000 คน - มีการจัดเตรียมน้ำและอาหารสำรองไว้ - แผนอพยพผู้ประสบภัย แบ่งเป็น 3 ระดับตามช่วงเวลา คือ 50, 40, และ 30 ชั่วโมงก่อนพายุเข้าฝั่ง	- หน่วยงานท้องถิ่นของรัฐ (State) จะเข้ารับผิดชอบเป็นลำดับแรกซึ่งผู้ว่าการรัฐจะเป็นผู้พิจารณาประกาศภัยพิบัติ - รัฐบาลกลาง (Federal) จะเข้าช่วยเหลือตามมาหากท้องถิ่นแก้ไขปัญหาไม่ได้ - การนำรถประจำทาง รถโรงเรียน รถพยาบาล และการขนส่งสาธารณะอื่นๆ มาใช้เพื่อการอพยพคน แต่เกิดปัญหาการขาดแคลนคนขับรถให้เพียงพอต่อยานพาหนะที่เตรียมไว้ - การเกิดภาวะสุญญากาศของความช่วยเหลือในช่วงขณะเกิดเหตุวันแรกๆ ทำให้ผู้อพยพในพื้นที่หลบภัย (ซูเปอร์โดม) ขาดอาหาร น้ำ เด็กทารกขาดนม ผู้สูงอายุไม่ได้รับยาที่จำเป็น ขาดการจัดการเรื่องสุขอนามัย น้ำสะอาด และห้องน้ำไม่เพียงพอ	- รัฐบาลสหรัฐฯ ออกกฎหมายที่เรียกว่า “New Orleans and Louisiana: Hurricane Katrina Disaster Relief and Economic Recovery Act” เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2548 โดยมีสาระแห่งการฟื้นฟูดังนี้ 1) จัดสรรงบประมาณให้แก่กองกำลังทหารเข้าไปช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัย จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการช่วยเหลือและฟื้นฟู ซ่อมแซมและปรับปรุงอาคารของส่วนราชการ 2) จัดสรรงบประมาณเพื่อฟื้นฟูการค้าภายในท้องถิ่น เช่น ช่วยเหลือผู้ประกอบการ เจ้าของเรือประมงขนาดใหญ่ การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถให้บริการ 3) จัดสรรงบประมาณแก่หน่วยให้บริการด้านสุขภาพจิตและการบำบัด

				ผู้ติดยาเสพติด ตลอดจนผู้ประสพภัยที่ได้รับผลกระทบจากพายุเฮอริเคน 4) จัดสรรงบประมาณเฉพาะสำหรับศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อติดตามและประเมินผลการเกิดภัยพิบัติในภาวะฉุกเฉิน 5) สนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือด้านสินเชื่อที่อยู่อาศัยแก่ผู้ประสพภัย 6) จัดสรรงบประมาณฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรและออกมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบ 7) จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่จะสามารถฟื้นฟูและพัฒนาภาคธุรกิจให้กลับมาดำเนินธุรกิจได้ดังเดิม - มาตรการเร่งฟื้นฟูเพื่อตอบสนองความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในระยะยาว - มาตรการซ่อมแซมและเพิ่มความแข็งแรงของระบบโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ฟื้นฟูเครือข่ายคมนาคม ระบบขนส่ง ท่าเรือ ด้านพลังงานและน้ำ การสื่อสาร โทรคมนาคม

				- มาตรการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจและปกป้องแรงงาน ในแง่ของฟื้นฟูภาคการผลิต กระตุ้นภาคธุรกิจ พัฒนาตลาดแรงงาน จัดหาเงินช่วยเหลือเพื่อบรรเทาภาระสำหรับภาคธุรกิจ การจ่ายเงินประกัน ช่อมแซมสถานที่ราชการ - มาตรการให้บริการด้านสาธารณสุข สวัสดิการสังคม อาหาร และการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ 1) จัดบริการสาธารณสุขและสวัสดิการสังคม โดยการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยด้านสาธารณสุข จัดบริการด้านสุขภาพ เพื่อบำบัดความเจ็บป่วยทางกายและทางใจ 2) จัดเตรียมน้ำ อาหาร โภชนาการ และยารักษาโรค 3) ช่วยเหลือด้านการศึกษา โดยการฟื้นฟูอาคารเรียนและระบบสาธารณสุขปโภคที่ได้รับความเสียหาย งดเว้นการเก็บค่าประกันสุขภาพในเด็ก

ญี่ปุ่น	แผ่นดินไหว และ สึนามิ	- ศูนย์อุตุนิยมวิทยาของญี่ปุ่น (The Japanese Meteorological Agency: JMA) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบสังเกตการณ์เพื่อเตือนภัยแผ่นดินไหวคลื่นสึนามิ และการปะทุของภูเขาไฟ - ระบบการเตือนภัยของประเทศจะทำงานอัตโนมัติภายใน 3 วินาทีหลังเกิดแรงสั่นสะเทือนที่ศูนย์กลาง ซึ่งมีศูนย์ตรวจวัด 627 จุดทั่วประเทศ - ประชาชนมีเวลาประมาณ 15 นาทีในการอพยพไปสู่ที่ปลอดภัย นับเป็นช่วงเวลาวิกฤตสำหรับการหาที่กำบังและยุติกิจกรรมต่างๆ ซึ่งช่วยป้องกันการสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นตามมา - ระบบแจ้งเตือนภัยสึนามิของญี่ปุ่นเริ่มปฏิบัติการอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2495 โดยมีระบบเซ็นเซอร์ 300 ตัวรอบผิวนมหาสมุทร และ 80 ตัวใต้น้ำ - ศูนย์เตือนภัยสึนามิภูมิภาคจะเผยแพร่ข้อมูลเตือนภัยโดยตรง การติดต่อภาคพื้นดินและดาวเทียมต่อไปยังองค์กรและสาธารณชน ส่วนประชาชนที่อยู่อาศัย	- เมื่อเกิดเหตุแผ่นดินไหว ระบบแจ้งเตือนภัยแผ่นดินไหวจะส่งสัญญาณเตือนภัยอัตโนมัติถึงประชาชนโดยตรงทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ สถานีโทรทัศน์วิทยุ ตลอดจนแจ้งเตือนในสถานประกอบการ โรงเรียน โรงพยาบาล และโรงเรียนผ่านระบบ “Area Mail Disaster Information Service” - ญี่ปุ่นมีระบบการจัดการภาวะฉุกเฉินที่ก้าวหน้าที่สุดในโลก การร้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น - ความมีวินัย ความมีระเบียบ ความมีสำนึกต่อส่วนรวม เสียสละ ซื่อสัตย์ และการคำนึงถึงผู้อื่นของคนญี่ปุ่น ทำให้แผนการจัดการระหว่างเกิดภัยพิบัติสามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบตามขั้นตอนที่วางไว้	ให้เงินช่วยเหลือนักเรียนและผู้ปกครอง - รัฐบาลระดมสรรพกำลังป้องกันตนเองเข้าพื้นที่ประสบภัย จัดตั้งศูนย์ฉุกเฉินเพื่อประสานการตอบสนองของรัฐบาล - รัฐบาลญี่ปุ่นมีการจัดที่พักพร้อมอาหาร น้ำดื่ม ผ้าห่ม และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ประสบภัย

		นอกพื้นที่จะมีการแจ้งให้เตรียมพร้อม และคอยเฝ้าติดตามสถานการณ์จากศูนย์เตือนภัย - การเตรียมโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับแผ่นดินไหว ซึ่งจะมีมาตรฐานการก่อสร้าง โครงสร้างอาคาร โรงเรียน โรงพยาบาล ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ระบบคมนาคม ระบบไฟฟ้า ระบบประปา โครงข่ายโทรศัพท์ สิ่งอำนวยความสะดวก และอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้สามารถรองรับเหตุภัยพิบัติโดยเฉพาะแผ่นดินไหวขนาดใหญ่ได้ - การเตรียมโครงสร้างพื้นฐานเพื่อป้องกันสึนามิ จะมีการก่อสร้างสถานที่หลบภัย สถานที่รองรับการอพยพ และกำหนดเส้นทางอพยพ การสร้างกำแพงป้องกันสึนามิหรือเขื่อนกันน้ำระดับความสูงตั้งแต่ 4-10 เมตร ซึ่งช่วยลดความเร็วหรือความสูงของคลื่นได้ - การเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนนั้น มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และกระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นตลอดเวลา โรงเรียนและ		

		หน่วยงานต่างๆ มีการบรรจุหลักสูตรและ กิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับภัยพิบัติ และ การเตรียมพร้อม กำหนดวิธีปฏิบัติ และ การฝึกซ้อมกรณีเกิดภัยพิบัติ		
จีน		- มีการจัดตั้งสำนักงานเพื่อการจัดการเหตุ ฉุกเฉินแห่งรัฐขึ้น เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2549 มีหน้าที่รับผิดชอบเหตุการณ์ ความมั่นคงของรัฐ รวบรวมข้อมูลข่าวสาร แบบทันเวลา (real-time) และการ ผสมผสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน - มีการออกระเบียบ “Master State Plan for Rapid Response to Public Emergencies of China” เป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาความสามารถในการ ตอบสนองและรับมือเพื่อความมั่นคงของรัฐ 1) เพื่อการวางแผนการจัดการเหตุ ฉุกเฉินของรัฐ และการลงทุนในงาน ด้านเหตุฉุกเฉิน 2) เพื่อการหลอมรวมหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการเหตุฉุกเฉิน 3) เพื่อการสร้างความตระหนักให้กับ หน่วยงานภาครัฐในทุกระดับเพื่อการสร้าง ความสามารถในงานด้านเหตุฉุกเฉิน	- สำนักงานจัดการเหตุฉุกเฉินและ คณะกรรมการเพื่อการลดภัยพิบัติทุกระดับ จะต้องมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการเหตุฉุกเฉิน ร่วมกับกรมกิจการพลเรือน กรมความ มั่นคงมวลชน กองทัพ ฯลฯ - Master State Plan for Rapid Response to Public Emergencies of China” จะถูกนำมาปฏิบัติใช้อย่างเข้มแข็ง ในการรับมือภัย 4 รูปแบบ คือ ภัยพิบัติ ธรรมชาติ อุบัติภัยจากภาคอุตสาหกรรม การสาธารณสุข และความมั่นคงทางสังคม)	- รัฐบาลระดมสรรพกำลังป้องกันตนเอง เข้าพื้นที่ประสบภัย จัดตั้งศูนย์ฉุกเฉิน เพื่อประสานการตอบสนองของรัฐบาล - รัฐบาลมีการจัดที่พักพร้อมอาหาร น้ำดื่ม ผ้าห่ม และสิ่งอำนวยความสะดวก ให้ผู้ประสบภัย

		4) เพื่อการเตรียมตัวป้องกันและรับมือเหตุภัยพิบัติ 5) การสร้างแผนงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีหลักในการสร้างแผนงานด้านเหตุฉุกเฉิน การดำเนินงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการสนับสนุนการจัดการเหตุฉุกเฉิน ตลอดจนเพิ่มสมรรถนะการดูแลเหตุฉุกเฉิน - ปัจจุบันรัฐบาลจีนได้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นกับการติดตามภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการสร้างระบบการเตือนภัย - การจัดตั้งระบบในการพยากรณ์เตือนภัย และตรวจสอบภัยธรรมชาติเบื้องต้น รวมถึงการติดตามและการพยากรณ์ภัยพิบัติทางด้านอุตุนิยมวิทยา การติดตามและพยากรณ์แผ่นดินไหว การติดตามทางด้านอุทกวิทยาเพื่อการป้องกันไฟป่า การติดตามและการพยากรณ์ศัตรูพืชและป่าไม้ การติดตามสิ่งแวดล้อมทางทะเล การติดตามและเตือนภัยล่วงหน้าเกี่ยวกับภัยพิบัติทางด้านธรณีวิทยา		

ที่มา: สำนักงานพัฒนาการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

การกำหนดความหมายของผู้สูงอายุมีเกณฑ์ในการพิจารณาที่แตกต่างกัน หากจะใช้เกณฑ์อายุ (Chronological Aging) ซึ่งเป็นที่นิยมกัน ผู้สูงอายุในประเทศไทย หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2555) แต่ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดอายุ 65 ปี ถ้าเป็นเกณฑ์ด้านร่างกาย (Physiology Aging) จะแสดงถึงอาการเสื่อมสลายทางทางสรีรวิทยาที่แตกต่างกันในวัยสูงอายุอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย เช่น ฟันหลุด ผิวหนังเหี่ยวย่น สายตาฝ้าฟาง หากพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ (Psychological Aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ที่มักซึมเศร้า ระวังภัย ตกใจง่าย รวมถึงการสร้างสรรค์ ความจำ และสติปัญญาที่ลดลง ถ้าหากพิจารณาจากเกณฑ์บทบาททางสังคม (Sociological Aging) จะแสดงถึงบทบาททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น ความสามารถในการประกอบอาชีพลดลง เป็นวัยที่ต้องการการพักผ่อน หรือบทบาทในครอบครัวจากผู้นำกลับกลายเป็นผู้ตาม (ภาวิณี วรประดิษฐ์, 2555:ออนไลน์)

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิงที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาไปในทางที่เสื่อมลง ส่งผลถึงการลดบทบาททางสังคมและกิจกรรมในการประกอบอาชีพ

2.2.2 การแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ

นักวิชาการแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุตามเกณฑ์ที่หลากหลาย (ภาวิณี วรประดิษฐ์, 2555:ออนไลน์; สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549: ออนไลน์) อาทิเช่น

สำนักงานสถิติแห่งชาติแบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้สูงอายุตอนต้น คือ บุคคลที่มีอายุ 60-69 ปี ทั้งชายและหญิง และ (2) ผู้สูงอายุตอนปลาย คือ บุคคลที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง

อัลเฟรด เจ คาห์น (Alfred J. Kahn) แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย มีการแบ่งเกณฑ์อายุตามสภาพของการมีอายุเพิ่มขึ้น ในลักษณะของการแบ่งช่วงอายุที่เหมือนกัน ได้แก่ (1) ผู้สูงอายุ (Elderly) มีอายุระหว่าง 60 – 74 ปี (2) คนชรา (Old) มีอายุระหว่าง 75 – 90 ปี และ (3) คนชรามาก (Very Old) มีอายุ 90 ปีขึ้นไป

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออก ได้เสนอข้อมูลการแบ่งช่วงอายุผู้สูงอายุของประเทศไทย ได้แก่ (1) อายุตั้งแต่ 60-69 ปี (2) อายุตั้งแต่ 70-79 ปี และ (3) อายุ 80 ปีขึ้นไป

วิพรรณ ประจวบเหมาะ และศิริวรรณ ศิริบุญ (2555) แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้สูงอายุวัยต้น มีอายุระหว่าง 60-69 ปี (2) ผู้สูงอายุวัยกลางมีอายุระหว่าง 70-79 ปี และ (3) ผู้สูงอายุวัยปลาย มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป

2.2.3 ขนาดและแนวโน้มผู้สูงอายุในประเทศไทย

ใน พ.ศ. 2553 ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย (Aging Society) แล้ว ทั้งนี้เพราะสัดส่วนของประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 11.5 ของประชากรทั้งหมด หรือประมาณ 8 ล้านคน เป็นที่น่าสังเกตว่า สัดส่วนของประชากรสูงอายุเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ โดยเปลี่ยนแปลงจากร้อยละ 5.1 ใน พ.ศ. 2503 เป็นร้อยละ 5.4 ใน พ.ศ. 2513 เป็นร้อยละ 6.3 ใน พ.ศ. 2523 เป็นร้อยละ 7.4 ใน พ.ศ. 2533 และเปลี่ยนเป็นร้อยละ 9.6 ใน พ.ศ. 2543 จากการคาดประมาณขององค์การสหประชาชาติทำนายว่าการสูงอายุทางประชากรของประเทศไทยน่าเป็นห่วงและจะทวีความรุนแรงกว่านี้ กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2568 จะมีผู้สูงอายุใกล้ 14 ล้านคน และมากกว่า 19 ล้านคน ใน พ.ศ. 2593 หรือคิดเป็นร้อยละ 26 ของประชากรทั้งหมด (จอห์น โนเดล นภาพร ชโยวรรณ และวิพรรณ ประจวบเหมาะ.

2555 ; วิพรรณ ประจวบเหมาะ และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2555) การกระจายตัวของผู้สูงอายุตามกลุ่มอายุ โดยจำแนกเป็นผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) และผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป) พบว่า ใน พ.ศ. 2553 ผู้สูงอายุวัยต้นเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนสูงที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 55 หรือมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรสูงอายุทั้งหมด ในขณะที่ประมาณ 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุวัยกลางที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปี และประมาณ ร้อยละ 13 อยู่ในกลุ่มอายุวัยปลาย (อายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป) ทั้งนี้โดยมีแนวโน้มว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2549 สัดส่วนของประชากรสูงอายุวัยปลายมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนกล่าวโดยสรุปว่า ประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากอดีต และคาดว่าจะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต

2.2.4 ภาวะการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

1. ภาวะการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย (ภาวิณี วรประดิษฐ, 2555: ออนไลน์)

1.1 ระบบผิวหนัง ผิวหนังบางลง เพราะเซลล์ผิวหนังมีจำนวนลดลง เซลล์ที่เหลือเจริญช้าลง อัตราการสร้างเซลล์ใหม่ลดลง

1.2 ระบบประสาทและระบบสัมผัส เซลล์สมอง และเซลล์ประสาท มีจำนวนลดลง ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก จำนวนและขนาดเส้นใยของเซลล์กล้ามเนื้อลดลง มีเนื้อเยื่อพังผืดเข้ามาแทนที่มากขึ้น

1.3 ระบบการไหลเวียนโลหิต หลอดลม ปอดมีขนาดใหญ่ขึ้น ความยืดหยุ่นของเนื้อปอดลดลง

1.4 ระบบทางเดินอาหาร ฟันของผู้สูงอายุไม่แข็งแรง เคลือบฟันเริ่มบางลงเซลล์สร้างฟันลดลง ฟันผุเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุไม่ค่อยมีฟันเหลือต้องใส่ฟันปลอม ทำให้การเคี้ยวอาหารไม่สะดวกต้องรับประทานอาหารอ่อนและย่อยง่าย

1.5 ระบบทางเดินปัสสาวะและระบบสืบพันธุ์ ผู้สูงอายุมีขนาดของไตลดลง การไหลเวียนโลหิตในไตลดลง ในเพศชายต่อมลูกหมากโตขึ้น ทำให้ปัสสาวะลำบาก ต้องถ่ายบ่อย ลูกอัณฑะเหี่ยวเล็กน้อย และผลิตเชื้อสperm ได้น้อยลง ส่วนในเพศหญิงรังไข่จะฝ่อเล็กน้อย ปีกมดลูกเหี่ยว มดลูกมีขนาดเล็กลง

1.6 ระบบต่อมไร้ท่อ ต่อมไธสมองจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง และทำงานลดลง ผู้สูงอายุจะเกิดอาการอ่อนเพลีย เบื่ออาหารและน้ำหนักลดลง

การเปลี่ยนแปลงทางเสื่อมสภาพด้านร่างกายของผู้สูงอายุทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของระบบต่างๆ ลดลงความต้านทานต่อโรคลดลง ผู้สูงอายุจึงเกิดปัญหาสุขภาพได้มากกว่าวัยอื่น โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ในการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 3.17 โรคเบาหวานร้อยละ 13.3 โรคหัวใจร้อยละ 7.0 โรคหลอดเลือดในสมองตีบร้อยละ 1.6 อัมพาต/อัมพฤกษ์ร้อยละ 2.5 และโรคมะเร็งร้อยละ 0.5 โดยผู้สูงอายุหญิงมีสัดส่วนการเจ็บป่วยด้วยโรคเหล่านี้สูงกว่าผู้สูงอายุชาย ยกเว้น อัมพาต/อัมพฤกษ์ หากพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุจะพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนของการเจ็บป่วยด้วยโรคเหล่านี้สูงกว่าในเขตเทศบาลเกือบสามเท่า ผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือเจ็บป่วยด้วยโรคเหล่านี้สูงสุดร้อยละ 33.6 รองลงมาเป็นภาคกลางร้อยละ 23.9 และกรุงเทพมหานครต่ำสุด ร้อยละ 9.2 (สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ และคนอื่นๆ, 2555)

2. ภาวะการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ (ภาวิณี วรประดิษฐ, 2555:ออนไลน์; สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ และคนอื่นๆ, 2555; อำไพรัตน์ อักษรพรหม. 2555: ออนไลน์)

อารมณ์เป็นการแสดงออกของภาวะจิตใจที่ได้รับการกระทบหรือกระตุ้นให้เกิดการแสดงออกต่อสิ่งที่มากระตุ้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อารมณ์สุข หมายถึง อารมณ์ที่เกิดขึ้นจากความสบายใจหรือได้รับความสมหวังและอารมณ์ทุกข์ หมายถึง อารมณ์ที่เกิดขึ้นจากความไม่สบายใจหรือ

ได้รับความไม่สมหวัง อาจเกิดการสูญเสีย ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียที่เป็นไปตามธรรมชาติที่คาดการณ์ได้ เช่น การเสียชีวิตของคู่สมรส เป็นต้น หรือการสูญเสียอย่างเฉียบพลันโดยไม่คาดคิด เช่น การประสบภัยต่างๆ ที่ทำให้สูญเสียทรัพย์สิน เป็นต้น ผู้ที่มีความไม่สบายใจหรือภาวะอารมณ์และจิตใจทางลบอาจทำให้เกิดการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมและส่งผลกระทบต่อสุขภาพได้ ภาวะอารมณ์และจิตใจทางลบ ได้แก่

2.1 ตกใจ ภาวะตกใจเป็นปฏิกิริยาทางจิตใจที่เกิดขึ้นทันทีเมื่อทราบว่าคุณสูญเสีย บางคนอาจจะตกใจช่วงสั้น ๆ แต่บางคนอาจจะติดอยู่ในภาวะตกใจเป็นระยะเวลายาวนาน ในภาวะตกใจ ผู้สูงอายุจะแสดงพฤติกรรม ไม่เชื่อ งุนงง ไม่รับรู้ บวดร้าวใจ สงบเงียบ เฉยเมย เชื่องซึม รู้สึกว่าตัวเองไม่มีตัวตนอยู่ในโลกนี้ หรืออาจรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้กำลังอยู่ในโลกของความเป็นจริง เป็นภาวะที่รู้สึกว่าคุณเองหยุดความรู้สึกนึกคิดไว้ชั่วคราว

2.2 ไร้สาระส่าย ในภาวะไร้สาระส่าย ผู้สูงอายุจะแสดงพฤติกรรมได้หลากหลาย ตั้งแต่มีดบาดต้น ทำอะไรไม่ถูกไปชั่วขณะ สมาธิกระจัดกระจาย หลงลืม และรุนแรงขึ้นไปจนกระทั่งพยายามดิ้นรนทำสิ่งที่นอกเหนือความสามารถของตนเอง ซึ่งจะรุนแรงมากเท่าไรขึ้นอยู่กับความรู้สึกสับสนต่อภาวะสูญเสียของผู้สูงอายุ

2.3 ปฏิเสธผู้สูงอายุใช้การปฏิเสธเพื่อปกป้องตนเองจากความปวดร้าวใจที่จะรับรู้และยอมรับถึงความสูญเสียที่เกิดขึ้นในทันที จึงพยายามถ่วงเวลาการรับรู้และยอมรับความจริงด้วยการปฏิเสธ อาจอยู่ในภาวะปฏิเสธเพียงชั่วขณะ หรือปฏิเสธเป็นระยะเวลายาวนาน อาจจะสามารถค่อยๆ รับรู้ความสูญเสียที่ตนเองได้รับ จนเกือบจะยอมรับได้แต่กลับรู้สึกปวดร้าวใจจนทนไม่ได้ ยิ่งรับรู้ความสูญเสียมากยิ่งขึ้นก็อาจกลับมาสู่จุดเริ่มต้นของภาวะปฏิเสธอีกได้ ผู้สูงอายุบางรายอาจพยายามจะเผชิญความจริง แต่ยังไม่สามารถจะยอมรับได้ จะแสดงความวิตกกังวล พฤติกรรมฉุนเฉียว ก้าวร้าว

2.4 ซึมเศร้า ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะซึมเศร้าอาจแสดงออกอย่างชัดเจนหรือแสดงออกเพียงเล็กน้อย ซึ่งสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออก ส่วนใหญ่จะแสดงออก 2 ลักษณะ คือ (1) แยกตัวโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว โศกสลด เตียวตาย โหยหาเงียบเหงา และว่างเปล่า ร่วมกับความรู้สึกเจ็บปวดตามร่างกาย (2) สิ้นหวัง ซึ่งเป็นความรู้สึกท้อแท้ เหนื่อยหน่าย มีดมน หมดหวัง

2.5 รู้สึกผิด ความรู้สึกผิดมักจะเกิดขึ้นควบคู่กับภาวะซึมเศร้า จะแสดงพฤติกรรมคิดตำหนิตนเองหรือคิดว่าตนเองควรรับผิดชอบกับเหตุการณ์สูญเสีย ส่งผลให้รู้สึกทุกข์ทรมานใจ หากก่อนเหตุการณ์สูญเสีย ผู้สูงอายุเคยมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับผู้ที่จากไป จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีปมติดค้างในใจ หรือหากผู้ที่เสียชีวิตจากไปนั้นยังไม่อยู่ในวัยที่สมควรตายจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกผิดที่ไม่สามารถจะช่วยบุคคลนั้นได้

2.6 วิตกกังวล ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะสูญเสียส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกวิตกกังวลที่รุนแรงและค่อนข้างยาวนาน มักจะมีความรู้สึกหวาดกลัวร่วมด้วย มักเป็นความวิตกกังวลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำรงชีวิตเมื่อคู่สมรสเสียชีวิตจากไป วิตกกังวลอย่างรุนแรงต่อความไม่มั่นคงในชีวิต และหวาดกลัวความไม่แน่นอนในชีวิต ตื่นตระหนกว่าความตายอาจจะมาถึงเมื่อไรก็ได้

2.7 โกรธก้าวร้าว เป็นภาวะที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะสูญเสียต้องการจะระบายความหงุดหงิด ฉุนเฉียวที่ไม่มีใครเข้าใจความรู้สึกของตนเอง ต้องการแสดงความไม่พอใจจนเป็นภาวะที่ต้องการจะระบายความทุกข์ยากลำบากที่ไม่สามารถพูดเป็นคำพูดได้ หรือความทุกข์ที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้

2.8 ทำใจให้ยอมรับ เมื่อปฏิกิริยาทางจิตใจทั้ง 7 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นมาแล้วเกิดขึ้นและรุนแรงจนถึงที่สุดแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นระยะเวลาทิ้งห่างจากการเกิดเหตุการณ์สูญเสียประมาณ 6 เดือน และผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะสูญเสียจะต้องไม่กลับไปสู่ภาวะเริ่มปฏิเสธอีก ก็จะเริ่มทำใจยอมรับการสูญเสียอย่างแท้จริง และยอมรับว่าถึงเวลาจะต้องตั้งต้นชีวิตใหม่อีกครั้ง

2.9 เริ่มต้นชีวิตใหม่ แม้ว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะสูญเสียจะคิดเริ่มต้นชีวิตใหม่ แต่มักจะหวนกลับไปคิดถึงชีวิตในอดีตขณะที่ยังไม่สูญเสีย เช่น คิดถึงการใช้ชีวิตอยู่กับสมาชิกในครอบครัวที่ตายจากไปแล้ว ไปสู่การยอมรับว่าต้องใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังในปัจจุบัน ภาวะเช่นนี้จะย้อนกลับไปกลับมา เป็นระยะเวลายาวนานกว่าจะผ่านพ้นกระบวนการเริ่มต้นชีวิตใหม่ และส่วนใหญ่ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะสูญเสียมักจะหวนกลับมาโศกเศร้าเพราะระลึกถึงผู้ตายจากไปในโอกาสต่างๆ เช่น ครบรอบวันแต่งงานสำหรับคู่สมรสที่ตายจากไป ครบรอบวันเกิดของผู้ที่ตายจากไป เทศกาลที่มีการรวมญาติอย่างสงกรานต์ เป็นต้น

จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าผู้สูงอายุมีภาวะอารมณ์และจิตใจทางลบเป็นประจำร้อยละ 1.6-3.4 ส่วนใหญ่เป็นเรื่องคิดมาก/วิตกกังวล ใจร้อยละ 3.4 รองลงมาเป็นหงุดหงิดรำคาญใจร้อยละ 2.9 เหนงาร้อยละ 2.6 ส่วนความรู้สึกลัวว่าชีวิตไม่มีคุณค่าต่ำสุดร้อยละ 1.6

3. ภาวะการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญา

สติปัญญาของผู้สูงอายุเริ่มเสื่อมถอย เชื่องช้า ต้องใช้เวลาในการคิด วิเคราะห์ ทบทวน นานกว่าจะตัดสินใจได้ การตอบโต้ทางความคิดไม่ฉับพลันทันที แต่มีเหตุผล และประสบการณ์เป็นข้อมูลพื้นฐานในการคิดและตัดสินใจ แต่บางครั้งไม่กล้าตัดสินใจอะไร นอกจากนี้ การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ การเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ หรือเทคโนโลยีใหม่ของผู้สูงอายุเป็นไปได้ช้า ต้องใช้เวลาเรียนรู้นานกว่าที่จะรู้ ปรับเปลี่ยนความคิด และการกระทำได้ แต่การเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับประสบการณ์เดิม และความรู้เดิมที่มีอยู่จะสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว (ภาวิณี วรประดิษฐ์, 2555:ออนไลน์)

2.2.5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุ

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยที่มีสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ใน พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 11.5 และในปี พ.ศ. 2573 จะเพิ่มเป็นมากกว่า 2 เท่าตัว อยู่ที่ร้อยละ 25 ซึ่งถือว่าเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” อย่างเต็มตัว (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2555) สถานการณ์เชิงโครงสร้างประชากรที่กล่าวมา เป็นตัวสะท้อนให้เห็นความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการจัดบริการในด้านต่างๆ ที่เอื้อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพ สามารถดูแลตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ยืนยาว และเมื่อผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองได้ลำบากขึ้น หรือช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ย่อมต้องมีบริการดูแลทางด้านสุขภาพ และด้านสังคมรองรับข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ มีดังนี้ (สมศักดิ์ ชุนหรัศม์ และคนอื่นๆ, 2555)

1. การจัดการบริการทางสุขภาพที่ครอบคลุมการดูแลผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ทั้งกลุ่มผู้ป่วยด้วยโรคและกลุ่มชราภาพ หรือมีความเสื่อมสภาพด้านร่างกาย ตลอดจนผู้สูงอายุที่มีความเปราะบาง ทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ จำเป็นต้องมีการดำเนินการในระดับนโยบายใน 3 ประเด็น เพื่อปรับปรุงระบบบริการสุขภาพให้มีลักษณะเชิงรุกและ เชื่อมโยงโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ดังนี้ คือ

1.1 เร่งรัดและให้ความสำคัญกับแนวทางการเน้นระบบบริการปฐมภูมิ โดยการค้นหาปัจจัยเสี่ยง และโรคเรื้อรัง

1.2 เร่งรัดการจัดระบบบริการฟื้นฟูสภาพที่เป็นระบบต่อเนื่อง ตั้งแต่ภายหลังการรักษาการป่วยเฉียบพลันในสถานพยาบาลแบบผู้ป่วยใน ผู้ป่วยนอก การดูแลที่บ้านจนถึงการดูแลในชุมชน

1.3 เร่งหาข้อสรุปแนวทางการจัดระบบการดูแลระยะหลังการเจ็บป่วยเฉียบพลันต่อเนื่องถึงระยะยาว

2. การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุไทย ด้วยการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 2.1 ให้บริการที่เข้าถึงในเชิงรุกระดับชุมชนและการให้ความรู้ในการดูแลต่อเนื่องที่บ้านแบบบูรณาการในการดูแลสุขภาพอนามัย
- 2.2 เพิ่มศักยภาพขององค์กรธุรกิจ เพื่อสามารถรับมือต่อสังคมในการดำเนินกิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ
- 2.3 พัฒนาหลักสูตรครอบครัวศึกษาและกิจกรรมครอบครัวในลักษณะพหุวัย
- 2.4 ส่งเสริมหลักสูตรเพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญเรื่องผู้สูงอายุ
- 2.5 ส่งเสริมให้มีงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
- 2.6 พัฒนาการจัดการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
- 2.7 ส่งเสริมอาชีพและให้เนื้อหาความรู้สำหรับแรงงานผู้สูงอายุ
- 2.8 สร้างอาสาสมัครให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ
- 2.9 พัฒนาแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชน
- 2.10 จัดกิจกรรมการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกวัย
- 2.11 ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ในความสำเร็จของผู้สูงอายุและตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุผ่านสื่อต่างๆ

3. การดูแลผู้สูงอายุในสถานการณ์ภัยพิบัติ

จากเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้งทั่วโลก นับวันจะยิ่งรุนแรงและสร้างความเสียหายต่อมนุษย์มากขึ้น เกินความสามารถที่จะควบคุมและป้องกันได้ ในภาวะภัยพิบัติและฉุกเฉิน ผู้สูงอายุมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลจากสังคมไม่แตกต่างจากในภาวะปกติ และคำนึงถึงความต้องการเฉพาะในการดำเนินการช่วยเหลือ เช่น การช่วยเหลือในการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย การเข้าถึงบริการและสาธารณูปโภคต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียม การรักษาพยาบาลด้านร่างกาย และการฟื้นฟูสภาวะทางจิตใจ เป็นต้น ดังนั้นการดูแลผู้สูงอายุในสถานการณ์ภัยพิบัตินั้น ต้องมีการเตรียมพร้อมในการรองรับให้แก่ผู้สูงอายุ เมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นอย่างกะทันหัน โดยที่ไม่คาดคิดมาก่อน และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพื่อลดผลกระทบหรือความสูญเสียให้น้อยลง สามารถเผชิญกับเหตุการณ์วิกฤตได้อย่างมีสติ ซึ่งการเตรียมพร้อมเมื่อเผชิญกับภัยพิบัติจะต้องประกอบด้วยเรื่องสำคัญๆ (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2554: ออนไลน์) ดังนี้

3.1 ทุกครอบครัวและชุมชนต้องมีความรู้ในในพื้นที่อยู่อาศัยของตนเองนั้น มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติชนิดใด เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว เป็นต้น และจะต้องรู้ว่าจะป้องกันอย่างไร หรือจะช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นอย่างไรเมื่อเกิดภัยพิบัติ

3.2 บทบาทของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนต่อการวางแผนรับมือกับภัยพิบัติล่วงหน้าในด้านต่างๆ ได้แก่

3.2.1 ต้องมีการทำแผนที่จุดเสี่ยงและจุดปลอดภัยให้ชัดเจน และเผยแพร่แผนที่ให้ประชาชนรับทราบทั่วกัน

3.2.2 ต้องสร้างระบบเตือนภัยชุมชนโดยใช้สัญญาณต่างๆ รวมทั้งสร้างระบบการกักกันชุมชน และเตรียมอุปกรณ์แบบต่างๆ ที่จำเป็นในการกักกัน นอกจากนี้ อาสาสมัครกักกัน กู้ชีพของชุมชนจะต้องได้รับการฝึกฝนเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

3.2.3 จะต้องวางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ด้านรักษาพยาบาลและสาธารณสุขในพื้นที่ และมีความพร้อมในการรับภัยพิบัติตลอดเวลา รวมทั้งเมื่อเกิดภัยพิบัติแล้ว ยังคงสามารถให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขได้อย่างต่อเนื่อง

3.2.4 ต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์อพยพ มีการแบ่งหน้าที่และ
ทดแทนกันได้ มีการวางแผน บทบาท หน้าที่ของแต่ละครอบครัว

3.2.5 ต้องได้รับทราบถึงแผนป้องกันภัยชุมชน ได้รับการอบรมและฝึกซ้อมแผน
รู้ความหมายของสัญญาณเตือนภัยแบบต่างๆ ของระบบเตือนภัยชุมชน

3.2.6 มีการเตรียมกระเป๋าสำหรับครอบครัว อาจประกอบด้วย (1) น้ำดื่มเพียงพอสำหรับ
3 วัน ปริมาณ 3 ลิตรต่อวันต่อคน (2) ยารักษาโรค ยาประจำตัว ยาทำแผล เครื่องมือปฐมพยาบาล (3) เงิน
และเอกสารสำคัญ เช่น สำเนาบัตรประจำตัว สูติบัตร ทะเบียนบ้าน รูปถ่ายครอบครัวที่มีชื่อที่อยู่ทุกคน
ด้านหลัง โดยเก็บไว้ในถุงพลาสติกที่ปิดมิดชิดเพื่อป้องกันน้ำ (4) ไฟฉาย ไม้ขีด เทียน แบตเตอรี่ นกหวีด
มีด (5) วิทยุฟังข่าวเล็กๆ ใส่ถ่าน มือถือ และ (6) อาหารเพียงพอสำหรับ 3 วัน ข้าวสุกตากแห้ง
อาหารแห้ง

อย่างไรก็ตาม การเตรียมกระเป๋าจะต้องคำนึงถึงความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ
ซึ่งสามารถหยิบได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดภัยพิบัติ

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นที่ศึกษา

3.1 จังหวัดพัทลุง

3.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

จังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีรูปร่างคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีพื้นที่ประมาณ 3,424 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 2,140,000 ไร่) มีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปคือ พื้นที่ค่อยๆ ลาดจากด้านทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออกของจังหวัด สามารถจำแนกภูมิประเทศ ดังนี้

- 1) พื้นที่ภูเขา** มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 24 ของพื้นที่ทั้งหมด (836 ตารางกิโลเมตร) เป็นแหล่งต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด ลักษณะของเทือกเขาลาดไปทางด้านทิศตะวันออกลงสู่ทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขานครศรีธรรมราช เรียกว่า เขาบรรทัด และคลองสายสำคัญ ได้แก่ คลองพรุ้อ คลองป่าบอน และคลองป่าพะยอม เป็นต้น
- 2) พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน** เป็นพื้นที่เชิงเขา มีลักษณะเป็นเนินเตี้ยๆ เรียกว่า ควน สลับด้วยที่ราบ มีพื้นที่ร้อยละ 16 (540 ตารางกิโลเมตร) ของพื้นที่ทั้งหมด อยู่ในเขตอำเภอป่าบอน อำเภอตะโหมด อำเภอสรีนครินทร์ อำเภอกงหรา อำเภอศรีบรรพตและอำเภอป่าพะยอม
- 3) พื้นที่ราบ** มีพื้นที่ร้อยละ 43 (1,486 ตารางกิโลเมตร) ของพื้นที่ทั้งหมด มีลักษณะเป็นที่ราบ เป็นพื้นที่เหมาะแก่การกสิกรรม และเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของประชากรส่วนใหญ่ อยู่ในเขตอำเภอป่าพะยอม อำเภอกวนขนุน อำเภอเมืองฯ อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว และอำเภอปากพะยูน
- 4) พื้นที่เกาะ** มีพื้นที่รวมร้อยละ 6 (219 ตารางกิโลเมตร) ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นเกาะอยู่ในทะเลสาบสงขลา ได้แก่ เกาะราบ (เกาะปราบ) เกาะกระ เกาะหมาก เกาะเสือ เกาะโคม เกาะทำเทียม เกาะแพ เกาะนางคำ เกาะแกง เกาะยวน ตลอดจนเกาะในหมู่เกาะสี่เกาะห้า ประกอบด้วย เกาะยายไส เกาะตาไส เกาะน้อย เกาะก้นตั้ง เกาะเข็ม เกาะหน้าเทวดา เกาะรูสมิ เกาะท้ายถ้ำดำ เกาะรอก และเกาะร้านไก่ อยู่ในเขตอำเภอปากพะยูน มีการตั้งถิ่นฐานของประชากร ได้แก่ เกาะราบ เกาะหมาก เกาะเสือ เกาะโคม เกาะนางคำ เกาะแกง และเกาะยวน ส่วนเกาะอื่นๆ ที่เป็นที่อยู่ของนกแอ่นกินรัง มีพื้นที่ประมาณ 700 ไร่ พื้นที่ที่เป็นพื้นน้ำประกอบด้วย ทะเลน้อย และทะเลหลวง หรือทะเลสาบสงขลาตอนใน (ทะเลลำป่า ทะเลงแก และทะเลปากพะยูน) อยู่ในเขตอำเภอกวนขนุน อำเภอเมืองฯ อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว และอำเภอปากพะยูน มีพื้นที่ร้อยละ 10 (344 ตารางกิโลเมตร) ของพื้นที่ทั้งหมด

สภาพลักษณะภูมิอากาศ เป็นแบบร้อนชื้นเขตร้อนสูง มีฝนตกเกือบตลอดปี อุณหภูมิค่อนข้างสม่ำเสมอเฉลี่ยประมาณ 18 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน ประมาณ 29 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนธันวาคม ประมาณ 27 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 78 ปริมาณน้ำฝนตลอดปีประมาณ 2,027 มิลลิเมตร ฝนตกเฉลี่ยประมาณ 156 วัน ปริมาณฝนสูงสุด ในเดือนพฤศจิกายน ประมาณ 562 มิลลิเมตร และต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ ประมาณ 27 มิลลิเมตร และได้รับ

- 1) ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้** จะหอบเอาฝนข้ามเทือกเขาบรรทัดเข้ามาตกในเขตจังหวัดพัทลุงประปรายตลอดฤดูกาล ช่วงกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม
- 2) ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ** พัดปกคลุมช่วงกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนมกราคม นำเอามวลอากาศเย็นและแห้งแล้งมาปกคลุม

3.1.2 โครงสร้างประชากร

โครงสร้างประชากรของจังหวัดพัทลุง พบว่า มีจำนวนประชากรรวม 510,299 คน เป็นชาย 250,036 คน และเป็นหญิง 260,263 คน คิดเป็น 164,609 ครัวเรือน (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2554) โดยแยกรายอำเภอ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่

อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอควนขนุน อำเภอปากพะยูน อำเภอป่าบอน ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3-1

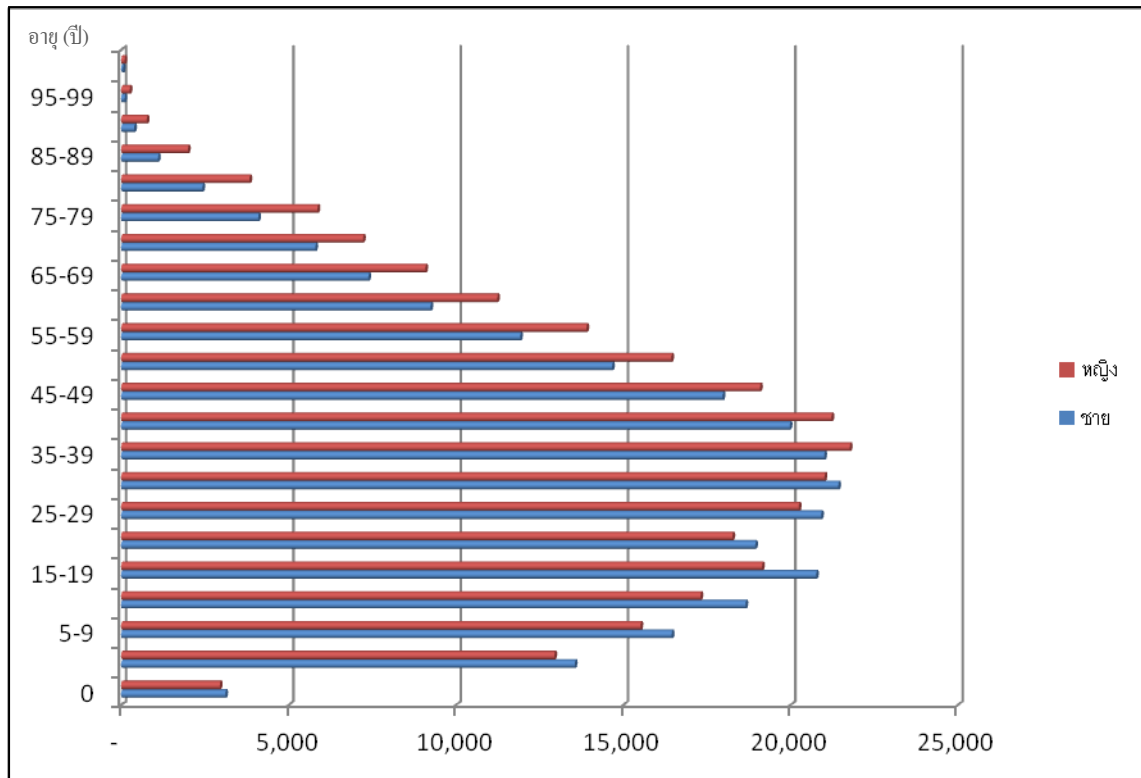
ตารางที่ 3-1 จำนวนประชากร เพศ และครัวเรือน แยกรายอำเภอ จังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2554

ลำดับที่	อำเภอ	ชาย	หญิง	ครัวเรือน
1	เมือง	57,465	62,578	40,982
2	กงหรา	17,208	17,404	9,565
3	เขาชัยสน	21,533	22,366	14,048
4	ตะโหมด	15,143	15,221	9,657
5	ควนขนุน	39,933	42,780	27,324
6	ปากพะยูน	24,750	25,558	15,147
7	ศรีบรรพต	8,586	8,548	5,755
8	ป่าบอน	22,778	23,080	14,303
9	บางแก้ว	12,738	12,714	8,025
10	ป่าพะยอม	16,748	17,128	11,057
11	ศรีนครินทร์	13,154	12,886	8,746
รวมทั้งสิ้น		250,036	260,263	164,609

ที่มา : ประยุกต์จาก ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2554, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

เมื่อจำแนกประชากรตามรายอายุ พบว่า จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดของสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากมีสัดส่วนของผู้สูงอายุรวม (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) ถึงร้อยละ 13.91 โดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเพศหญิง ร้อยละ 15.52 และผู้สูงอายุเพศชาย ร้อยละ 12.24 ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของจังหวัดพัทลุงอยู่ในช่วงอายุ 60-65 ปีมากที่สุด รองลงมาคือ ช่วงอายุ 66-69 ปี ตามลำดับ และมีผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป จำนวน 158 คน (ดังรูปที่ 3-1, ตารางที่ ก-1 ในภาคผนวก ก)

ที่มา : ประยุกต์จากข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2554, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

รูปที่ 3-1 แสดงโครงสร้างประชากรจำแนกรายอายุ จังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2554

3.1.3 สถานการณ์ภัยพิบัติและพื้นที่เสี่ยงภัย

จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่ประสบภัยพิบัติประเภทอุทกภัยเป็นประจำทุกปี โดยมีสาเหตุจากฝนที่ตกหนักในช่วงฤดูฝนในพื้นที่ตอนบนลุ่มน้ำบริเวณเทือกเขาบรรทัด ส่งผลให้เกิดน้ำป่าไหลหลากและน้ำท่วมฉับพลันในเขตอำเภอป่าพะยอม อำเภอศรีบรรพต กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ อำเภอกงหรา อำเภอดงตาล และอำเภอป่าบอน และเมื่อน้ำไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ลุ่มน้ำในเขตอำเภอควนขนุน อำเภอเมือง อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว อำเภอดงตาล และอำเภอป่าบอน ก่อให้เกิดน้ำเอ่อล้นตลิ่งท่วมพื้นที่สองฝั่งของลำน้ำ ซึ่งมีสาเหตุจากลำน้ำมีขนาดเล็กไม่สามารถรับปริมาณของน้ำหลากได้ จากนั้นจึงไหลลงสู่ทะเลหลวง ทำให้เกิดน้ำท่วมขังบริเวณที่ราบลุ่มริมทะเลในเขตอำเภอควนขนุน อำเภอเมือง อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว และอำเภอปากพะยูน ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากในเขตจังหวัดพัทลุง โดยสรุปพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากของจังหวัดพัทลุง โดยแยกเป็นรายอำเภอ ได้ดังตารางที่ 3-2

ตารางที่ 3-2 สรุปพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากของจังหวัดพัทลุงแยกตามรายอำเภอ

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
พัทลุง	1. ควนขนุน	12	32
	2. เมือง	13	104
	3. เขาชัยสน	5	28
	4. บางแก้ว	3	27
	5. ปากพูน	5	17

จากตารางที่ 3-1 พบว่า อำเภอเมือง ของจังหวัดพัทลุง มีจำนวนตำบลและหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากภัยน้ำท่วมซ้ำซากมากที่สุด ดังนั้น จึงเหมาะแก่การกำหนดเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา โครงการเสริมสร้างโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยมีพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ 13 ตำบล 104 หมู่บ้าน คิดเป็นพื้นที่ 350.68 ตารางกิโลเมตร หรือ 218,750 ไร่ (ดังรูปที่ 3-2)

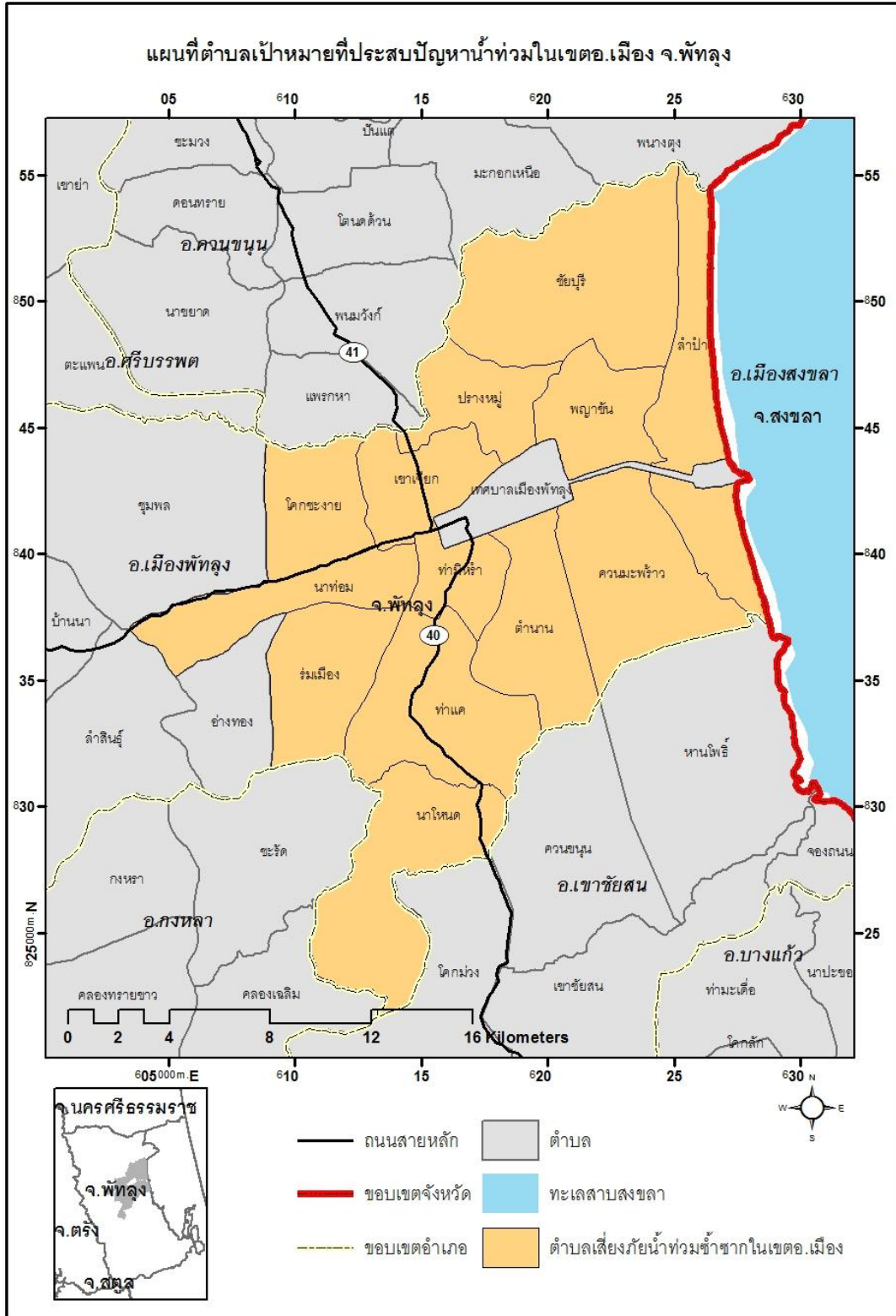
3.2 จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.2.1 ลักษณะทางกายภาพ

จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ตอนกลางของภาคใต้ มีเนื้อที่ประมาณ 9,942,502 ตารางกิโลเมตร (624,064 ไร่) มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาทอดแนวยาวตามคาบสมุทร ส่งผลให้แบ่งลักษณะภูมิประเทศเป็น 3 ส่วน คือ 1) บริเวณเทือกเขาตอนกลาง ได้แก่ บริเวณเทือกเขานครศรีธรรมราช มีอาณาเขตตั้งแต่ตอนเหนือลงไปถึงตอนใต้สุดของจังหวัด อำเภอที่อยู่ในเขตเทือกเขาตอนกลางได้แก่ อำเภอลือชัย อำเภอขนอม อำเภอท่าศาลา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อำเภอลานสกา อำเภอพรหมคีรี อำเภออ่อนพิบูลย์ อำเภอชะอวด อำเภอจุฬาภรณ์ และอำเภอพระพรหม และเป็นเส้นแบ่งเขตอำเภอ ระหว่างอำเภอทุ่งสง อำเภอฉวาง กับอำเภอชะอวด อำเภออ่อนพิบูลย์ อำเภอลานสกา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อำเภอพรหมคีรี อำเภอท่าศาลา และเป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช กับอำเภอบ้านนาสาร อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) บริเวณที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออก ได้แก่ บริเวณตั้งแต่เทือกเขาตอนกลางไปทางตะวันออกถึงฝั่งทะเลอ่าวไทย ตั้งแต่อำเภอมืองนครศรีธรรมราชลงไปทางใต้ เป็นที่ราบมีความกว้างจากบริเวณเทือกเขาตอนกลางไปถึงชายฝั่งทะเล ระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตรเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำปากพนัง และคลองสายเล็ก เช่น คลองปากพญาและคลองท้ายวัง ส่วนอีกบริเวณคือ ตั้งแต่อำเภอท่าศาลาขึ้นไปทางทิศเหนือ ได้แก่ อำเภอขนอม อำเภอลือชัย อำเภอท่าศาลา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อำเภอปากพนัง อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร และอำเภอชะอวด 3) บริเวณที่ราบด้านตะวันตก ได้แก่ บริเวณที่ราบระหว่างเทือกเขานครศรีธรรมราช และเทือกเขาบรรทัด มีลักษณะเป็นเนินเขาอยู่เป็นแห่งๆ ได้แก่ อำเภอพิปูน อำเภอทุ่งใหญ่ อำเภอฉวาง อำเภอนาบอน อำเภอบางขัน อำเภอถ้าพรธรณรา และอำเภอทุ่งสง ลำน้ำสำคัญ ได้แก่ ต้นน้ำของแม่น้ำตาปี ต้นน้ำของแม่น้ำตรัง

สภาพลักษณะภูมิอากาศ ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมจากมหาสมุทรอินเดีย และพายุหมุนเขตร้อนจากทะเลจีนใต้สลับกัน โดยได้รับอิทธิพลของ 1) ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดผ่านมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามันเข้าสู่บริเวณชายฝั่งตะวันตก แต่จังหวัดนครศรีธรรมราชมีเทือกเขาทางตะวันตกและตอนกลางเป็นแนวกันทิศทางลม ทำให้ฝนตกไม่มากนัก อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม 2) ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เกิดฝนตกชุกในช่วงประมาณเดือนพฤศจิกายน-มกราคม ทั้งนี้ ช่วงกลางเดือนตุลาคมถึงสิ้นเดือนพฤศจิกายน จังหวัดนครศรีธรรมราชมีโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากพายุหมุนเขตร้อน (ข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ 2494-2539 พายุเคลื่อนจากอ่าวไทยขึ้นฝั่งที่จังหวัดนครศรีธรรมราช 10 ลูก

มีกำลังแรงเป็นพายุดีเปรสชัน ได้แก่ พายุโซนร้อน “แฮเรียต” ที่เคลื่อนขึ้นฝั่งบริเวณแหลมตะลุมพุก เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2505 นับเป็นภัยธรรมชาติที่รุนแรงที่สุดที่เคยเกิดขึ้น และพายุโซนร้อน “ฟอร์เรสต์” ที่เคลื่อนขึ้นฝั่งเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535)

รูปที่ 3-2 แสดงพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมซ้ำซาก อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

3.2.2 โครงสร้างประชากร

โครงสร้างประชากรของจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีจำนวนประชากรรวม 1,509,283 คน เป็นชาย 756,376 คน และเป็นหญิง 767,941 คน คิดเป็น 447,962 คริวเรือน (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2554) โดยแยกรายอำเภอ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอทุ่งสง อำเภอท่าศาลา อำเภอปากพนัง ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3-3

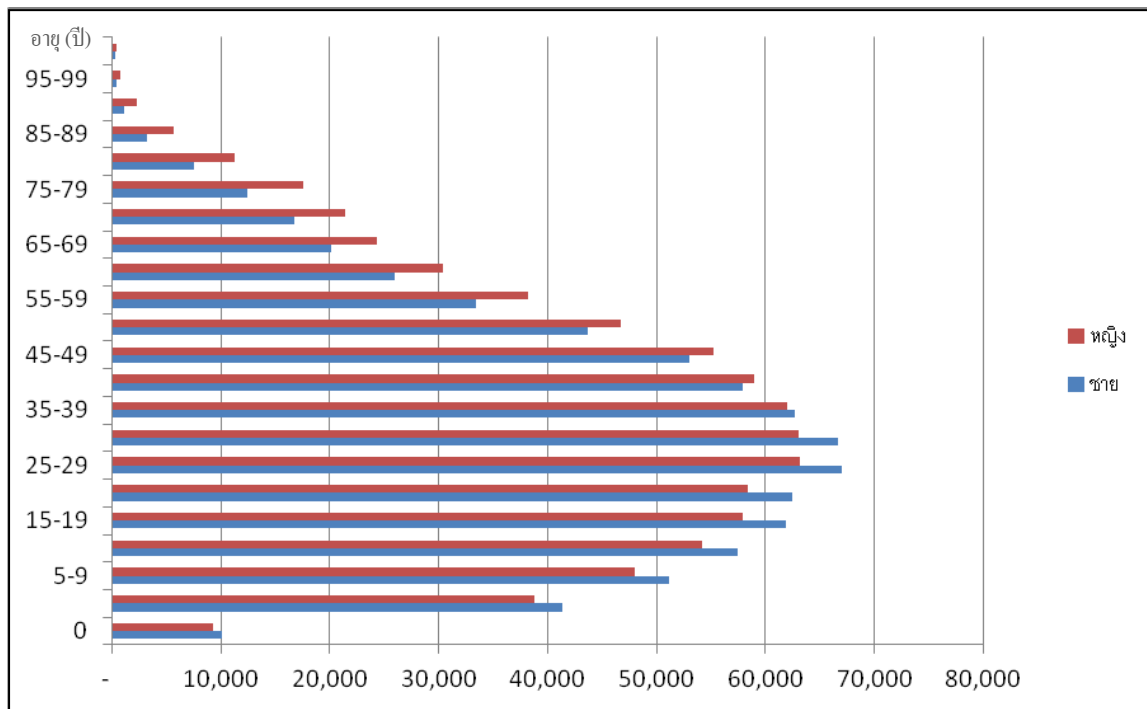
ตารางที่ 3-3 จำนวนประชากร เพศ และคริวเรือน แยกรายอำเภอ จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2554

ลำดับที่	อำเภอ	ชาย	หญิง	คริวเรือน
1	เมืองนครศรีธรรมราช	135,171	139,448	84,070
2	พรหมคีรี	17,849	18,094	9,866
3	ลานสกา	19,640	20,486	12,432
4	ฉวาง	32,399	33,517	20,938
5	พิปูน	13,939	14,309	9,231
6	เชียรใหญ่	21,955	22,854	12,376
7	ชะอวด	42,100	42,706	24,225
8	ท่าศาลา	53,791	55,152	27,970
9	ทุ่งสง	75,848	78,554	47,865
10	นาบอน	13,126	13,335	7,692
11	ทุ่งใหญ่	34,709	34,515	20,674
12	ปากพนัง	52,404	51,750	28,477
13	ร่อนพิบูลย์	40,284	40,416	22,155
14	สิชล	42,282	42,769	24,315
15	ขนอม	14,118	14,100	10,589
16	หัวไทร	33,985	33,649	20,182
17	บางขัน	21,715	20,976	12,329
18	ถ้าพรณรา	8,985	8,965	5,783
19	จุฬาภรณ์	15,119	15,417	8,520
20	พระพรหม	20,724	20,827	12,188
21	นบพิตำ	15,394	15,165	8,604
22	ช้างกลาง	14,776	14,997	8,762
23	เฉลิมพระเกียรติ	16,063	15,940	8,719
รวมทั้งสิ้น		756,376	767,941	447,962

ที่มา : ประยุกต์จาก ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2554, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

และเมื่อจำแนกประชากรตามรายอายุ พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดของสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากมีสัดส่วนของผู้สูงอายุรวม (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) ถึงร้อยละ 13.23 โดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเพศหญิง ร้อยละ 14.82 และผู้สูงอายุเพศชาย ร้อยละ 11.60 ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของจังหวัด

นครศรีธรรมราช อยู่ในช่วงอายุ 60-65 ปีมากที่สุด รองลงมาคือ ช่วงอายุ 66-69 ปี ตามลำดับ และมีผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป จำนวน 666 คน (ดังรูปที่ 3-3, ตารางที่ ก-1 ในภาคผนวก ก)

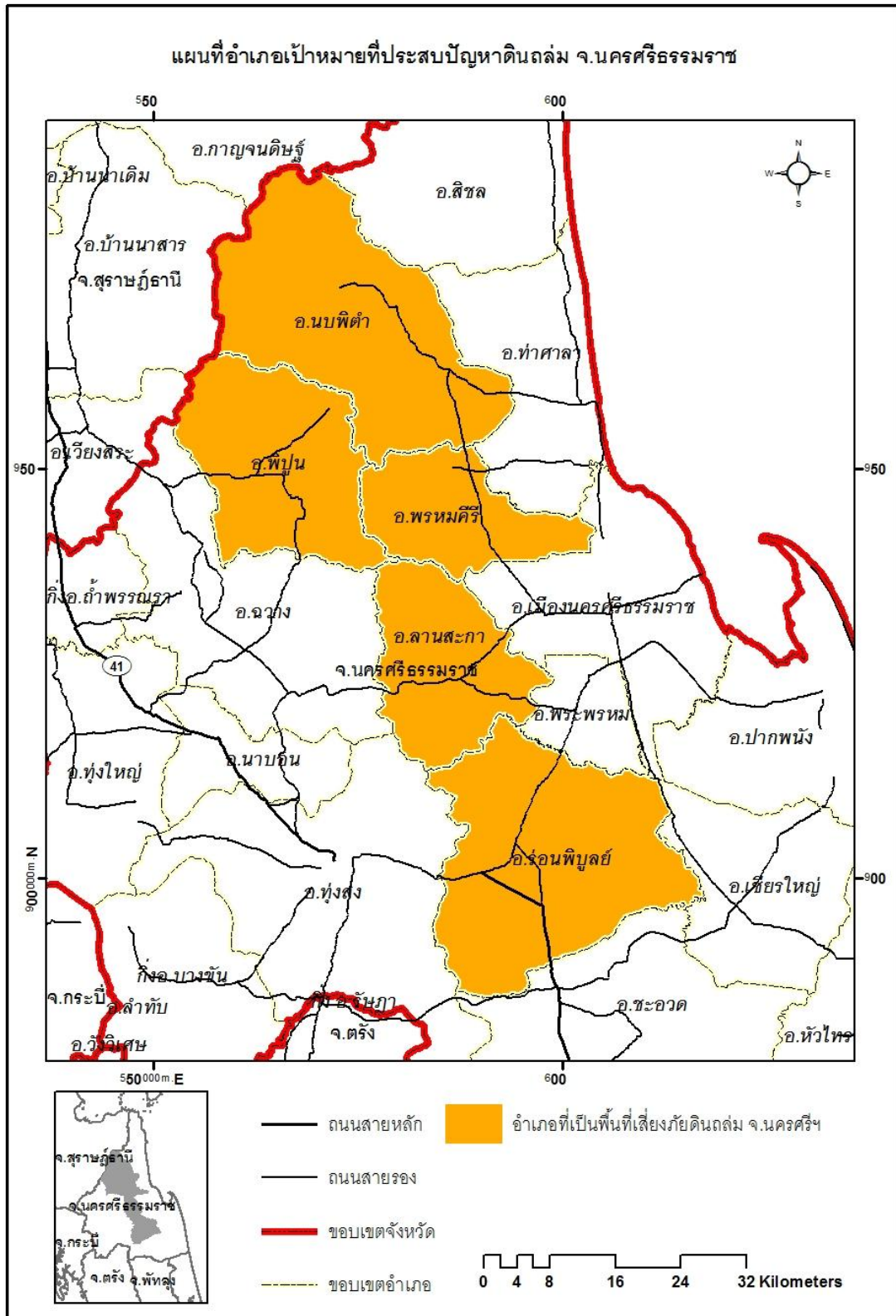
ที่มา : ประยุกต์จากข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2554, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

รูปที่ 3-3 แสดงโครงสร้างประชากรจำแนกรายอายุ จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2554

3.2.3 สถานการณ์ภัยพิบัติและพื้นที่เสี่ยงภัย

จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นจังหวัดที่เสี่ยงภัยดินถล่มเป็นประจำทุกปี ซึ่งมีพื้นที่เสี่ยง ได้แก่ พื้นที่ตามแนวเทือกเขาหลวงที่ทอดตัวผ่านตลอดแนวเหนือใต้ของจังหวัด เนื่องจากเทือกเขาดังกล่าวมีความสูงชัน เป็นพื้นที่รับน้ำขนาดใหญ่และได้รับความชื้นเกือบตลอดทั้งปี ทำให้พื้นดินมีการผุพังสลายตัว (Weathering) อย่างรวดเร็ว เกิดช่องว่างภายในดินมากพร้อมจะเคลื่อนตัวได้ตลอดเวลา ประกอบกับปริมาณน้ำฝนที่ตกต่อเนื่องในช่วงฤดูมรสุมส่งผลให้น้ำหนักของชั้นดินเพิ่มขึ้นอย่างมาก จากปริมาณน้ำที่ไหลเข้าไปแทนช่องว่างในดิน ทำให้โอกาสในการเกิดดินถล่มเพิ่มสูงขึ้น ในปี 2554 ที่ผ่านมามียอดผู้เสียชีวิตรวม 28 ราย พื้นที่ประสบภัยรวม 23 อำเภอ 165 ตำบล 1,551 หมู่บ้าน ประชาชนได้รับผลกระทบและความเดือดร้อนประมาณ 312,500 ครัวเรือน 909,800 คน ทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบและความเสียหาย เช่น บ้านเรือนเสียหายทั้งหมด 299 หลัง บ้านเรือนเสียหายบางส่วน 9,000 หลัง มูลค่าความเสียหายโดยรวมทั้งจังหวัดเบื้องต้นประมาณ 3,200 ล้านบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอนบพิตำ อำเภอพรหมคีรี อำเภอลานสกา และอำเภอร่อนพิบูลย์ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเขาหลวง และอำเภอฟิปูนที่อยู่ทางทิศตะวันตกของเขาหลวง มีความเสี่ยงอย่างมากที่จะเกิดดินถล่ม โดยทั้ง 5 อำเภอ คิดเป็นพื้นที่รวมทั้งสิ้น 2,502.81 ตร.กม. หรือคิดเป็นพื้นที่กว่า 1.5 ล้านไร่ (ดังรูปที่ 3-4)

รูปที่ 3-4 แสดงพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3 จังหวัดพังงา

3.3.1 ลักษณะทางกายภาพ

จังหวัดพังงา ตั้งอยู่ทางภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีเนื้อที่ทั้งหมด 4,099 ตารางกิโลเมตร พื้นที่เป็นรูปยาวรี มีลักษณะภูมิประเทศ 1) **บริเวณเทือกเขาและที่ราบสูงฝั่งตะวันออก** เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด มีลักษณะเป็นกลุ่มภูเขาน้อยใหญ่จำนวนมากวางตัวสลับซับซ้อน ทอดตัวยาวตามแนวเหนือ-ใต้ เทือกเขาที่สำคัญ คือ เทือกเขาภูเก็ตซึ่งต่อเนื่องมาจากเทือกเขาตะนาวศรี ใช้แบ่งเขตการปกครองระหว่างจังหวัดพังงากับจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดกระบี่ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอทับปุด และบางส่วนของอำเภอกะปง 2) **บริเวณที่ราบเชิงเขาตอนกลาง** มีลักษณะภูมิประเทศแบบที่ราบเชิงเขา ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอตะกั่วป่า และอำเภอท้ายเหมือง

สภาพลักษณะภูมิอากาศ ได้รับอิทธิพล 1) **ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้** ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์-กลางเดือนพฤษภาคม ทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าว เดือนที่มีอากาศร้อนที่สุด คือ เดือนเมษายน 2) **ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้** ตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม-กลางเดือนตุลาคม มีร่องความกดอากาศต่ำปกคลุมภาคใต้เป็นระยะๆ ทำให้มีฝนตกมากตลอดฤดู และเดือนที่มีฝนตกมากที่สุด คือ เดือนกันยายน และ 3) **มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ** ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม-กลางเดือนกุมภาพันธ์ มีลมเย็นและแห้งจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่าน ทำให้มีอากาศเย็นทั่วไป

3.3.2 โครงสร้างประชากร

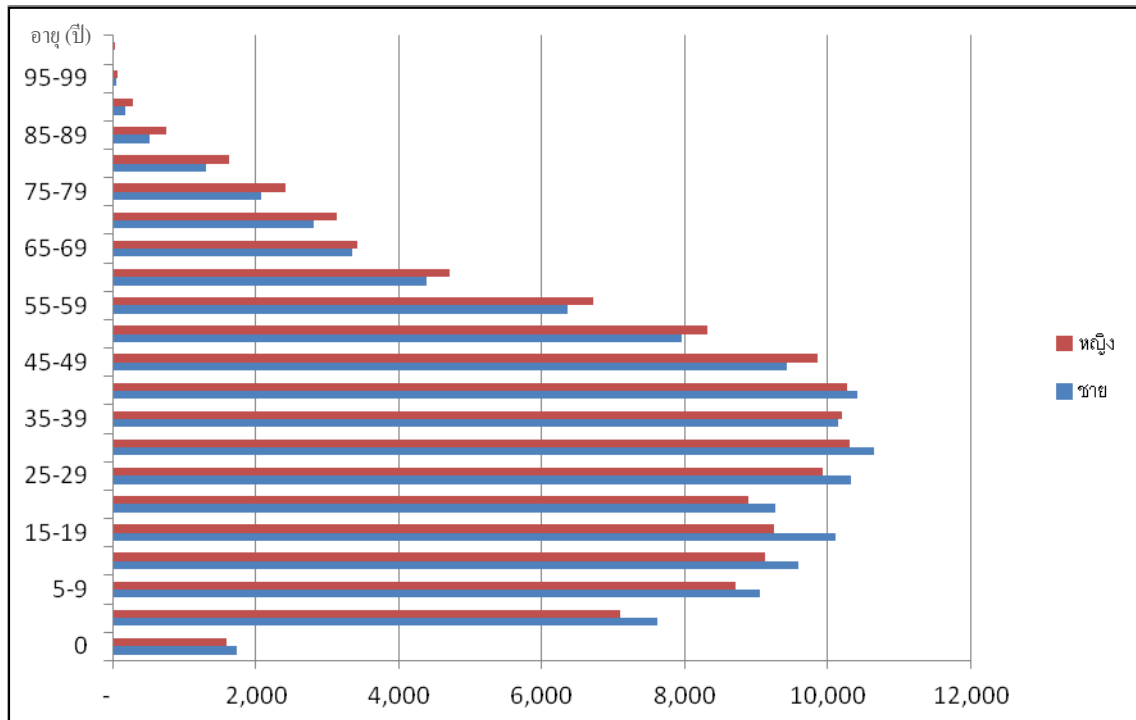
โครงสร้างประชากรของจังหวัดพังงา พบว่า มีจำนวนประชากรรวม 254,022 คน เป็นชาย 127,311 คน และเป็นหญิง 126,711 คน คิดเป็น 90,613 ครัวเรือน (สำนักงานโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2554) โดยแยกรายอำเภอ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอตะกั่วป่ามากที่สุด รองลงมาคือ อำเภอท้ายเหมือง อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอเมืองตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3-4

ตารางที่ 3-4 จำนวนประชากร เพศ และครัวเรือน แยกรายอำเภอ จังหวัดพังงา พ.ศ. 2554

ลำดับที่	อำเภอ	ชาย	หญิง	ครัวเรือน
1	เมือง	19,769	20,437	11,572
2	เกาะยาว	5,783	5,862	4,180
3	กะปง	6,589	6,593	5,322
4	ตะกั่วทุ่ง	20,892	21,478	14,229
5	ตะกั่วป่า	21,645	22,254	21,092
6	คุระบุรี	13,348	13,351	8,387
7	ทับปุด	13,509	13,356	7,666
8	ท้ายเหมือง	24,799	23,380	18,165
รวมทั้งสิ้น		126,334	126,711	90,613

ที่มา : ประยุกต์จาก ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2554, สำนักงานโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

และเมื่อจำแนกประชากรตามรายอายุ พบว่า จังหวัดพังงาเริ่มจะเป็นสังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากมีสัดส่วนของผู้สูงอายุรวม (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) ถึงร้อยละ 12.24 โดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเพศหญิง ร้อยละ 12.96 และผู้สูงอายุเพศชาย ร้อยละ 11.52 ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของจังหวัดพังงา อยู่ในช่วงอายุ 60-65 ปีมากที่สุด รองลงมาคือ ช่วงอายุ 66-69 ปี ตามลำดับ และมีผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป จำนวน 35 คน (ดังรูปที่ 3-5, ตารางที่ ก-1 ในภาคผนวก ก)

ที่มา : ประยุกต์จากข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2554, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

รูปที่ 3-5 แสดงโครงสร้างประชากรจำแนกรายอายุ จังหวัดพังงา พ.ศ. 2554

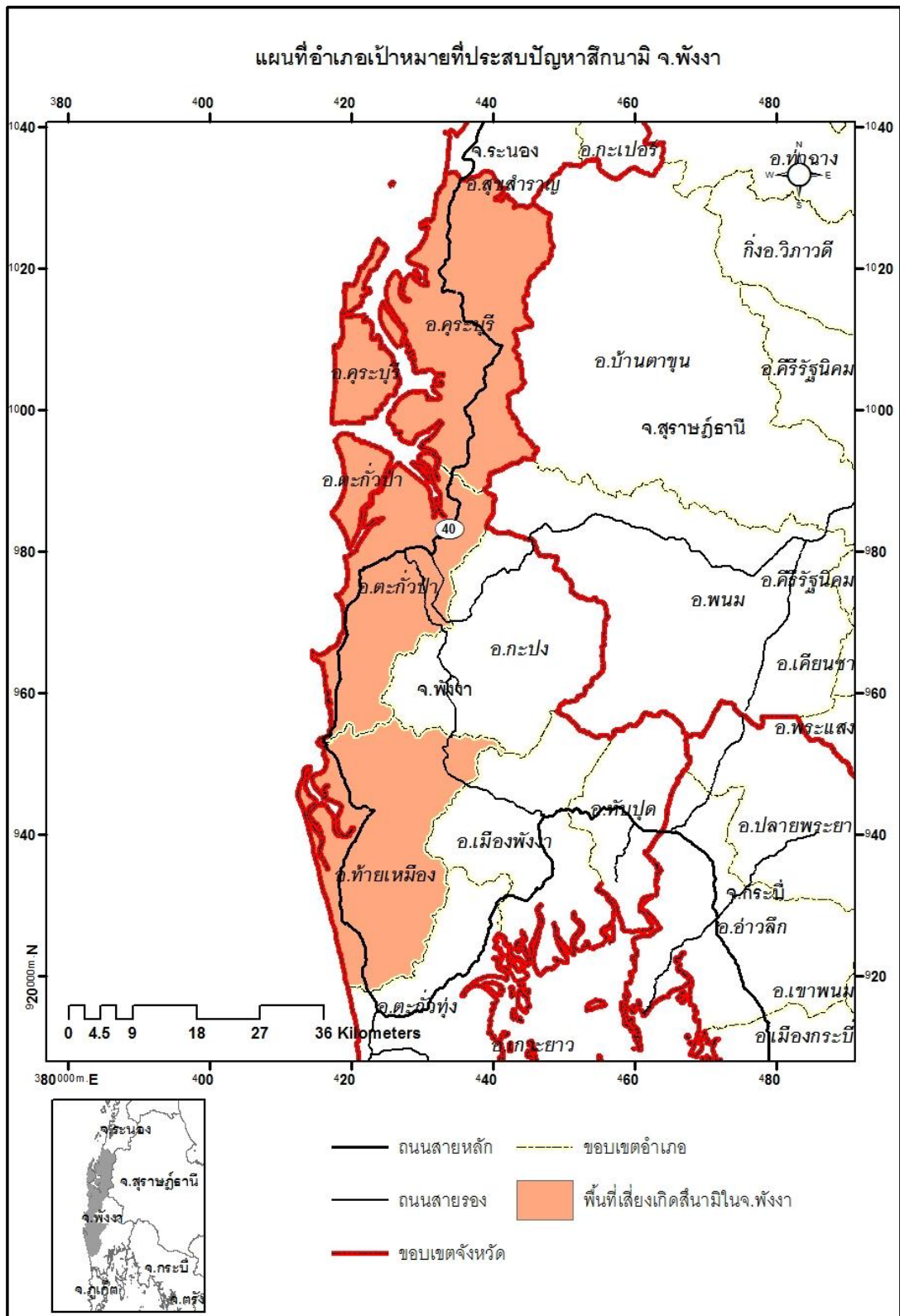
3.3.3 สถานการณ์ภัยพิบัติและพื้นที่เสี่ยงภัย

จากผลกระทบของคลื่นยักษ์สึนามิที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2547 ทำให้มีผู้เสียชีวิตใน 14 ประเทศ จำนวนประชากรกว่า 230,000 คน ทั้งนี้ ประเทศไทยมีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าวกว่าหกหมื่นคน จังหวัดพังงาเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าว โดยมีผู้เสียชีวิตสูงถึง 4,221 คน ซึ่งอำเภอที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ อำเภอตะกั่วป่า มีจำนวนผู้เสียชีวิตมากที่สุดในจังหวัด รองลงมา ได้แก่ อำเภอท้ายเหมืองและอำเภอกระบุรี ตามลำดับ พื้นที่รวมทั้งสามอำเภอเท่ากับ 1,972.68 ตารางกิโลเมตร (ดังตารางที่ 3-5 และรูปที่ 3-6)

ตารางที่ 3-5 สรุปจำนวนประชากรที่ได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิ พ.ศ. 2547

พื้นที่	เสียชีวิต			บาดเจ็บ		สูญหาย	
	คนไทย	ต่างชาติ	ระบุไม่ได้	คนไทย	ต่างชาติ	คนไทย	ต่างชาติ
อ.เมืองพังงา	1	1	1	149	463	-	-
อ.ทับปุด	-	-	-	4	14	-	-
อ.ตะกั่วทุ่ง	8	-	-	90	16	-	-
อ.ท้ายเหมือง	167	11	131	46	254	-	-
อ.เกาะยาว	2	-	2	1	-	-	-
อ.ตะกั่วป่า	934	1611	1259	3762	448	-	-
อ.กะปง	-	-	-	126	27	-	-
อ.คุระบุรี	61	10	22	166	31	-	-
รวม	1,173	1,633	1,415	4,344	1,253	1,446	324
รวมทั้งสิ้น	4,221			5,597		1,770	

รูปที่ 3-6 แสดงพื้นที่ได้รับผลกระทบคลื่นสึนามิ จังหวัดพังงา

บทที่ 4

วิธีการศึกษา

4.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดที่มีความเสี่ยงหรือมีสถิติของการประสพภัยพิบัติแบบซ้ำซาก จึงเลือกพื้นที่นำร่อง 3 จังหวัด ได้แก่

1. จังหวัดพังงา เป็นตัวแทนของพื้นที่เกิดภัยพิบัติคลื่นสึนามิ โดยทำการศึกษาใน 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางม่วงและตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า (รูปที่ 4-1)
2. จังหวัดพัทลุง เป็นตัวแทนของพื้นที่เกิดภัยพิบัติอุทกภัย ซึ่งทำการศึกษาใน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลปรางหมู่ ตำบลเขาเจ็ยก และตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง (รูปที่ 4-2)
3. จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตัวแทนของพื้นที่เกิดภัยพิบัติดินโคลนถล่มและอุทกภัย โดยทำการศึกษาใน 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลนบพิตำ ตำบลนาแหรง และตำบลกะหรอ อำเภอนบพิตำ และตำบลท่าช้างและตำบลไทยบุรี อำเภอท่าศาลา (รูปที่ 4-3)

4.1.1 กลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานราชการ

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบรรเทาสาธารณภัยและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุเมื่อประสบภัยพิบัติ รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานราชการ 31 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และประสานงานกับผู้อำนวยความสะดวกสำนักงานฯ เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ปลัดจังหวัด และเจ้าหน้าที่สำนักงานจังหวัดตามลำดับในแต่ละพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมให้ข้อมูล มีจำนวนทั้งสิ้น 31 คน ดังนี้ (ตารางที่ 4-1)

ตารางที่ 4-1 จำนวนของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจากหน่วยงานราชการ

จังหวัด	หน่วยงาน
พังงา	สำนักงานจังหวัด
	องค์การบริหารส่วนจังหวัด
	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด
	สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด
	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
	ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 33
พัทลุง	สำนักงานจังหวัด
	องค์การบริหารส่วนจังหวัด
	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด
	สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด
	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
	ที่ทำการปกครองจังหวัด

จังหวัด	หน่วยงาน
นครศรีธรรมราช	สำนักงานจังหวัด
	องค์การบริหารส่วนจังหวัด
	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด
	สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด

4.1.2 กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มผู้สูงอายุ

การศึกษานี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ๆ ละ 12 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในการวิจัยทั้งสิ้น 120 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบล (ทต.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในแต่ละพื้นที่ในการจัดเตรียมกลุ่มตัวอย่าง สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่

1.1 กลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ตำบลละ 10 คน ประกอบด้วยกลุ่มอายุ 60-69 ปี จำนวน 5 คน และกลุ่มอายุ 70 ปี ขึ้นไป จำนวน 5 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 100 คน

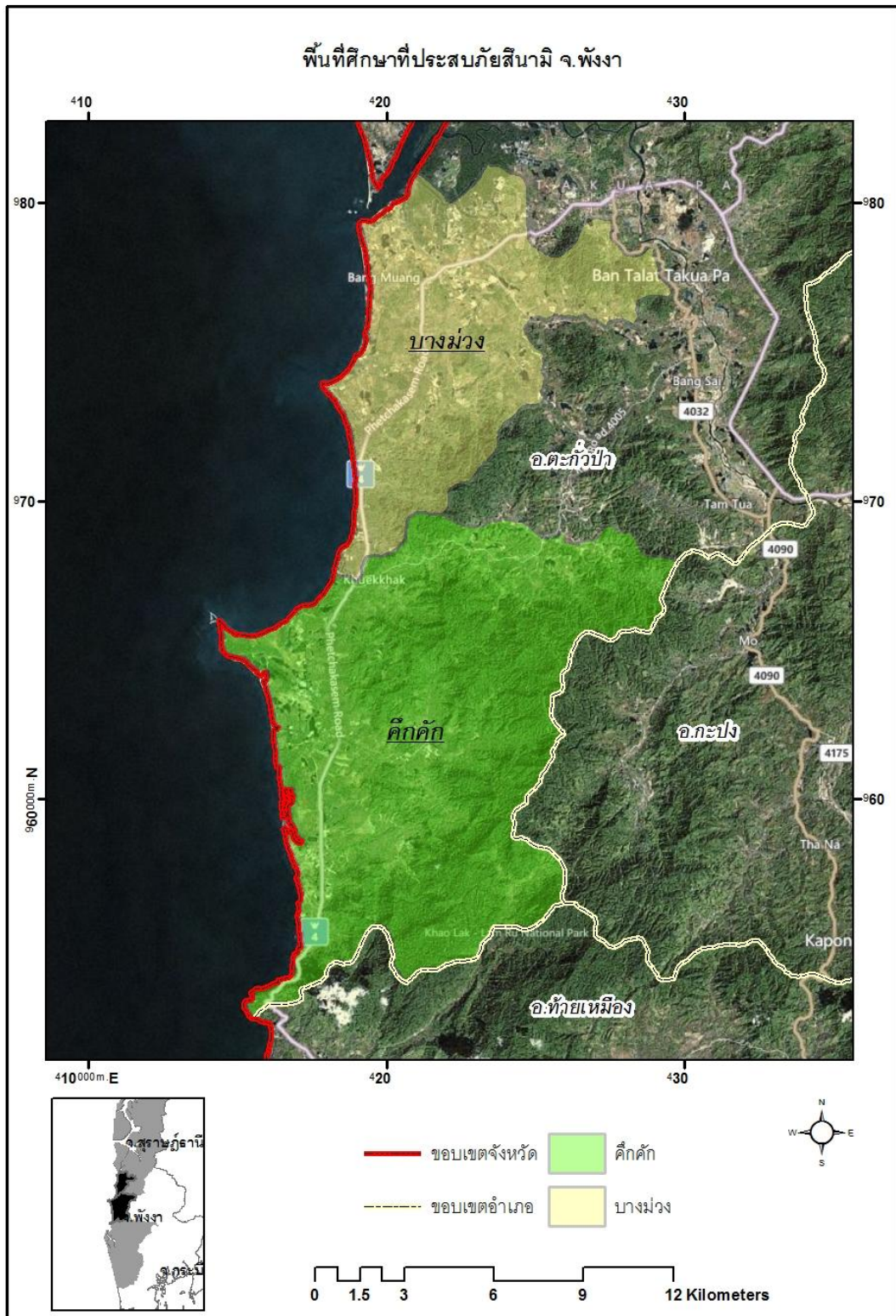
1.2 กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ตำบลละ 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 20 คน

ในการศึกษาครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมให้ข้อมูล มีจำนวนทั้งสิ้น 115 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 95.83 แบ่งได้ดังนี้ (ตารางที่ 4-2)

ตารางที่ 4-2 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุ

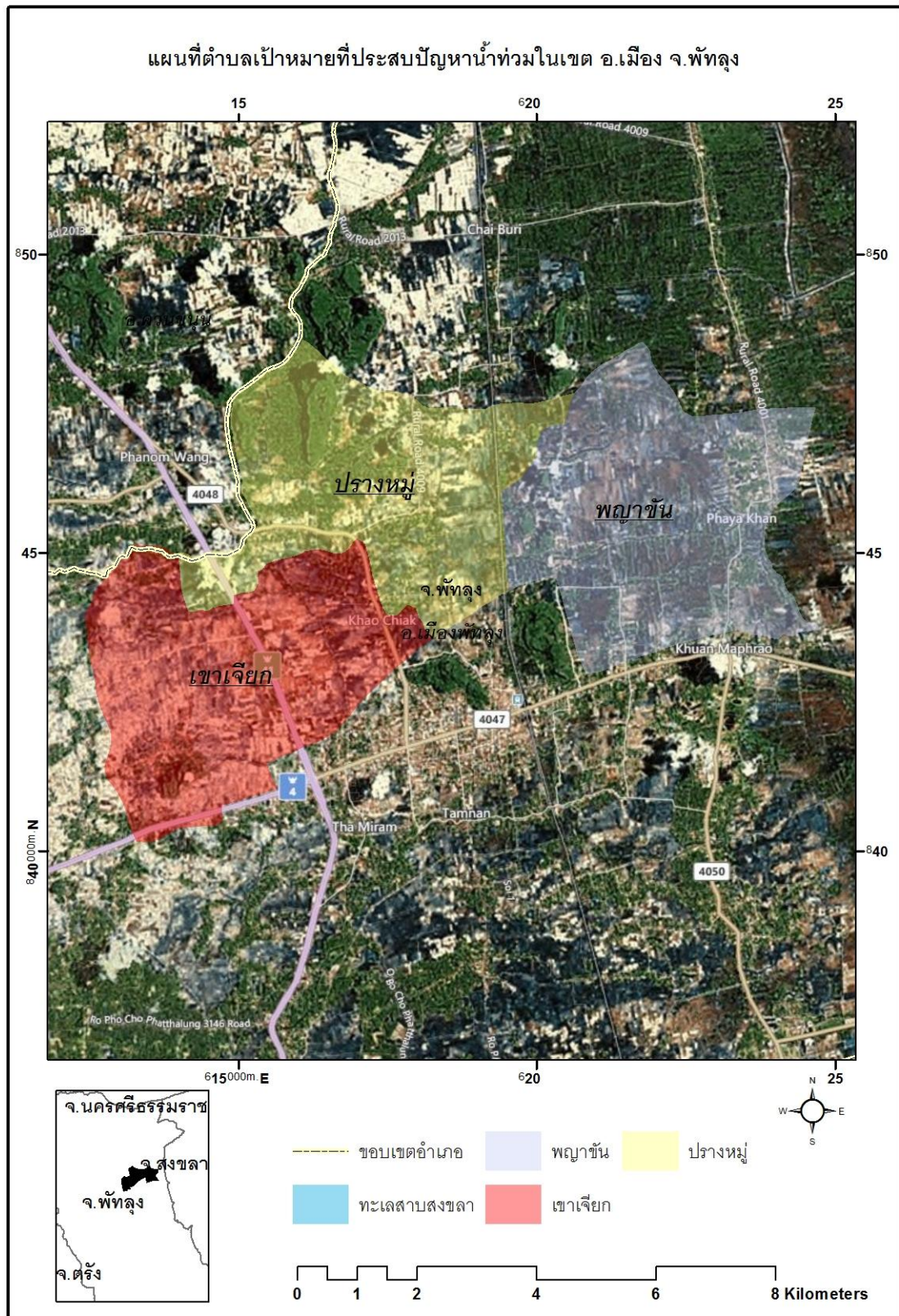
จังหวัด	หน่วยงาน	จำนวนผู้สูงอายุ (คน)
พังงา	องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง	11
	องค์การบริหารส่วนตำบลคึกคัก	10
พัทลุง	เทศบาลตำบลปรางหมู่	12
	เทศบาลตำบลเขาเจ็ยก	12
	เทศบาลตำบลพญาขัน	11
นครศรีธรรมราช	องค์การบริหารส่วนตำบลนบพิตำ	13
	องค์การบริหารส่วนตำบลนาแหร	12
	องค์การบริหารส่วนตำบลกะหรอ	12
	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง	11
	องค์การบริหารส่วนตำบลไทยบุรี	11
รวมทั้งสิ้น		115

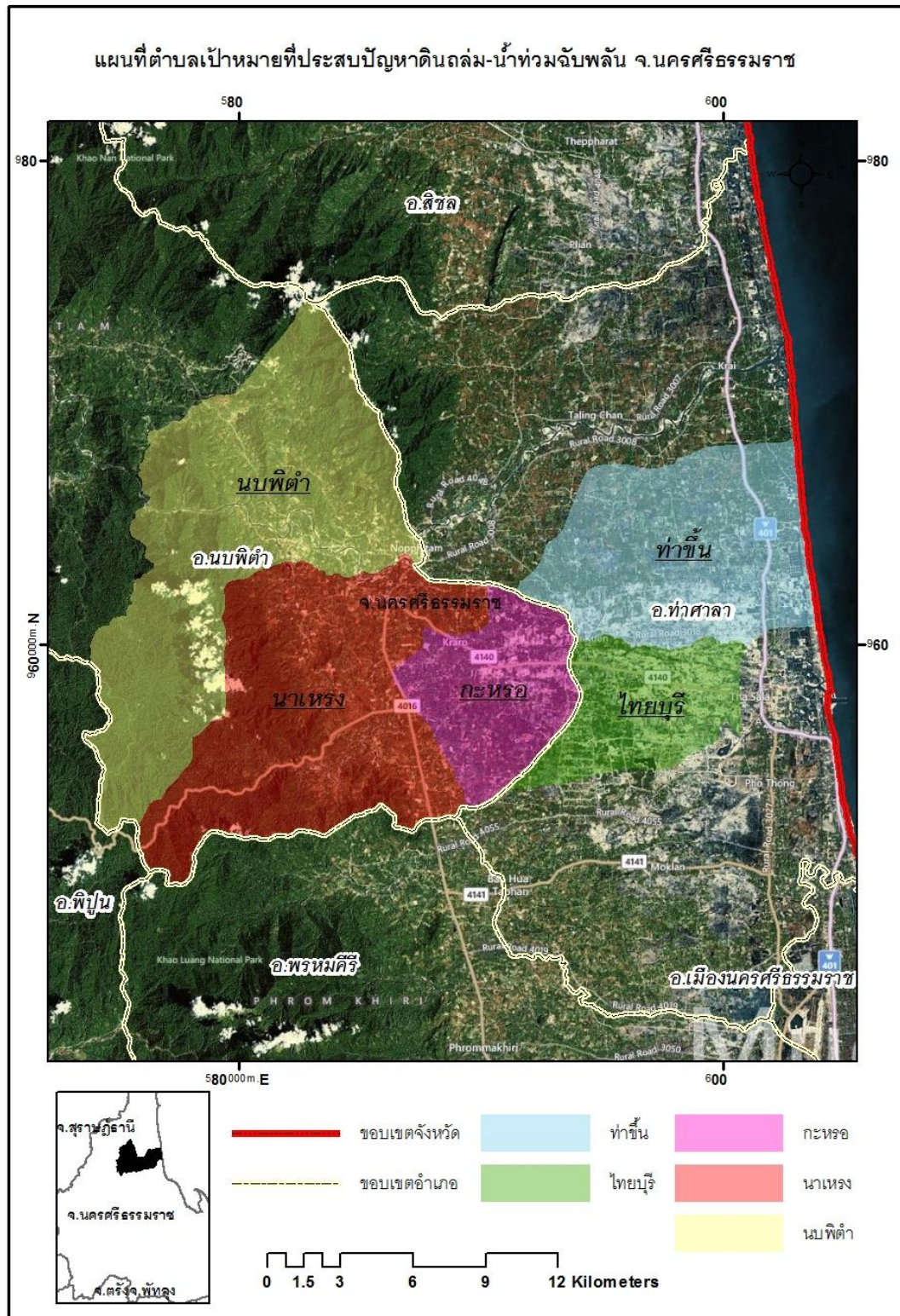
รูปที่ 4-1 พื้นที่ศึกษาที่ประสบภัยสึนามิ จังหวัดพังงา

รูปที่ 4-2 แผนที่ตำบลเป้าหมายที่ประสบปัญหาน้ำท่วมในเขต อ.เมือง จ.พัทลุง

รูปที่ 4-3 แผนที่ตำบลเป้าหมายที่ประสบปัญหาดินโคลนถล่ม น้ำท่วมฉับพลัน จ.นครศรีธรรมราช

2. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

การศึกษาได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุพื้นที่ละ 3 คน ประกอบด้วย (1) นายกเทศบาลตำบลหรือนายกองคการบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน (2) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จำนวน 1 คน และ (3) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 คน

ในการศึกษาครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฯ ที่เข้าร่วมให้ข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 31 คน แบ่งได้ดังนี้ (ตารางที่ 4-3)

ตารางที่ 4-3 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

จังหวัด	หน่วยงาน	จำนวนกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ (คน)
พังงา	องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง	3
	องค์การบริหารส่วนตำบลคึกคัก	3
พัทลุง	เทศบาลตำบลปรางหมู่	3
	เทศบาลตำบลเขาเจ็ยก	3
	เทศบาลตำบลพญาขัน	3
นครศรีธรรมราช	องค์การบริหารส่วนตำบลนบพิตำ	3
	องค์การบริหารส่วนตำบลนาแหรง	3
	องค์การบริหารส่วนตำบลกะหรอ	3
	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าซื่น	3
	องค์การบริหารส่วนตำบลไทยบุรี	4
รวมทั้งสิ้น		31

4.2 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

4.2.1 หน่วยราชการ

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีเชิงคุณภาพในรูปแบบของการสนทนากลุ่ม ที่มีลักษณะคำถามปลายเปิดเป็นวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา โดยสอบถามถึงการมีแผนแม่บท ข้อมูลการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานก่อนเกิด ขณะเกิด และหลังเกิดภัยพิบัติ รวมถึงลักษณะและรูปแบบเครื่องมือให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่น ถูยั้งชีพ โปสเตอร์เตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติสำหรับผู้สูงอายุ คู่มือการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติสำหรับผู้สูงอายุ และคู่มือเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสำหรับผู้สูงอายุ (ฉบับหน่วยงาน)

4.2.2 กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) วิธีเชิงปริมาณในรูปแบบของแบบสอบถาม และ (2) วิธีเชิงคุณภาพในรูปแบบของแบบสัมภาษณ์ส่วนตัวและการสนทนากลุ่ม

1. วิธีเชิงปริมาณ ใช้เครื่องมือการศึกษาในรูปแบบของแบบสอบถามมี 2 ชุด ได้แก่

1.1 แบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ประกอบด้วยข้อมูลทางประชากร และข้อมูลการการปฏิบัติตนก่อนและขณะเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ

1.2 แบบสอบถามข้อมูลทางประชากรของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

2. วิธีเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือการศึกษาในรูปของแบบสัมภาษณ์ส่วนตัวและการสนทนากลุ่มที่มีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ส่วนตัว แบ่งเป็น แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ดูแลหลักในการเตรียมความพร้อมในช่วงก่อนเกิด ขณะเกิด และ หลังเกิดภัยพิบัติให้แก่ผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง และแบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยสัมภาษณ์แนวทางการบริหารจัดการก่อนเกิด ขณะเกิด และหลังเกิดภัยพิบัติให้แก่ผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง

2.2 แบบสนทนากลุ่ม ซึ่งใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทำการสอบถามข้อมูลการปฏิบัติตนก่อน ขณะเกิด และหลังภัยพิบัติ รวมถึงรูปแบบโปสเตอร์และคู่มือการปฏิบัติตนในสถานการณ์ภัยพิบัติ และลักษณะของถุงยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ

4.3 วิธีการดำเนินเก็บข้อมูล

4.3.1 หน่วยราชการ

คณะผู้ศึกษาได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และสำนักงานจังหวัดในแต่ละพื้นที่ศึกษา เพื่อประสานกับหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบรรเทาสาธารณภัยและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุเมื่อประสบภัยพิบัติ ให้ส่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้แทนหน่วยงาน โดยทำการสนทนากลุ่ม ณ ที่ทำการศาลากลางจังหวัด มีกำหนดการดังนี้ (ตารางที่ 4-4)

ตารางที่ 4-4 กำหนดการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงานราชการ

วัน เดือน ปี	จังหวัด	เวลา
6 สิงหาคม 2555	พังงา	10.00-12.00 น.
8 สิงหาคม 2555	พัทลุง	10.00-12.00 น.
9 สิงหาคม 2555	นครศรีธรรมราช	13.00-16.00 น.

4.3.2 กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

คณะผู้ศึกษาได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ในแต่ละพื้นที่จัดเตรียมกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยทำการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ณ ที่ทำการของเทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล จากนั้นทำการสัมภาษณ์ผู้ดูแลหลักของผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ที่บ้าน โดยมีกำหนดการดังนี้ (ตารางที่ 4-5)

ตารางที่ 4.5 กำหนดการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

วัน เดือน ปี	จังหวัด	เวลา	หน่วยงาน
6 สิงหาคม 2555	พังงา	9.30-11.30 น.	องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง
		13.00-15.30 น.	องค์การบริหารส่วนตำบลคึกคัก
7 สิงหาคม 2555	พัทลุง	9.30-11.30 น.	เทศบาลตำบลปรางหมู่
		13.00-15.30 น.	เทศบาลตำบลเขาเจ็ยก
8 สิงหาคม 2555		9.00-11.00	เทศบาลตำบลพญาขัน
9 สิงหาคม 2555	นครศรีธรรมราช	8.30-10.30 น.	องค์การบริหารส่วนตำบลนบพิตา
		10.30-12.00	องค์การบริหารส่วนตำบลนาแหร
		13.30-15.00 น.	องค์การบริหารส่วนตำบลกะหรอ
10 สิงหาคม 2555		8.30-10.00 น.	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง
		10.30-12.00 น.	องค์การบริหารส่วนตำบลไทยบุรี

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.4.1 หน่วยงานราชการ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม แยกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้ได้คำอธิบายเพิ่มเติมเชิงลึก

4.4.2 กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุดและต่ำสุด เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม
2. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม แยกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้ได้คำอธิบายเพิ่มเติมเชิงลึก

4.5 ข้อจำกัดในการศึกษา

ในการศึกษานี้มีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาในการศึกษา จึงเลือกศึกษาพื้นที่ที่มีสถานการณ์ประสพภัยพิบัติแบบซ้ำซาก เพื่อให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมในการบรรเทาสาธารณภัยและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 หน่วยงานราชการ

จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์หน่วยงานราชการ ด้านการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของหน่วยงานราชการ ทั้งก่อนเกิด ขณะเกิด และหลังเกิดภัยพิบัติ ในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ภาพรวมทุกกลุ่ม ได้วิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 การจัดทำแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติแก่ผู้สูงอายุในภาพรวมทุกกลุ่ม

จังหวัดในพื้นที่ศึกษา ได้มีการจัดตั้งกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด โดยจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด พ.ศ. 2553-2557 เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ระหว่างหน่วยงานต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และแนวโน้มที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งครอบคลุมการปฏิบัติตามวัฏจักรของสาธารณภัยทั้งระยะก่อนเกิดภัย และขณะเกิดภัย ตลอดจนหลังเกิดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมฤทธิ์ผลสูงสุด และสอดคล้องกับหลักกฎหมายและครอบคลุมสาธารณภัย เช่น ภัยจากอุทกภัยและดินโคลนถล่ม ภัยจากพายุหมุนเขตร้อน ภัยจากอัคคีภัย ภัยจากการคมนาคมขนส่ง ภัยแล้ง ภัยจากไฟฟ้าและหมอกควัน และภัยจากคลื่นสึนามิ

หน่วยงานราชการในพื้นที่ศึกษา เห็นด้วยกับการจัดทำแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยให้เป็นแผนเดียวกัน เพื่อจะลดความซ้ำซ้อน เพิ่มความรวดเร็วในการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ และทำให้หน่วยงานต่างๆ เข้าใจในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง มีความชัดเจนในเรื่องการแบ่งงานและการจัดสรรงบประมาณ และในระยะยาวของการวางแผนบรรเทาสาธารณภัยจากส่วนกลาง ควรเอื้อให้ส่วนราชการในท้องถิ่นสามารถวางแผนย่อยร่วมกับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาคราชการและภาคเอกชน ในการเข้าให้ความช่วยเหลือในพื้นที่ที่ได้รับภัยพิบัติ

ตัวอย่างเช่น จังหวัดพังงา ในกรณีของการเกิดสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ซึ่งประเทศไทยไม่เคยมีประสบการณ์ในการรับมือกับภัยสึนามิมาก่อน ดังนั้น ก่อนการเกิดภัยจึงไม่มีแผนกฎ ระเบียบ ในการบรรเทาสาธารณภัยจากการเกิดภัยสึนามิ และในช่วงขณะเกิดภัยแต่ละหน่วยงานในจังหวัดพังงาได้เข้าให้ความช่วยเหลือแบบฉุกฉิน เป็นการแก้ไขปัญหาแบบเฉพาะหน้า ซึ่งภายหลังการเกิดภัยได้เป็นการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบของการฟื้นฟูทางกายภาพ และยังคงส่งผลกระทบต่อในระยะยาวในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบางชุมชน เช่น ชุมชนประมงที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปจากการประกอบอาชีพทางน้ำ เพราะมีการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย ดังนั้น ในกรณีของกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ติดเตียง หากอยู่ในพื้นที่เสี่ยงหรืออยู่ใกล้ๆ รัศมีของพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ ก็อาจจะป้องกันความสูญเสียได้ยาก

ทั้งนี้ การจัดทำแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ ควรเป็นแผนในระดับมหภาค และให้แต่ละหน่วยงาน ควรจัดทำแผนระดับย่อย และมาตรการในการนำไปปฏิบัติที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพราะแต่ละพื้นที่มีความเฉพาะของลักษณะทางกายภาพ ประเภทของภัยพิบัติ ความรุนแรง ผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติ ซึ่งการกำหนดให้มีแผนย่อยจะช่วยให้การเข้าให้

ความช่วยเหลือ และการบรรเทาสาธารณภัย มีความยืดหยุ่นและเหมาะสม ซึ่งการกำหนดให้มีแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุหรือกลุ่มผู้เปราะบางนั้น ควรกำหนดเป็นมาตรการในการปฏิบัติโดยบรรจุอยู่ในแผนย่อยของหน่วยงานระดับท้องถิ่น เนื่องจากหน่วยงานราชการในส่วนกลางจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือกับทุกกลุ่มที่ประสบภัยพิบัติ เพื่อให้เกิดความสูญเสียน้อยที่สุด แต่อาจจะเน้นลำดับของการให้ความช่วยเหลือสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุหรือกลุ่มผู้เปราะบางเป็นอันดับต้น

5.1.2 การเตรียมความพร้อมของหน่วยงานให้แก่ผู้สูงอายุ

1. ก่อนเกิดภัยพิบัติ

1.1 การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้สูงอายุก่อนเกิดภัยพิบัติ เช่น อบรมให้ความรู้ การปฏิบัติตน การซ้อมอพยพ การระบุและเตรียมสถานที่

จังหวัดพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 จังหวัดได้มีการเตรียมความพร้อม ตลอดจนอบรมให้ความรู้ การซ้อมอพยพ และเตรียมสถานที่พักพิงชั่วคราว ซึ่งบรรจุอยู่ในแผนระดับจังหวัด โดยมอบหมายให้กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการ นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดเป็นรองผู้อำนวยการ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นเลขานุการ และหน่วยงานราชการอื่นๆ เป็นกรรมการ มีการจัดสรรงบประมาณ การอบรมให้ความรู้ กำหนดแผนการซ้อมอพยพ การจัดเตรียมสถานที่พักพิงชั่วคราว ซึ่งการเลือกสถานที่พักพิงชั่วคราวเป็นการบูรณาการระหว่างหน่วยงานส่วนราชการ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัย

ทั้งนี้ การเตรียมความพร้อมให้กลุ่มผู้สูงอายุ ไม่ได้กำหนดเป็นแผนแยกเฉพาะกลุ่ม แต่ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้เปราะบาง เป็นอันดับแรกของการเข้าให้ความช่วยเหลือ โดยกำหนดผ่านจากหน่วยราชการส่วนกลางลงสู่หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครในพื้นที่ตามลำดับ

ตัวอย่างเช่น จังหวัดพังงา มีการเตรียมความพร้อม อบรมให้ความรู้ เตรียมสถานที่พักพิงชั่วคราว และการซักซ้อมสำหรับภัยสึนามิ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จัดหางบประมาณในการจัดสร้างสถานที่พักพิงชั่วคราวในพื้นที่เสี่ยงภัย เช่น ศูนย์บริการชุมชน “ซั่มซุง” ณ บ้านคึกคัก ตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และบริษัท ซั่มซุง จำกัด จัดสร้างขึ้นเป็นพื้นที่ให้บริการกิจกรรมสำหรับชุมชน เป็นพื้นที่พักพิงชั่วคราวในกรณีเกิดภัยพิบัติ และจัดให้มีการออกแบบสำหรับการเคลื่อนย้ายกลุ่มผู้เปราะบาง ได้แก่ ห้องน้ำ ทางลาดในการเคลื่อนย้ายรถเข็น หรือเตียง (ดังรูปที่ 5-1) และในกรณีที่ต้องคัดกรองส่วนท้องถิ่นมีงบประมาณในการซักซ้อม จะจัดสรรงบประมาณเพื่อการซักซ้อมมากกว่า 1 ครั้งต่อปี เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลคึกคัก มีการซักซ้อมหลายครั้งต่อปี และเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2555 สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพังงา (ปก.จังหวัดพังงา) ได้จัดให้มีการซักซ้อมดังกล่าว โดยไม่มีการแบ่งกลุ่มผู้ประสบภัย แต่ให้ลำดับความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ติดเตียง เป็นอันดับแรก และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพังงา (สสจ.พังงา) ได้จัดให้มีการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อเตรียมความรู้ ความเข้าใจในการเข้าให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในภาวะวิกฤต โดยได้จัดอบรม อสม. ที่อาศัยในทุกหมู่บ้าน มากกว่า 2,000 คน โดยให้ อสม. จัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ของผู้สูงอายุ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจกับกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป โดยให้มีสัดส่วนของ อสม. : ผู้สูงอายุ เท่ากับ 1 คน : 10-15 ครอบครัว และส่วนใหญ่ประธานเครือข่ายผู้สูงอายุจังหวัดพังงา ส่วนใหญ่เป็นบุคลากรเกษียณอายุราชการจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพังงา ช่วยให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะ

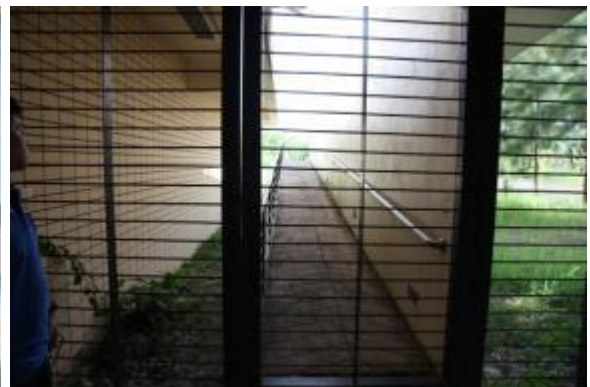
การเป็นข้าราชการบำนาญจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพังงา มีความรู้ ความเข้าใจ ในการดูแลผู้สูงอายุเป็นอย่างดี

ศูนย์บริการชุมชน “ซัมซุง”

ภายในอาคาร

การออกแบบห้องเพื่อสำหรับกลุ่มผู้เปราะบาง

ทางลาดเพื่อการเคลื่อนย้ายกลุ่มผู้เปราะบาง

รูปที่ 5-1 ศูนย์บริการชุมชน “ซัมซุง” บ้านคึกคัก ตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

จังหวัดพัทลุง มีการจัดทำแผนโดยปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย เพื่อวางแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และมีการดำเนินการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เช่น สภาพพื้นที่ ประชากร ลักษณะของภัยพิบัติ จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ สู่ระดับจังหวัด และมีการปรับปรุงแผนทุกปีเพื่อให้มีความทันสมัย และอบรมให้ความรู้และการปฏิบัติตน โดยมอบให้สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพัทลุง (ปภ.จังหวัดพัทลุง) ประสานความร่วมมือกับองค์การ

ปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ เช่น สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยเน้นกลุ่มผู้อ่อนแอ ในการซ่อมแผนการอพยพและสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง (สสจ.พัทลุง) ดำเนินการเตรียมอุปกรณ์ในการให้ความช่วยเหลือ เช่น ยาและเวชภัณฑ์ และจัดหาอาสาสมัครเพื่ออบรมให้ความรู้ เพื่อเข้าให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิบัติตนของผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีสัดส่วนอาสาสมัคร : จำนวนผู้สูงอายุ เท่ากับ 1 คน : 5 คน ครัวเรือน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง (อบจ. พัทลุง) ให้ความรู้กับประชาชนโดยการประกาศผ่านระบบเสียงตามสายวิทยุชุมชน และหอกระจายข่าวตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อให้คนในท้องถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มผู้อ่อนแอ ได้มีความรู้ ความเข้าใจ และเตรียมพร้อมเมื่อเกิดภัยพิบัติ

จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการเตรียมแผนความพร้อม ตลอดจนการอบรมให้ความรู้ การปฏิบัติตน การซ่อมอพยพ และการเตรียมสถานที่พักพิงชั่วคราว โดยมีการซักซ้อมการอพยพเนื่องจากภัยพิบัติจากอุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก ดินและโคลนถล่ม อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนครศรีธรรมราช (ปภ.จังหวัดนครศรีธรรมราช) และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยไม่มีการแบ่งกลุ่มผู้ประสบภัย แต่ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เปราะบางเป็นอันดับแรก ในการซักซ้อมแต่ละครั้ง ได้เชิญหน่วยงานส่วนราชการภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้าร่วมการซักซ้อมให้เกิดความเข้าใจตรงกัน โดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช (อบจ.นครศรีธรรมราช) เป็นผู้ให้ความรู้ จัดการอบรม รวมถึงการเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือต่างๆ ในภาวะภัยพิบัติ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช (พมจ.นครศรีธรรมราช) ร่วมกับ อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) ได้จัดตั้งโครงการส่งเสริมและอบรมอาสาสมัครเตือนภัย โดยมีการแบ่งกลุ่มผู้เปราะบางออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสีเขียว คือ กลุ่มผู้เปราะบางที่มีสุขภาพแข็งแรง และสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และกลุ่มสีแดง คือ กลุ่มผู้เปราะบางที่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพและร่างกาย หรืออยู่โดดเดี่ยว ซึ่งจัดให้มีการตั้งกลุ่มอาสาสมัครดูแลกลุ่มผู้เปราะบางระดับตำบลเพื่อดูแลกลุ่มผู้เปราะบางดังกล่าว โดยใน 1 ตำบลจะมีอาสาสมัคร 5 คน ซึ่งอาสาสมัคร 1 คนจะดูแลกลุ่มสีเขียว 15-20 คน และกลุ่มสีแดง 1 คน ทั้งในเวลาปกติและเวลาประสบภัยพิบัติ ตามความรู้ที่ได้รับการอบรม และเมื่อ พ.ศ. 2554 ได้มีการเพิ่มหลักสูตรการอบรมดูแลกลุ่มผู้เปราะบางขณะเกิดภัยพิบัติ

1.2 หน่วยงานหลักและหน่วยงานรองที่ควรประสาน/เชื่อมโยง การเตรียมอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือ เช่น ถุงยังชีพ ที่พักพิงชั่วคราว และการติดต่อประสานงานญาติ เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการให้ความช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย

หน่วยงานหลักในระดับชาติ ควรเป็นศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ กรมอุตุนิยมวิทยา กองทัพเรือ โดยมีบทบาทในการแจ้งข่าวสาร การประกาศเตรียมความพร้อม และประกาศเตือนภัย พร้อมการให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติ ส่วนระดับจังหวัด ควรมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานฝ่ายฯ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ร่วมประเมินสถานการณ์ หลังจากรับแจ้งข่าวสาร เพื่อแจ้งข่าวสารและประกาศเตือนภัยไปยังระดับอำเภอ ตลอดจนตำบล ผ่านการกระจายเสียงตามสาย สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน เครือข่ายดาวเทียมท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ฯลฯ และจัดเตรียมอุปกรณ์การให้ความช่วยเหลือ เช่น สถานที่พักพิง ยานพาหนะ สถานพยาบาล ถุงยังชีพ อาหารและเครื่องดื่ม ยาและเวชภัณฑ์ ฯลฯ ให้พร้อมสำหรับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น

หน่วยงานรองควรเป็นหน่วยงานในระดับอำเภอ ตำบล เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายภาคีต่างๆ เช่น อปพร. อสม. อผส. และมูลนิธิต่างๆ รวมถึงชุมชนเอง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน รับฟังการแจ้งเตือนจากหน่วยงานหลัก เตรียมความพร้อมเข้าให้การช่วยเหลือ และเข้าปฏิบัติการในพื้นที่ภัยพิบัติเป็นหน่วยงานแรกๆ อย่างทันท่วงที และร้องขอการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับจังหวัด หรือระดับชาติ เมื่อระดับความรุนแรงของภัยพิบัติเกินขีดความสามารถ หรืออัตรากำลัง

ทั้งนี้ ในอนาคตควรมีการพัฒนาาระบบเครือข่ายสื่อสาร ให้มีประสิทธิภาพ ใกล้เคียงหรือเทียบเท่าภาคเอกชน และมูลนิธิต่างๆ เช่น การมีรหัสสื่อสารแบบเคลื่อนที่ การส่งข่าวสารทางระบบโทรศัพท์มือถือ เพื่อให้สามารถแจ้งเตือนภัยได้ทันเหตุการณ์ และเป็นระบบสำรองในกรณีที่ระบบสื่อสารหลักขัดข้องในขณะเกิดภัยพิบัติ

1.3 หน่วยงานหลักและหน่วยงานรองในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง และผู้สูงอายุด้วยโอกาส (พิการ ช่วยตนเองไม่ได้ หรือไม่รู้หนังสือ)

สำหรับกลุ่มผู้เปราะบาง และผู้สูงอายุด้วยโอกาส ควรให้สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน ให้ความรู้ ความเข้าใจ และเข้าช่วยเหลือในพื้นที่ เช่น การเคลื่อนย้ายกลุ่มผู้เปราะบางออกจากพื้นที่อย่างรวดเร็ว และปลอดภัยที่สุดทันทีที่เกิดภัยพิบัติ และหน่วยงานรอง เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด อสม. และ อผส. เข้าฟื้นฟูลักษณะทางกายภาพ เช่น พื้นฟูบ้านเรือน โครงข่ายพื้นฐาน ฟื้นฟูสภาพจิตใจทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ทั้งนี้ กลุ่มผู้เปราะบางในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 จังหวัด มีความรู้ ความเข้าใจถึงสถานการณ์ภัยพิบัติเป็นอย่างดี เนื่องจากมีประสบการณ์มาตลอด จึงยังไม่เคยประสบปัญหาในการอพยพเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่ และกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้ดูแลผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มแรกที่ขออพยพออกจากพื้นที่เมื่อได้รับข่าวสารภัยพิบัติ และมีการเรียนรู้ เตรียมพร้อม และพัฒนาการสร้างที่พักอาศัย การจัดสิ่งของภายในครัวเรือน และการเตรียมตัวให้ทันต่อการเกิดภัยพิบัติตลอดเวลา

1.4 การซักซ้อมการปฏิบัติตนในสภาวะฉุกเฉินของหน่วยงาน

สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ได้มีการซักซ้อมการปฏิบัติตนในสภาวะฉุกเฉินของหน่วยงานราชการ ภาคีเครือข่ายต่างๆ และชุมชน ตลอดจนภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการโรงแรม ฯลฯ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้งในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ

2. ขณะเกิดภัยพิบัติ

2.1 บทบาทของหน่วยงานโดยรวมในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่น การให้ข้อมูล อุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือ เช่น ถูยั้งชีพ ที่ปักพิงชั่วคราว

กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ให้ความช่วยเหลือโดยการให้ข้อมูล อุปกรณ์ต่างๆ เช่น ถูยั้งชีพ ที่ปักพิงชั่วคราว โดยสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด (ปก.จังหวัด) เป็นหน่วยงานแรกในการลงพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทั้งการมอบถูยั้งชีพ อาหารปรุงสำเร็จ ฯลฯ โดยเน้นความสำคัญกลุ่มผู้เปราะบางและผู้สูงอายุด้วยโอกาส ในกรณีสถานการณ์รุนแรง จำเป็นต้องมีการเคลื่อนย้าย กลุ่มเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่ถูกเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่ประสบภัยเป็นกลุ่มแรกอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เกิดความสูญเสียน้อยที่สุด แล้วจึงส่งต่อให้หน่วยงานอื่นๆ เข้าดูแลต่อไป เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

ตัวอย่างเช่น จังหวัดพังงา ได้จัดให้มีโครงการชุมชนเข้มแข็งเตรียมพร้อมป้องกันภัย โดยจัดทำบัญชีรายชื่อกลุ่มเปราะบาง จัดตั้งชุดเคลื่อนที่ เพื่อเข้าให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในภาวะวิกฤต และเมื่อถึงสถานที่พักพิงชั่วคราว มีการทวนสอบรายชื่อกลุ่มเปราะบาง เพื่อป้องกันการตกหล่นอีกครั้งหนึ่ง

2.2 ระดับอันตรายจากภัยพิบัติที่สมควรให้กลุ่มผู้เปราะบาง (ผู้สูงอายุ) เคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่

ในการเคลื่อนย้ายกลุ่มผู้เปราะบางออกจากพื้นที่นั้น ยังไม่มีการกำหนดระดับอันตรายจากภัยพิบัติขึ้นเป็นเกณฑ์มาตรฐาน ว่าระดับอันตรายเท่าใดจึงสมควรย้ายกลุ่มผู้เปราะบางออกจากพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันในการประเมินสถานการณ์ในแต่ละครั้งของการเกิดภัยพิบัติ มีเพียงการเน้นลำดับการให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้เปราะบางเป็นอันดับต้นๆ และเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในภัยพิบัติ การเตรียมความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนอาหาร เพื่อการดำรงชีพในขณะเกิดภัยพิบัติ

2.3 การให้ความช่วยเหลือ/การเคลื่อนย้ายกลุ่มผู้เปราะบางและกลุ่มผู้สูงอายุด้วยโอกาสออกจากพื้นที่ ในกรณีไม่ยอมย้ายออกจากพื้นที่

ในปัจจุบันการเข้าให้ความช่วยเหลือ/การเคลื่อนย้ายกลุ่มผู้เปราะบางและกลุ่มผู้สูงอายุด้วยโอกาสออกจากพื้นที่ประสบภัยของพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 จังหวัด ยังไม่ประสบปัญหากลุ่มผู้ประสบภัยไม่ยอมย้ายออกจากพื้นที่ เนื่องจากกลุ่มผู้ประสบภัยมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ทำให้มีการทำความเข้าใจ ปรับตัว และเตรียมความพร้อมในการเคลื่อนย้าย ซึ่งกลุ่มผู้เปราะบางจะมีลูกหลาน เครือญาติในการดูแล ให้ความรู้ ความเข้าใจ ถึงสถานการณ์ของภัยพิบัติ ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุด้วยโอกาส จะมี อสม. อพส. หรือ อปพร. เข้าให้ความช่วยเหลือเมื่อสถานการณ์ภัยพิบัติถึงระดับความรุนแรงและจำเป็นต้องย้ายออกจากพื้นที่ เพราะกลุ่ม อสม. หรือ อพส. จะมีความใกล้ชิด คำนึงถึงกับกลุ่มผู้เปราะบาง และได้รับความไว้วางใจ สามารถชักชวนให้เคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่ และในกรณีที่ไม่ยอมเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่จริงๆ ทางสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด จะให้ชุดเคลื่อนที่เข้าเคลื่อนย้ายกลุ่มผู้เปราะบางและกลุ่มผู้สูงอายุด้วยโอกาส

3. หลังเกิดภัยพิบัติ

3.1 บทบาทของหน่วยงานโดยรวมในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

หลังการเกิดภัยพิบัติแล้ว ทุกหน่วยงานทั้งหน่วยงานส่วนราชการ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ภาคีเครือข่ายต่างๆ ภาคเอกชน และชุมชน ควรให้ความร่วมมือกันในการเข้าช่วยเหลือฟื้นฟู เช่น

3.1.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์ในการเข้าฟื้นฟูสภาพทางกายภาพ เช่น ฟื้นฟูถนน โครงข่ายสาธารณูปโภคที่จำเป็นพื้นฐานเป็นอันดับแรก

3.1.2 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานเหล่ากาชาดจังหวัด ให้ความช่วยเหลือด้านการส่งเสริมและป้องกันโรค การฟื้นฟูสุขภาพกาย สุขภาพจิต ส่งเสริมฝึกฝนอาชีพให้แก่ผู้ประสบภัย ในกรณีที่ประสบภัยรุนแรง จำเป็นต้องจัดหาปัจจัย 4 ที่พักพิงชั่วคราวให้ผู้ประสบภัยเพื่อการดำรงชีวิตชั่วคราว

ทั้งนี้ ควรมีการเตรียมแผนเฉพาะสำหรับรองรับกลุ่มผู้เปราะบาง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ (สัดส่วนของสังคมผู้สูงอายุ คือ จำนวนผู้สูงอายุเกินกว่าร้อยละ 10)

3.2 การซ้อนทับของหน่วยงานในการบรรเทาสาธารณภัย

ปัญหาการซ้อนทับของหน่วยงานในการบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 จังหวัด ยังไม่ประสบกับปัญหาการซ้อนทับในการเข้าให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากมีการจัดตั้งกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และมีแผนแม่บท “การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัด พ.ศ. 2553-2557” ขึ้น ทำให้มีการแบ่งภารกิจ และการประเมินความรุนแรงของภัยพิบัติต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น

5.1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ

1. รูปแบบและสิ่งของภายในถุงให้ความช่วยเหลือ/ถุงยังชีพ

รูปแบบของถุงให้ความช่วยเหลือ/ถุงยังชีพ รวมถึงน้ำหนัก ไม่เป็นประเด็นสำคัญ เท่ากับสิ่งของที่บรรจุภายในถุง เนื่องจากการแจกถุงให้ความช่วยเหลือ เป็นการแจกในขณะที่เกิดภัย หรือ หลังเกิดภัย และเป็นแจกแบบตัวต่อตัว (Face-to-Face) ให้ถึงครัวเรือนที่ประสบภัย ซึ่งผู้ประสบภัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้สูงอายุด้วยโอกาส ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ถือ/หิ้วถุงดังกล่าวเอง แต่มีผู้ดูแล เช่น ลูกหลาน ญาติ อสม. อผส. เข้าช่วยเหลือในการถือ/หิ้วถุงดังกล่าวในกรณีที่ต้องมีการเคลื่อนย้าย ดังนั้น รูปแบบของถุง เพียงสามารถบรรจุสิ่งของแล้วไม่รั่ว/ชำรุด/ขาด ซึ่งโดยปกติทั่วไปถุงให้ความช่วยเหลือ มีรูปแบบมีสีสันเด่นชัด สว่าง (ไม่ส่งผลกระทบต่อทางการเมือง) เป็นแบบถุงทะเลมีเชือกรัดปิดปากถุงได้ และกันน้ำได้

ส่วนสิ่งของที่บรรจุในถุงให้ความช่วยเหลือ/ถุงยังชีพ ควรคำนึงถึงการดำรงชีพอย่างน้อย 3 วัน และเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ เช่น ข้าวสาร อาหารกระป๋อง/อาหารแห้ง ชุดปฐมพยาบาลและยาสามัญ น้ำดื่ม ไฟฉายพร้อมถ่านไฟฉาย ผ้าห่ม กระดาษชำระ และสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ควรเพิ่มผ้าอ้อมผู้ใหญ่ หรือกระโถนสำหรับผู้สูงอายุ

2. โปสเตอร์และคู่มือ

ตามปกติทั้งโปสเตอร์และคู่มือในการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยพิบัติ ที่จัดทำโดยหน่วยงานส่วนราชการได้มีการแจกประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยอยู่แล้ว แต่ไม่มีการแยกกลุ่มผู้ประสบภัย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ หรือกลุ่มผู้เปราะบางอื่นๆ และเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน การจัดทำโปสเตอร์และคู่มือประชาสัมพันธ์สำหรับหน่วยงานควรให้สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ซึ่งได้จัดทำอยู่แล้วเป็นหน่วยงานหลัก

ทั้งนี้ ในกรณีที่ต้องการเน้นการประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มผู้เปราะบางและกลุ่มผู้สูงอายุ ด้วยโอกาส รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ควรเน้นการสื่อสารโดยรูปภาพ หรือ สัญลักษณ์ที่สามารถสื่อสารเข้าใจง่าย เน้นสื่อประสม และมีการชักชวนให้กับกลุ่มผู้ดูแลผู้สูงอายุได้เข้าใจ และสามารถถ่ายทอดให้กับกลุ่มผู้เปราะบางเข้าใจได้อย่างถูกต้อง

5.2 กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

5.2.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

1. ลักษณะทางประชากร

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา แสดงค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ (ดังตารางที่ 5-1)

ตารางที่ 5-1 ค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ

ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ	ค่าความถี่ (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ผู้ชาย	42	36.5
1.2 ผู้หญิง	73	63.5
2. อายุ		
2.1 60-69 ปี	43	37.4
2.2 70-79 ปี	51	44.3
2.3 80 ปีขึ้นไป	21	18.3
3. สถานภาพสมรส		
3.1 โสด	2	1.7
3.2 สมรส	69	60.0
3.3 หม้าย	42	36.5
3.4 หย่า	1	0.9
3.5 แยกกันอยู่	1	0.9
4. จำนวนบุตรทั้งหมด		
4.1 0-2 คน	27	23.5
4.2 3-5 คน	51	44.3
4.3 6 คนขึ้นไป	37	32.2
5. ระดับการศึกษา		
5.1 ไม่ได้เรียนหนังสือ	15	13.0
5.2 ประถมศึกษา	88	76.5
5.3 มัธยมศึกษา	7	6.1
5.4 อาชีวศึกษา	1	0.9
5.5ปริญญาตรี	4	3.5
6. อาชีพหลัก		
6.1 ไม่ได้ทำงาน	33	28.7
6.2 รับจ้าง	7	6.1
6.3 เกษตรกรรม	56	48.7
6.4 ค้าขาย	10	8.7
6.5 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3	2.6
6.6 อื่นๆ	6	5.2

ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ	ค่าความถี่ (คน)	ร้อยละ
7. จำนวนสมาชิกในบ้าน		
7.1 1-2 คน	50	43.5
7.2 3-5 คน	50	43.5
7.3 6 คนขึ้นไป	15	13.0
8. สมาชิกในบ้าน		
8.1 คนเดียว	6	5.2
8.2 คู่สมรส	38	33.0
8.3 บุตร	60	52.2
8.4 หลาน	4	3.5
8.5 ญาติ	3	2.6
8.6 อื่นๆ	4	3.5
9. ผู้ดูแลหลัก		
9.1 บุตร	67	58.3
9.2 บุตรเขย/สะใภ้	5	4.3
9.3 หลาน	4	3.5
9.4 พี่น้อง	1	0.9
9.5 คู่สมรส	28	24.3
9.6 อื่นๆ คือ ตนเอง	10	8.7
10. สุขภาพ		
10.1 แข็งแรง	22	19.1
10.2 ไม่แข็งแรง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	93	80.9
- ปวดข้อ	49	42.6
- ปวดเมื่อยตามร่างกาย	41	35.7
- ตามองไม่ค่อยเห็น	38	33.0
- ความดันโลหิตสูง	36	31.3
- หงๆ ลืมๆ	28	24.3
- เวียนศีรษะ	25	21.7
- อื่นๆ เช่น	23	20.0
- ทรงตัวไม่ดี	21	18.3
- นอนไม่หลับ	19	16.5
- หูตึง/ไม่ค่อยได้ยิน	18	15.7
- เบาหวาน	15	13.0
- กลั้นปัสสาวะไม่อยู่	14	12.2
- เป็นลมบ่อย	7	6.1
- อัมพฤกษ์	7	6.1
- ความดันโลหิตต่ำ	6	5.2
- อัมพาต	1	0.9

1. เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 63.5 และ มีผู้ชายจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5
2. อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 70-79 ปี มีจำนวน 51 คน หรือ ร้อยละ 44.3 ถัดมามีอายุระหว่าง 60-69 ปี จำนวน 43 คน หรือร้อยละ 37.4 และอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป มีจำนวน 21 คน หรือร้อยละ 18.3 อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างประมาณ 73.23 ปี (SD=8.30) อายุน้อยที่สุด คือ 60 ปี และอายุมากที่สุด คือ 94 ปี
3. สถานภาพสมรส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 69 คน หรือ ร้อยละ 60.0 ถัดมาเป็นหม้าย จำนวน 42 คน หรือร้อยละ 36.5 จากนั้นมีสถานภาพโสด จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 1.7 และหย่าและแยกกันอยู่ จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 0.9 เท่ากัน
4. จำนวนบุตรทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 51 คน หรือร้อยละ 44.3 มีจำนวนบุตร 3-5 กลุ่มถัดมามีจำนวนบุตร 6 คน ขึ้นไป จำนวน 37 คน หรือร้อยละ 32.2 และจำนวน บุตร 0-2 คน มีจำนวน 27 คน หรือร้อยละ 23.5 จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างประมาณ 4.57 คน (SD=3.12)
5. ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจบประถมศึกษา (ป.4) จำนวน 88 คน หรือร้อยละ 76.5 กลุ่มถัดมาไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 15 คน หรือร้อยละ 13.0 รองลงมา จบมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 6.1 จบระดับปริญญาตรี จำนวน 4 คน หรือร้อยละ 3.5 และ จบอาชีวศึกษา จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 0.9
6. อาชีพ กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด จำนวน 56 คน คิดเป็น ร้อยละ 48.7 รองลงมาไม่ได้ทำงาน จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 28.7 ถัดมาประกอบอาชีพค้าขาย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่รับจ้าง มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.1 ถัดมา ประกอบอาชีพอื่นๆ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5.2 คน ท้ายสุดกลุ่มตัวอย่างที่เคยเป็นข้าราชการและ พนักงานรัฐวิสาหกิจมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.6
7. จำนวนสมาชิกในบ้าน กลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในบ้าน 1-2 คน และ 3-5 คน มีจำนวน 50 คน หรือร้อยละ 43.5 เท่ากัน และกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในบ้าน 6 คนขึ้นไป มีจำนวน 15 คน หรือร้อยละ 13.0 จำนวนสมาชิกในบ้านมีประมาณ 3.33 คน (SD=1.63) จำนวน สมาชิกในบ้านมากที่สุด 7 คน และน้อยที่สุด 1 คน หรืออยู่คนเดียว
8. สมาชิกในบ้าน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 60 คน หรือร้อยละ 52.2 ระบุว่า อยู่กับบุตร ถัดมาอยู่กับคู่สมรส จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 รองลงมาระบุว่าอยู่คนเดียว มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 5.2 อยู่กับหลานและบุคคลอื่น เช่น ลูกจ้าง มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 เท่ากัน ท้ายสุดกลุ่มตัวอย่างที่มีญาติอยู่ด้วยมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.6
9. ผู้ดูแลหลัก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผู้ดูแลหลักเป็นบุตรจำนวน 67 คน หรือร้อยละ 58.3 ถัดมา มีคู่สมรสเป็นผู้ดูแลหลัก จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 24.3 รองลงมาระบุว่าดูแลตนเอง มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7 ถัดไประบุว่าบุตรเขยหรือสะใภ้ หลาน และพี่น้อง มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3 จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 และจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 ตามลำดับ
10. สุขภาพ กลุ่มตัวอย่างที่มีสุขภาพแข็งแรงมีจำนวน 22 คน หรือร้อยละ 19.1 และ ระบุว่าสุขภาพไม่แข็งแรง จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 80.9 โดยมี 5 อันดับแรกของโรค ได้แก่ (1) ปวดข้อ จำนวน 49 คน หรือร้อยละ 42.6 (2) ปวดเมื่อยตามร่างกาย จำนวน 41 คน หรือร้อยละ 35.7

(3) ตามองไม่ค่อยเห็น จำนวน 38 คน หรือร้อยละ 33.0 (4) ความดันโลหิตสูง จำนวน 36คน หรือร้อยละ 31.3 และ (5) หลงๆ ลืมๆ จำนวน 28 คน หรือร้อยละ 24.3

2. การปฏิบัติตนก่อนและขณะเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้านการปฏิบัติตนก่อนและขณะเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (ดังตารางที่ 5-2) แสดงค่าความถี่และร้อยละของการปฏิบัติตนก่อนและขณะเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ด้านการปฏิบัติตนก่อนและขณะเกิด รวมถึงการขอรับความช่วยเหลือหลังเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุของผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้คำอธิบายเพิ่มเติมเชิงลึก

1. การเข้ารับอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติในพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับอบรมฯ มีจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 66.1 และเคยเข้ารับอบรมจำนวน 39 คน หรือร้อยละ 33.9
2. การทราบขั้นตอนของการให้ความช่วยเหลือของชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 60 คน หรือร้อยละ 52.2 ทราบและเข้าใจขั้นตอนการให้ความช่วยเหลือของชุมชน ถัดมาไม่ทราบขั้นตอน มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 33.9 และไม่แน่ใจ มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 13.9
3. ช่องทางการติดตามสถานการณ์ภัยพิบัติ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะติดตามทางโทรทัศน์ จำนวน 82 คน หรือร้อยละ 71.3 ถัดมาจากเจ้าหน้าที่ทางราชการ จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 60.9 รองลงมาติดตามจากวิทยุชุมชน มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5 ถัดไประบุว่าจากเพื่อนบ้าน มีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 53.0 และจากคนในครอบครัว หน่วยกู้ชีพ และช่องทางอื่นๆ เช่น หอกระจายข่าว จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7 จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 25.2 และจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 12.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 5-2 ค่าความถี่และร้อยละของการปฏิบัติตนก่อนและขณะเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ

การปฏิบัติตนก่อนและขณะเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ	ค่าความถี่ (คน)	ร้อยละ
1. การเข้ารับอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติในพื้นที่		
1.1 เคย	39	33.9
1.2 ไม่เคย	76	66.1
2. การทราบขั้นตอนการให้ความช่วยเหลือของชุมชน		
2.1 ทราบและเข้าใจดี	60	52.2
2.2 ไม่แน่ใจ	16	13.9
2.3 ไม่ทราบเลย	39	33.9
3. ช่องทางการติดตามสถานการณ์ภัยพิบัติ ¹		
3.1 โทรทัศน์	82	71.3
3.2 เจ้าหน้าที่ทางราชการ	70	60.9
3.3 วิทยุชุมชน	65	56.5
3.4 เพื่อนบ้าน	61	53.0
3.5 คนในครอบครัว	48	41.7
3.6 หน่วยกู้ชีพ	29	25.2
3.7 อื่นๆ เช่น หอกระจายข่าว	14	12.2

การปฏิบัติตนก่อนและขณะเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ	ค่าความถี่ (คน)	ร้อยละ
4. สถานที่พักขณะเกิดภัยพิบัติ		
4.1 อยู่บ้าน/ไม่ออกไปไหน	73	63.5
4.2 ย้ายออกไปอยู่กับญาติ	22	19.1
4.3 ย้ายออกไปศูนย์พักพิง	20	17.4
5. การปฏิบัติตนขณะเกิดภัยพิบัติ ¹		
5.1 คอยติดตามข่าวประกาศทางวิทยุและโทรทัศน์ตลอดเวลา	101	87.8
5.2 เสื้อผ้าและรองเท้าเตรียมพร้อมที่จะอพยพตลอดเวลา	57	49.6
5.3 ปิดบ้านหากต้องอพยพ	51	44.3
5.4 ติดต่อญาติหากจะย้ายไปอยู่ด้วย หรือพำนักที่ศูนย์พักพิง	42	36.5
5.5 วางถุงยังชีพไว้ใกล้ตัว	39	33.9
5.6 ใช้เส้นทางอพยพที่กำหนดโดยหน่วยงานราชการ	36	31.3
5.7 อื่นๆ เช่น ป้องกันบ้าน	27	23.5
6. สาเหตุของการย้ายออกจากบ้าน ¹		
6.1 ค่าเดือนของหน่วยงานราชการ	70	60.9
6.2 อันตรายถึงแก่ชีวิต	58	50.4
6.3 ลูกหลานขอร้อง	51	44.3
6.4 บ้านเริ่มพัง	50	43.5
6.5 ขาดแคลนอาหาร	42	36.5
6.6 ไม่มีไฟฟ้า/น้ำ	35	30.4
6.7 ญาติขอร้อง	32	27.8
6.8 ขาดแคลนยา	31	27.0
6.9 ความช่วยเหลือเริ่มเข้าไม่ถึง	26	22.6
6.10 สัญญาณเตือนภัยดัง	19	16.5
6.11 อื่นๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้านและเพื่อนบ้านมาบอก	19	16.5
6.12 มีสถานที่ปลอดภัยสำหรับสัตว์เลี้ยง	7	6.1
7. สิ่งของที่นำติดตัวไปขณะเกิดภัยพิบัติ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
7.1 เอกสารสำคัญ เช่น บัตรประจำตัวประชาชน ทะเบียนบ้าน	110	95.7
7.2 เงินสด	103	89.6
7.3 ยารักษาโรค	96	83.5
7.4 เสื้อผ้าสำรอง และผ้าห่ม	92	80.0
7.5 โทรศัพท์มือถือ ไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ค	70	60.9
7.6 แวนตา	47	40.9
7.7 อื่นๆ เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน	37	32.2
7.8 กระดาษชำระ	32	27.8
7.9 นกหวีด	21	18.3
7.10 ไม้เท้า	18	15.7
7.11 สัตว์เลี้ยง	12	10.4

จากข้อมูลการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุและการสัมภาษณ์ผู้ดูแลหลักในกรณีที่ผู้สูงอายุไม่สามารถช่วยตนเองได้ พบว่า การติดตามสถานการณ์ภัยพิบัติจากโทรทัศน์ทำให้ทราบข่าวสารได้รวดเร็ว ถูกต้อง และต่อเนื่อง รวมทั้งได้ทราบถึงวิธีการเตรียมตัวรับมือสถานการณ์ภัยพิบัติ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ทางราชการมีบทบาทสำคัญในการแจ้งข่าวสารสถานการณ์ภัยพิบัติให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้านจะคอยแจ้งลูกบ้านผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน รวมถึงตระเวนตามบ้าน และประสานงานกับ ทต.และ อบต.ในการรับความช่วยเหลือของลูกบ้าน สำหรับอาสาสมัครป้องกันพลเรือน (อปพร.) จะประกาศสถานการณ์ภัยพิบัติอย่างต่อเนื่อง และแนะนำขั้นตอนการเตรียมตัวผ่านรถกระจายเสียง (รถเคลื่อนที่) รวมถึงอำนวยความสะดวกในการอพยพออกจากพื้นที่อย่างทันท่วงที ในกรณีที่ผู้สูงอายุไม่สามารถรับข้อมูลข่าวสารได้ จะทราบข่าวจากเพื่อนบ้านและคนในครอบครัว

4. สถานที่พักขณะเกิดภัยพิบัติ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกที่จะอยู่บ้านหรือไม่ออกไปไหนมากที่สุด มีจำนวน 73 คน หรือร้อยละ 63.5 รองลงมาได้แก่ ย้ายออกไปอยู่กับญาติ มีจำนวน 22 คน หรือร้อยละ 19.1 และย้ายออกไปศูนย์พักพิง มีจำนวน 20 คน หรือร้อยละ 17.4

จากการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเลือกที่จะอยู่บ้านมากกว่าออกไปศูนย์พักพิงหรืออยู่กับญาติ เพราะได้เตรียมตัวรับมือภัยพิบัติไว้ล่วงหน้าแล้ว ไม่จำเป็นการเตรียมกระสอบทราย ชื้อข้าวสารอาหารแห้งและน้ำดื่มตุนไว้ มียาประจำตัวเพียงพอ เตรียมเทียนไข ไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ค และไฟฉายยามไม่มีไฟฟ้า ขนสิ่งของไว้ที่สูงเรียบร้อยแล้ว โดยได้รับความช่วยเหลือจากคนในครอบครัวและเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ยังเป็นห่วงบ้านและทรัพย์สิน สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ ผู้ดูแลได้ยกเตียงนอนให้สูงขึ้น พร้อมทั้งเตรียมอาหาร น้ำดื่ม และยาประจำตัวให้เพียงพอในช่วงภัยพิบัติ ผู้ดูแลบางคนเลือกที่จะอพยพออกทันทีโดยอาศัยรถของญาติมารับไปหรือแจ้งให้ อปพร. มารับออกไป

5. การปฏิบัติตนขณะเกิดภัยพิบัติ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คอยติดตามข่าวประกาศทางวิทยุและโทรทัศน์ตลอดเวลา จำนวน 101 คน หรือร้อยละ 87.8 ถัดมาเตรียมเสื้อผ้าและรองเท้าเตรียมพร้อมที่จะอพยพตลอดเวลา จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 49.6 รองลงมาปิดบ้านหากต้องอพยพ มีจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 44.3 ถัดไประบุว่าติดต่อญาติหากจะย้ายไปอยู่ด้วย หรือพำนักที่ศูนย์พักพิง มีจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 วางถุงยังชีพไว้ใกล้ตัว จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 33.9 ใช้เส้นทางอพยพที่กำหนดโดยหน่วยงานราชการ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 31.3 และอื่นๆ เช่น เตรียมตัวป้องกันบ้าน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 ตามลำดับ

จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างจะคอยติดตามข่าวประกาศทางวิทยุและโทรทัศน์ตลอดเวลาด้วย 2 เหตุผล ได้แก่ (1) เกรงว่าสถานการณ์จะร้ายแรงขึ้นเพื่อที่จะได้พร้อมอพยพทันที และ (2) ไม่ยอมออกจากบ้านเพื่อได้ดูแลบ้านและสมาชิกในครอบครัว

6. สาเหตุของการย้ายออกจากบ้าน กลุ่มตัวอย่างระบุสาเหตุของการย้ายออกจากบ้านเรียงตามลำดับดังนี้ (1) ค่าเดือนของหน่วยงานราชการ จำนวน 70 คน หรือร้อยละ 60.9 (2) อันตรายถึงแก่ชีวิต จำนวน 58 คน หรือร้อยละ 50.4 (3) ลูกหลานขอร้อง จำนวน 51 คน หรือร้อยละ 44.3 (4) บ้านเริ่มพัง จำนวน 50 คน หรือร้อยละ 43.5 (5) ขาดแคลนอาหาร จำนวน 42 คน หรือร้อยละ 36.5 (6) ไม่มีไฟฟ้า/น้ำ จำนวน 35 คน หรือร้อยละ 30.4 (7) ญาติขอร้อง จำนวน 32 คน หรือร้อยละ 27.8 (8) ขาดแคลนยา จำนวน 31 คน หรือร้อยละ 27.0 (9) ความช่วยเหลือเริ่มเข้าไม่ถึง จำนวน 26 คน หรือร้อยละ 22.6 (10) สัญญาณเตือนภัยดัง และอื่นๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้านและเพื่อนบ้านมาบอก จำนวน 19 คน หรือร้อยละ 16.5 และ (11) มีสถานที่ปลอดภัยสำหรับสัตว์เลี้ยง จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 6.1

จากการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุและการสัมภาษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้พบว่า หากเกิดภัยพิบัติ กลุ่มตัวอย่างเลือกที่จะอยู่บ้านมากกว่า เพราะเป็นห่วงบ้านและทรัพย์สิน อีกทั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่ยังสามารถให้ความช่วยเหลือได้ถึงที่บ้าน แต่ผู้ดูแลบางคนเลือกที่จะอพยพผู้สูงอายุออกจากบ้านทันทีเมื่อมีการเตือนภัยจากเจ้าหน้าที่ทางราชการ เช่น อพพร. ผู้ใหญ่บ้าน

7. สิ่งของที่น่าติดตัวไปขณะเกิดภัยพิบัติ กลุ่มตัวอย่างระบุสิ่งของที่น่าติดตัวไปขณะเกิดภัยพิบัติ เรียงตามลำดับได้แก่ (1) เอกสารสำคัญ เช่น บัตรประจำตัวประชาชน ทะเบียนบ้าน โฉนดที่ดิน บัตรโรงพยาบาล จำนวน 110 คน หรือร้อยละ 95.7 (2) เงินสด จำนวน 103 คน หรือร้อยละ 89.6 (3) ยารักษาโรคประจำตัว จำนวน 96 คน หรือร้อยละ 83.5 (4) เสื้อผ้าสำรองและผ้าห่ม จำนวน 92 คน หรือร้อยละ 80.0 (5) โทรศัพท์มือถือ ไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ค จำนวน 70 คน หรือร้อยละ 60.9 (6) แวนตา จำนวน 47 คน หรือร้อยละ 40.9 (7) อื่นๆ เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน เทียนไข ไฟฉาย ยาสระผม ของมีค่า จำนวน 37 คน หรือร้อยละ 32.2 (8) กระดาษชำระ จำนวน 32 คน หรือร้อยละ 27.8 (9) นกหวีด จำนวน 21 คน หรือร้อยละ 18.3 (10) ไม้เท้า จำนวน 18 คน หรือร้อยละ 15.7 และ (11) สัตว์เลี้ยง จำนวน 12 คน หรือร้อยละ 10.4

จากการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุและการสัมภาษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้พบว่า สิ่งของที่ต้องการเพิ่มเติมขณะเกิดภัยพิบัติ ได้แก่ อาหารแห้งและน้ำดื่ม นมกล่องชนิดจืด เสื้อชูชีพ รองเท้าบูท ยาแก้น้ำกัดเท้า ยากันยุง ถุงขยะ เชือก ยาแก้น้ำกัดเท้า รองเท้าแตะ สบู่ของ ผ้าขาวม้าสำหรับผู้ชาย ผ้าเช็ดตัวขนาดเล็ก ชุดยาสามัญประจำบ้าน (ยาดำราหลวง)

3. การขอรับความช่วยเหลือหลังเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ

จากการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุและการสัมภาษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้พบว่า หลังเกิดภัยพิบัติไปแล้ว กลุ่มตัวอย่างต้องการข่าวสาร อาหารแห้ง และน้ำดื่มเพิ่มเติม เพื่อการอุปโภคและบริโภคในชีวิตประจำวัน ต้องการสุขาชั่วคราว ต้องการเปลเคลื่อนย้ายผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้กรณีต้องออกจากบ้าน ต้องการแพทย์มาตรวจสุขภาพพร้อมยารักษาโรคประจำตัว และมีความต้องการเครื่องมือการประกอบอาชีพที่สูญหายไป

4. รูปแบบโปสเตอร์และคู่มือการปฏิบัติตนในสถานการณ์ภัยพิบัติ และลักษณะของถุงยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ

4.1 รูปแบบโปสเตอร์

4.1.1 ขนาดและสีของตัวอักษรและตัวเลข ควรใช้ตัวอักษรและตัวเลขที่มีขนาดใหญ่เห็นชัดเจน สามารถมองเห็นได้ในระยะ 1 ฟุต สีที่ใช้ควรเป็นสีเข้ม เช่น สีดำ สีน้ำเงินเข้ม สีน้ำตาลเข้ม หรือสีแดงเข้ม

4.1.2 รูปภาพ ควรใช้รูปภาพเป็นสื่อแทนคำอธิบายการปฏิบัติตนในสถานการณ์ภัยพิบัติ พร้อมคำบรรยายสั้นๆ วางได้รูปภาพ การมีรูปภาพจะช่วยให้เข้าใจมากขึ้น โดยเฉพาะคนที่อ่านหนังสือไม่ออก หรือเห็นตัวอักษรไม่ชัดเจน รวมถึงสีของรูปภาพจะต้องคมและชัดเจน นอกจากนี้ ควรมีลูกศรเชื่อมโยงลำดับของรูปภาพก่อนหลังเพื่อป้องกันความสับสนในการอ่าน

4.1.3 ขนาดและสีของโปสเตอร์ ควรมีขนาดใหญ่พอที่จะให้ผู้สูงอายุมองรูปภาพและตัวอักษรได้ชัดเจน เช่น ขนาด 24x17 นิ้ว หรือขนาด A3 และสามารถติดได้ทั้งในบ้านเพื่อให้สมาชิกในบ้านได้อ่านและนอกบ้านเพื่อให้เพื่อนบ้านอ่านได้ด้วย สีพื้นของโปสเตอร์ควรเป็นสีอ่อนเพื่อตัดกับรูปภาพตัวอักษรและตัวเลข รวมถึงยังต้องคำนึงถึงการจัดวางของสีในระยะยาวด้วย

4.1.4 ข้อมูลของการปฏิบัติตนในสถานการณ์ภัยพิบัติ ควรสอดคล้องกับสถานการณ์ภัยพิบัติในแต่ละพื้นที่ เช่น อุทกภัย สึนามิ ดินถล่ม และครอบคลุมถึงข้อมูลการติดต่อประสานงานหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่

4.2 รูปแบบคู่มือการปฏิบัติตนในสถานการณ์ภัยพิบัติ

4.2.1 ขนาดและสีของตัวอักษรและตัวเลข ควรมีขนาดใหญ่เห็นได้เด่นชัด หากสามารถอ่านได้โดยไม่ต้องใส่แว่นตาจะดีมาก สีที่ใช้ควรเป็นสีเข้ม เช่น สีดำ สีน้ำเงิน สีน้ำตาลเข้ม หรือสีแดงเข้ม

4.2.2 รูปภาพ ควรมีรูปภาพประกอบและคำอธิบายสั้นๆ ในปกหน้าและภายในเล่ม เช่น รูปภาพขั้นตอนการเตรียมตัวก่อนและเกิดภัยพิบัติ รูปภาพสิ่งของในถุงยังชีพ อีกทั้งจะช่วยให้ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกหรือมองเห็นไม่ชัดเจนจะเข้าใจได้ง่ายขึ้น

4.2.3 ขนาดและสีของคู่มือ ควรมีขนาด A5 และสีพื้นของคู่มือควรเป็นสีอ่อน เพื่อตัดกับรูปภาพ ตัวอักษรและตัวเลข

4.2.4 ข้อมูลของการปฏิบัติตนในสถานการณ์ภัยพิบัติ ควรสอดคล้องกับสถานการณ์ภัยพิบัติในแต่ละพื้นที่ เช่น อุทกภัย สึนามิ และดินถล่ม เป็นต้น และครอบคลุมถึงข้อมูลการติดต่อประสานงานหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่

4.3 ลักษณะของถุงยังชีพ

4.3.1 รูปแบบของถุงยังชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องรูปแบบของถุงยังชีพ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเพศชายมีความชื่นชอบแบบกระเป๋าเป้ แต่เสนอให้เพิ่มสายคาดเอว เพราะสะดวกและง่ายต่อการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว สำหรับกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงชอบแบบกระเป๋าสะพายข้าง เพราะคุ้นเคยกับการใช้ในชีวิตประจำวัน และควรมีช่องใส่ป้ายชื่อ

4.3.2 สีของถุงยังชีพ พบว่า สีของถุงยังชีพควรมีสีอ่อน เช่น เหลือง ชมพู ขาว และสีส้ม แต่ส่วนใหญ่นิยมสีส้มมากกว่า นอกจากนี้ ควรมีแถบสีขาวสะท้อนแสงเพื่อสามารถเห็นได้ในเวลากลางคืน

4.3.3 วัสดุของถุงยังชีพ ควรใช้วัสดุกันน้ำเพื่อป้องกันการเสียหายของสิ่งของในถุง มีน้ำหนักเบา ลอยน้ำได้ ควรเพิ่มฟองน้ำสายสะพายของกระเป๋าเพื่อป้องกันการปวดบ่าและไหล่ของผู้สูงอายุ และสามารถรองรับน้ำหนักไม่เกิน 10 กิโลกรัม

5.2.2 กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

1. ลักษณะทางประชากร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (ตารางที่ 5-3) แสดงค่าความถี่และร้อยละ จำแนกตามลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องๆ

ตารางที่ 5-3 ค่าความถี่และร้อยละจำแนกตามลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใน การให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ	ค่าความถี่ (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ผู้ชาย	21	67.7
1.2 ผู้หญิง	10	23.3
2. อายุ		
2.1 35-49 ปี	20	64.5
2.2 50 ปีขึ้นไป	11	35.5
3. ระดับการศึกษา		
3.1 ประถมศึกษา	9	29.0
3.2 มัธยมศึกษา	9	29.0
3.3 ปริญญาตรี	9	29.0
3.4 ปริญญาโท	4	13.0
4. ตำแหน่ง		
4.1 นายกเทศบาลตำบล	5	16.1
4.2 นายกองค้การบริหารส่วนตำบล	3	9.7
4.3 อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	2	6.5
4.4 อาสาสมัครพัฒนาผู้สูงอายุ	6	19.4
4.5 อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน	9	29.0
4.6 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	4	19.4

1.1 เพศ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิง มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 และเป็น
ผู้ชายจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 67.7

1.2 อายุ กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 35-49 ปี มีจำนวน 20 คน หรือร้อยละ 64.5
และมีอายุ 50 ขึ้นไป จำนวน 11 คน หรือร้อยละ 35.5 อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างประมาณ 48.33 ปี
(SD=9.18) อายุน้อยที่สุด คือ 35 ปี และอายุมากที่สุด คือ 79 ปี

1.3 ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างจบประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปริญญาตรี
จำนวน 9 คน หรือร้อยละ 29.0 เท่ากัน จบระดับปริญญาโทมีจำนวน 4 คน หรือร้อยละ 13.0

1.4 ตำแหน่ง กลุ่มตัวอย่างดำรงตำแหน่งนายกเทศบาลตำบล จำนวน 5 คน
คิดเป็นร้อยละ 16.1 เป็นนายกองค้การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9.7 อาสาสมัคร
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 อาสาสมัครพัฒนาผู้สูงอายุ มีจำนวน 6 คน
คิดเป็นร้อยละ 19.4 อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 29 และอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4

2. แนวทางการบริหารจัดการก่อน ขณะเกิด และหลังเกิดภัยพิบัติให้แก่ผู้สูงอายุ

แนวทางการบริหารจัดการให้แก่ผู้สูงอายุ ทั้งก่อนเกิด ขณะเกิด และหลังเกิดภัยพิบัติ จากการสัมภาษณ์ส่วนตัวกับกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานส่วนท้องถิ่น และกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ สามารถสรุป ดังนี้

2.1 ก่อนการเกิดภัยพิบัติ

2.1.1 แผนเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น อบรมให้ความรู้ การปฏิบัติตน การซ้อมอพยพ พบว่า เทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล มีการวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้สูงอายุ มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือ เช่น ตั้งสัญญาณเตือนภัยในพื้นที่เสี่ยงภัย จัดรถสำหรับส่งต่อผู้ป่วยไปยังศูนย์ให้ความช่วยเหลือ / โรงพยาบาลใกล้เคียง ส่วนอาสาสมัครต่างๆ เช่น อสม. อปพร. มีการออกตรวจเยี่ยม ตรวจสอบสุขภาพ ให้กำลังใจ ดูแลสุขภาพจิต และอบรมให้ความรู้กับผู้สูงอายุ ในพื้นที่เสี่ยงภัย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง และตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา มีการตั้งจุดปลอดภัยโดยเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ เช่น โรงเรียนบ้านน้ำดิน และสำนักสงฆ์บ้านน้ำดิน โดยกำหนดเส้นทางอพยพ เคลื่อนย้ายให้รถวิ่งทางซ้าย และคนในพื้นที่วิ่งทางขวา เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน และจัดกำลังคนเข้าช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือเทศบาลตำบลปรางหมู่ จังหวัดพัทลุง มีการจัดตั้งจุดอพยพ 2 จุด ที่ปลอดภัย คือ วัดควนกรวด และวัดปรางชัย และมีการฝึกซ้อมประจำปีของ อปพร. หรือจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดพื้นที่พักพิงชั่วคราว เช่น ศาลาทำการหมู่บ้าน ศูนย์กีฬา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ วัดโคกเหล็ก เป็นต้น

2.1.2 หน่วยงานหลักและหน่วยงานรอง ในการประสานงานให้ความช่วยเหลือ พบว่า ในการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นนั้น หน่วยงานหลักควรเป็นสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา จังหวัด นครศรีธรรมราช โดยมีหน่วยงานรอง เช่น สำนักงานจังหวัด อาสาสมัครต่างๆ เป็นฝ่ายสนับสนุน โดยสำนักงานจังหวัดเป็นฝ่ายสนับสนุนงบประมาณ แต่ทั้งนี้ครัวเรือนต้องให้ความช่วยเหลือตนเอง ในเบื้องต้น เช่น ครัวเรือนในพื้นที่เสี่ยงภัย ควรจัดเตรียมกระเป๋าใส่ของ อุปกรณ์สำคัญ เช่น ยาประจำตัว ไฟฉาย เสื้อผ้า อาหารและน้ำ เพื่อหยิบฉวยได้ทันในกรณีฉุกเฉิน

2.1.3 การให้ความช่วยเหลือสำหรับกรณีผู้สูงอายุที่พิการ ช่วยตนเองไม่ได้ หรือไม่รู้หนังสือ พบว่า หน่วยงานทั้งเทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครต่างๆ ได้มีการให้ความรู้ ความเข้าใจ ถึงการเตรียมความพร้อม และประสานลูกหลานที่ดูแล โดยรวบรวมชื่อผู้พิการ ผู้สูงอายุ ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ มีการจัดเตรียมพื้นที่ปลอดภัยภายในที่พักอาศัยให้ผู้สูงอายุ และเตรียมพร้อม สำหรับเคลื่อนย้ายเมื่อภัยพิบัติทวีความรุนแรง ซึ่งมีการจัดอันดับการเคลื่อนย้ายให้กลุ่มผู้เปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ผู้พิการ ได้เคลื่อนย้ายออกเป็นอันดับแรก

2.2 ขณะเกิดภัยพิบัติ

2.2.1 บทบาทโดยรวมในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ พบว่า มีการเตรียมการ ดูแล จัดหา และบริหารจัดการพื้นที่พักพิงชั่วคราวหรือศูนย์อพยพ พร้อมจัดเตรียมยานพาหนะสำหรับ เข้าให้ความช่วยเหลือ การแจกถุงยังชีพ รวมถึงการแจกอาหารปรุงสำเร็จ และของใช้จำเป็น

2.2.2 ระดับอันตรายจากภัยพิบัติที่สมควรให้ผู้สูงอายุย้ายออกจากบ้าน พบว่า หน่วยงานระดับท้องถิ่นรับฟังข่าวสารการแจ้งเตือนภัย เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา ผู้ว่าราชการจังหวัด การประกาศแจ้งเตือนภัยพิบัติ และแจ้งให้หน่วยงานทราบ เมื่อความรุนแรงเพิ่มขึ้น เช่น อุทกภัย

เมื่อน้ำเริ่มหลากมากขึ้น ฝนตกติดต่อกัน 3 วัน หรือกรณีสึนามิ รั้วพังข้าวสารแผ่นดินไหว และความรุนแรงของการสั่นสะเทือน

2.2.3 การให้ความช่วยเหลือในกรณีที่สูงอายุไม่ยอมย้ายออก พบว่า มีการประสานกับผู้ดูแลผู้สูงอายุ เช่น อาสาสมัครต่างๆ อาทิสสม. หรือลูกหลาน ให้เข้าดูแลและเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่เสี่ยงภัย ซึ่งปกติไม่เคยประสบปัญหา เนื่องจากผู้สูงอายุในพื้นที่มีประสบการณ์และเข้าใจในสถานการณ์

2.2.4 การให้ความช่วยเหลือสำหรับกรณีผู้สูงอายุที่พิการ ช่วยตนเองไม่ได้ หรือไม่รู้หนังสือ ต้องมีการตัดเตรียมอุปกรณ์ให้มีความพร้อม ตลอดจนให้ อปพร. เคลื่อนย้ายผู้สูงอายุออกนอกพื้นที่เสี่ยงภัย และในกรณีที่เกิดความรุนแรงและผู้สูงอายุไม่ยอมย้ายออก ก็จะมีการห้ามและเคลื่อนย้ายออกมาทันที โดยให้มีการสูญเสียให้น้อยที่สุด

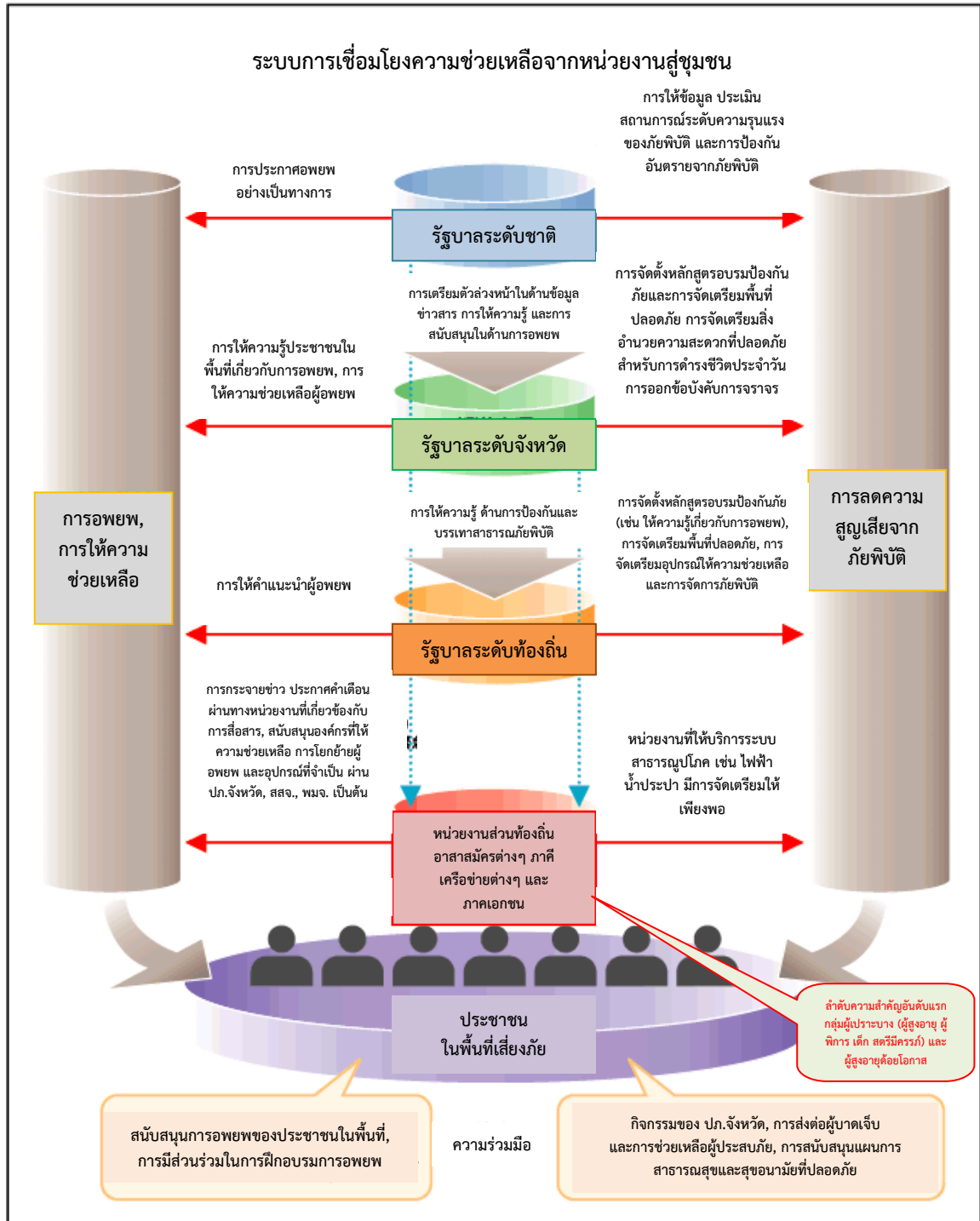
2.3 หลังเกิดภัยพิบัติ

2.3.1 บทบาทโดยรวมในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ พบว่า มีการเข้าตรวจสอบพื้นที่ ซ่อมแซมฟื้นฟูสภาพทางกายภาพ เช่น ที่พักอาศัย ระบบไฟฟ้า โทรศัพท์ และจัดเตรียมสิ่งจำเป็นพื้นฐานเบื้องต้น นอกจากนี้อาสาสมัครต่างๆ จะเข้าฟื้นฟู บำบัด ดูแล และตรวจสอบสุขภาพร่วมกับโรงพยาบาลประจำตำบล โดยมีหน่วยเคลื่อนที่เข้าดูแลความเป็นอยู่ผู้สูงอายุ

2.3.2 บทบาทของหน่วยงานอื่นๆ พบว่า จังหวัดให้การสนับสนุนงบประมาณ เช่น งบประมาณในการแจกถุงยังชีพ ทหาร ตำรวจชุมชน มูลนิธิต่างๆ ของจังหวัด สื่อโทรทัศน์ ให้ความช่วยเหลือด้านการเคลื่อนย้าย ข้าวสาร การเยียวยาสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนพื้นที่เสี่ยงภัยเป็นอาสาสมัครสำหรับชุมชนตนเอง

5.3 การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานไปสู่ชุมชนเพื่อการเฝ้าระวังเตือนภัยและการช่วยเหลือผู้สูงอายุ

การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานไปสู่ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ เพื่อการเฝ้าระวังเตือนภัยและการช่วยเหลือนั้น ไม่ควรแยกกลุ่มผู้เปราะบาง หรือกลุ่มผู้สูงอายุด้วยโอกาส ออกจากกลุ่มประชาชนอื่นๆ เพราะการเข้าให้ความช่วยเหลือนั้น เป็นการลดความสูญเสียให้มากที่สุด ดังนั้น สำหรับกลุ่มผู้เปราะบาง กลุ่มผู้สูงอายุด้วยโอกาส จึงเป็นการเน้นย้ำให้หน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกในการให้ความช่วยเหลือ โดยมีการเชื่อมโยงของหน่วยงานไปสู่ชุมชน (รูปที่ 5-2) ดังนี้

ที่มา : ประยุกต์จาก Fire and Disaster Management Agency, Ministry of Internal Affairs and Communications. 2012. Chapter 2: People protection. [Online]. [Accessed 15 August 2012]. Available from World Wide Web: <http://www.fdma.go.jp/en/pan05.html>

รูปที่ 5-2 ระบบการเชื่อมโยงความช่วยเหลือจากหน่วยงานสู่ชุมชน

ทั้งนี้ การส่งเสริมให้ระบบการให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานไปสู่ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการส่งเสริม และพัฒนาระบบการสื่อสารเพื่อป้องกันภัยพิบัติของหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าเทียมกับภาคเอกชน หรือมูลนิธิต่างๆ ดังนี้ (รูปที่ 5-3)

ที่มา : ประยุกต์จาก Fire and Disaster Management Agency, Ministry of Internal Affairs and Communications. 2012. Chapter 1: Disaster prevention. [Online]. [Accessed 15 August 2012]. Available from World Wide Web: <http://www.fdma.go.jp/en/pan04.html>

รูปที่ 5-3 แบบร่างแนวคิดโครงข่ายการติดต่อสื่อสารเพื่อป้องกันภัยพิบัติ

จากการศึกษาการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของหน่วยงานราชการ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และชุมชน สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้ (ดังตารางที่ 5-4)

ตารางที่ 5-4 ตารางสรุปการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติของหน่วยงานราชการ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และชุมชน

การเตรียมความพร้อม	หน่วยงานราชการ	หน่วยงานท้องถิ่น	ชุมชน (ผู้สูงอายุ)
1. การจัดทำแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ	ระบุในแผนจังหวัด	-	-
2. การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุก่อนเกิดภัยพิบัติ เช่น อบรมให้ความรู้ การปฏิบัติตน การซ้อมอพยพ การระบุสถานที่และเตรียมสถานที่สำหรับการอพยพ	ระบุในแผนจังหวัด แต่ไม่แยกกลุ่มเฉพาะ	ระบุในแผนหน่วยงาน แต่ไม่แยกกลุ่มเฉพาะ	ต้องการให้มีการระบุแบบแยกกลุ่มเฉพาะผู้สูงอายุ
3. หน่วยงานหลักที่มีบทบาทในการบรรเทาสาธารณภัย	ปภ.	อบต. อปพร.	อสม. อผส.
4. หน่วยงานรองที่มีบทบาทในการบรรเทาสาธารณภัย	สสจ.	-	-
5. หน่วยงานหลักและหน่วยงานรองในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง และผู้สูงอายุด้วยโอกาส (พิการ ช่วยตนเองไม่ได้ หรือไม่รู้หนังสือ)	ปภ. พมจ. สสจ.	-	-
6. การซักซ้อมการปฏิบัติตนในสภาวะฉุกเฉิน	ปภ.	อบต.	อสม.
7. บทบาทของหน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือขณะเกิดภัยพิบัติ	ปภ.	อปพร.	ลูกหลาน / ญาติ
8. ระดับอันตรายจากภัยพิบัติที่สมควรให้กลุ่มผู้เปราะบางเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่	ไม่มีการกำหนดระดับ สังเกตจากสถานการณ์ความรุนแรง		1) สังเกต ตัดสินใจจากประสบการณ์ 2) ลูกหลาน / ญาติ ประสงค์ให้เคลื่อนย้าย
9. กรณีกลุ่มผู้เปราะบางไม่ยอมเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่	ชุดเคลื่อนที่เข้าเคลื่อนย้ายเพื่อให้สูญเสียน้อยที่สุด		คนสนิทกลุ่มให้ยอม
10. บทบาทของหน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือหลังเกิดภัยพิบัติ	อบจ. พมจ. สสจ.	อบต.	อสม.
11. การซ้อมทบทวนของหน่วยงานในการบรรเทาสาธารณภัย	ไม่ประสบปัญหาดังกล่าวในพื้นที่ศึกษา		
12. รูปแบบและสิ่งของในถุงให้ความช่วยเหลือ	ไม่ค้ำน้ำหนัก เพราะแจกถึงบ้านพักอาศัย กันน้ำ ไม่รั่ว สีสว่าง แบบถุงทะเลมีเชือกมัดปากถุง สามารถดำรงชีพได้อย่างน้อย 3 วัน สิ่งของเหมือนถุงยังชีพทั่วไป แต่ควรเพิ่มผ้าอ้อมสำหรับผู้ใหญ่ / กระโถน		น้ำหนักไม่ควรเกิน 10 กิโลกรัม สีส้ม และมีแถบสีขาว สะท้อนแสง กันน้ำและลอยน้ำได้ (ผู้ชายชอบทรงถุงทะเล ผู้หญิงชอบแบบสะพายข้าง) อาหารสำหรับดำรงชีพได้อย่างน้อย 3 วัน

13. รูปแบบของโปสเตอร์และคู่มือ	หน่วยงานต่างๆ มีแจกประชาสัมพันธ์ให้ ความรู้ ความเข้าใจอยู่เป็นประจำ และให้ ข้อมูลที่ครบถ้วน สำหรับผู้สูงอายุด้วยโอกาส ควรใช้สื่อแบบผสม	ต้องการภาพเยอะๆ ตัวอักษรน้อยๆ และ ขนาดใหญ่ๆ ถ้าเป็น โปสเตอร์ ขนาด A0 พื้นกระดาษสีอ่อน ตัวอักษรสีเข้ม

บทที่ 6

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาโครงการเสริมสร้างโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า การเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติสำหรับหน่วยงานราชการและส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ สำหรับระยะต่างๆ ของการเกิดภัย มีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ก่อนเกิดภัยพิบัติ

6.1.1 หน่วยงานราชการระดับจังหวัดและส่วนท้องถิ่น

การเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติสำหรับผู้สูงอายุในช่วงก่อนเกิดภัยพิบัติควรมีดังนี้

1. ควรมีการประชุมระดมความคิดเห็น ตามแนวทางการปฏิบัติของกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด โดยจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด พ.ศ. 2553-2557 เป็นประจำทุก 3 เดือน หรือพร้อมเข้าร่วมประชุมเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินตลอด 24 ชั่วโมง

2. จัดเตรียมความพร้อมให้กับเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติในด้านความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน การบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ การเข้าให้ความช่วยเหลือวิธีการอพยพที่ถูกต้องกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และกำหนดหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการบรรเทาสาธารณภัยให้ชัดเจนเมื่อเกิดภัย ทั้งนี้ ในระดับกลุ่มภูมิภาคควรมีการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (ทั้งนี้ขึ้นกับความถี่ และความรุนแรงของสถานการณ์ภัยพิบัติ และงบประมาณ)

3. ควรมีการตรวจสอบอุปกรณ์เตือนภัย อุปกรณ์ให้ความช่วยเหลืออย่างน้อยทุกๆ 6 เดือน เช่น หอสัญญาณเตือนภัย มาตรวัดระดับน้ำฝน ทุ่นวัดระดับความสูงคลื่น ป้ายสัญลักษณ์เส้นทางหนีภัย รถเคลื่อนที่เร็วและอุปกรณ์ภายในรถ ฯลฯ

4. ควรมีการจัดทำแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ โดยแบ่งเป็นระดับของความเสียหายอย่างน้อย 3 ระดับ คือ ระดับรุนแรงมาก (ใกล้ตำแหน่งของต้นกำเนิดภัยพิบัติ) เช่น มีอันตรายถึงแก่ชีวิต ระดับรุนแรงปานกลาง เช่น ไม่สามารถอาศัยอยู่ในบ้านเรือนได้ และระดับรุนแรงน้อย เช่น สามารถอาศัยอยู่ในบ้านเรือนได้ แต่ไม่สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ตามปกติ ได้แก่ ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา หรือต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ได้แก่ การแจกอุปกรณ์ยังชีพ

ทั้งนี้ ควรมีการปรับปรุงแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ และฐานข้อมูลประชากรและครัวเรือนในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติให้มีความทันสมัยอย่างน้อยทุกๆ 6 เดือน เช่น จำนวนประชากรในแต่ละครัวเรือน จำนวนผู้สูงอายุแบบแยกประเภท ได้แก่ ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้สูงอายุที่ต้องการผู้ดูแลและผู้สูงอายุด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง รวมถึงการแจ้งให้กลุ่มครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงในระดับต่างๆ ได้ทราบถึงสถานการณ์ความเสี่ยงภัยพิบัติของตนเอง

5. สำรวจและจัดเตรียมสถานที่พักพิงชั่วคราวโดยให้มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นการใช้ทฤษฎีร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เตรียมน้ำดื่ม อุปกรณ์สำรองไฟฟ้า ห้องสุขา รถสุขาเคลื่อนที่ และห้องสุขาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เปราะบาง

6. ให้การอบรมสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้ดูแลผู้สูงอายุด้วยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง เช่น การอบรมความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติต่างๆ เผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ ภัยพิบัติและการเตรียมพร้อมรับมือ เช่น โปสเตอร์และคู่มือการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติสำหรับผู้สูงอายุ การสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ช่องทางในการติดต่อกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเกิดภัย การจัดเตรียมของใช้ส่วนตัวที่จำเป็น เอกสารสำคัญ ในกรณีที่ต้อง เคลื่อนย้าย การเตรียมถุงยังชีพ การฝึกซ้อมการเคลื่อนย้าย

7. ควรมีการซักซ้อม ให้ความรู้ ความเข้าใจ และฝึกปฏิบัติจริงในการอพยพเคลื่อนย้าย เมื่อเกิดภัยพิบัติ โดยให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงานและประชาชน โดยเน้น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้เปราะบาง และกลุ่มผู้สูงอายุด้วยโอกาสเป็นลำดับแรก เช่น ชี้แจงเส้นทางอพยพ ที่ปลอดภัย จัดระเบียบการจราจรระหว่างยานพาหนะและประชาชนในขณะเกิดภัย แนะนำจุดรวมพล ที่ปลอดภัย ได้แก่ โรงเรียน วัด เพื่อลงทะเบียนตรวจสอบ คัดกรอง และจัดกลุ่มผู้ประสบภัย ให้เกิด ความเหมาะสมกับความต้องการความช่วยเหลือในแต่ละกลุ่ม

6.1.2 กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ควร มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติในช่วงก่อนเกิดภัยพิบัติ ควรมีดังนี้

1. เมื่อเจ้าหน้าที่สำรวจจัดทำข้อมูลประชากร ผู้ป่วย ผู้สูงอายุในแต่ละประเภท กลุ่มผู้เปราะบาง จัดทำแผนที่เสี่ยงภัยพิบัติ ควรให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลที่เป็นจริง

2. เมื่อรับทราบข้อมูลและแผนที่ระดับความเสี่ยงภัยพิบัติของครัวเรือน ควรซักถาม รายละเอียด ระดับของผลกระทบ ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม การเตรียมการอพยพให้เข้าใจตรงกัน

3. เมื่อมีการอบรมให้ความรู้ ซักซ้อม ฝึกปฏิบัติความเข้าใจเกี่ยวกับภัยพิบัติ จากหน่วยงานราชการและหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ควรเข้าร่วมอบรม ซักซ้อม ฝึกปฏิบัติ เช่น เส้นทาง อพยพที่ปลอดภัย การจราจรระหว่างยานพาหนะและประชาชนในขณะเกิดภัย จุดรวมพลที่ปลอดภัย ทุกครั้ง หรืออย่างน้อยเท่าที่จะเข้าร่วมได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความเข้าใจ และพร้อมรับมือกับภัยพิบัติ

4. ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้ดูแลผู้สูงอายุด้วยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง มีการจัดเตรียมของใช้ส่วนตัวที่จำเป็น เอกสารสำคัญ ในกรณีที่ต้องเคลื่อนย้าย การเตรียมถุงยังชีพ และ ทราบช่องทางในการติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเกิดภัย

6.2 ขณะเกิดภัยพิบัติ

6.2.1 หน่วยงานราชการระดับจังหวัดและส่วนท้องถิ่น

การเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติสำหรับผู้สูงอายุในช่วงขณะเกิดภัยพิบัติ ควรมีดังนี้

1. หน่วยงานราชการและส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เสี่ยงภัย ควรรับทราบประกาศเตือนภัย ระดับความรุนแรง ระยะเวลาและการคงอยู่ของภัยพิบัติ โดยตรงจากผู้อำนวยการกองอำนาจการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตำแหน่ง) ตามลำดับสายงาน ได้อย่างรวดเร็ว ทันท่วงที และมีความถูกต้องชัดเจน

2. หน่วยราชการส่วนกลาง ต้องเรียกประชุมหัวหน้าหน่วยงานส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับมือภัยพิบัติ เพื่อแจ้งข่าวสาร ระดมความคิดเห็นเพื่อตัดสินใจ และประกาศเตือนภัยไปยังระดับอำเภอ ตลอดจนตำบล ผ่านการกระจายเสียงตามสาย สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน เครือข่ายดาวเทียมท้องถิ่น ส่งข้อความผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ รถสื่อสารเคลื่อนที่ (เป็นระบบสำรองในกรณีที่ระบบสื่อสารหลักขัดข้อง)

ทั้งนี้ หัวหน้าหน่วยงานในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องเรียกประชุมเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ตลอดจนเตรียมอุปกรณ์ความช่วยเหลือ เพื่อสนับสนุนหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ได้แก่ จัดเตรียมอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือ ถุงยังชีพ และในกรณีภัยพิบัติอยู่ในระดับรุนแรงมาก ต้องพร้อมเข้าช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว

3. ส่วนของท้องถิ่นในพื้นที่เสี่ยงภัย รับทราบประกาศเตือนภัยจากหน่วยราชการส่วนกลาง และเข้าให้ความช่วยเหลือตามระดับความรุนแรงของสถานการณ์ภัยพิบัติอย่างฉับไว ได้แก่ กรณีสถานการณ์อยู่ในระดับรุนแรงมาก ต้องเข้าให้ความช่วยเหลือ เคลื่อนย้าย อพยพกลุ่มเปราะบางในเขตพื้นที่เสี่ยงไปยังสถานที่พักพิงชั่วคราว และทวนสอบรายชื่อกลุ่มเปราะบางอีกครั้ง เพื่อป้องกันการพลัดหลงและสูญหาย

ในกรณีระดับภัยพิบัติรุนแรง และกลุ่มผู้เปราะบางไม่ยอมเคลื่อนย้ายออกจากที่พักอาศัย เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการจำเป็นต้องเข้าเคลื่อนย้ายออกทันที เพื่อให้เกิดความสูญเสียน้อยที่สุด แต่ในกรณีระดับความรุนแรงของภัยพิบัติอยู่ระดับปานกลาง ควรให้ผู้ที่มีความไว้วางใจจากกลุ่มผู้เปราะบางเป็นผู้เข้าชี้แจงและชักชวนให้เคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่

ทั้งนี้ ในสถานที่พักพิงชั่วคราว ต้องมีเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น น้ำดื่ม เครื่องนอน ยาสีฟัน แปรงสีฟัน สบู่และยาสระผมแบบซอง อุปกรณ์เครื่องนอน แพทย์และพยาบาล ยาสามัญพื้นฐาน ตั้งครุว์พร้อมปรังสำเร็จ และสถานที่พักสำหรับสัตว์เลี้ยง

6.2.2 กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

1. ควรติดตามข่าวสาร ประกาศเตือนจากสื่อต่างๆ เช่น หอกระจายข่าว โทรทัศน์ วิทยุชุมชน เครือข่ายดาวเทียมท้องถิ่น ส่งข้อความผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ รถสื่อสารเคลื่อนที่

2. คอยสังเกตสภาพแวดล้อมโดยรอบที่ที่พักอาศัยตามที่ได้รับการอบรม เพื่อคาดการณ์สถานการณ์ภัยพิบัติ

3. วางของใช้ส่วนตัวที่จำเป็น เอกสารสำคัญ ถุงยังชีพไว้ใกล้ตัวหรือในที่หยิบฉวยสะดวก ในกรณีที่ต้องเคลื่อนย้ายเร่งด่วน

4. ในกรณีที่ต้องการความช่วยเหลือฉุกเฉิน ติดต่อกลุ่มคนใกล้ชิดผู้สูงอายุ เช่น ญาติ อสม. อปพร. ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

6.3 หลังเกิดภัยพิบัติ

6.3.1 หน่วยงานราชการระดับจังหวัดและส่วนท้องถิ่น

1. หน่วยกู้ภัยเข้าสำรวจพื้นที่และให้ความช่วยเหลือกับผู้ประสบภัยที่หลงเหลือในพื้นที่ประสบภัยภายใน 24 ชั่วโมง

2. หน่วยงานส่วนท้องถิ่นต้องเข้าสำรวจ ประเมินความเสียหาย และจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้ความช่วยเหลือตามระดับความเร่งด่วน เช่น การติดตั้งระบบไฟฟ้าสำรองให้สามารถใช้เครื่องมืออื่นๆ ต่อไป การจัดหาที่พักอาศัยชั่วคราว แจกถุงอุปโภคบริโภคในกรณีที่ยังชีพชั่วคราว

3. หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับด้านสาธารณสุข ต้องเข้าจัดการพื้นที่ให้ถูกสุขลักษณะ เพื่อการอยู่อาศัย ป้องกันโรคระบาด ตรวจสอบสุขภาพร่างกายและอนามัยเบื้องต้น คัดกรองผู้ป่วยเพื่อส่งไปรักษาในสถานพยาบาลตามลักษณะอาการป่วย

4. ทีมเยียวยาจิตใจ ต้องเข้าตรวจเยี่ยมตามครัวเรือน เพื่อฟื้นฟูจิตใจทั้งระยะสั้นและระยะยาว ได้แก่ การจัดกิจกรรมสันตนาการให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้เปราะบาง อาทิเช่น ร้องเพลง เต็มรับ จัดมหกรรม แข่งกีฬาผู้สูงอายุ

5. หน่วยงานส่วนท้องถิ่นจัดทำฐานข้อมูลผู้ได้รับความเสียหาย และส่งรายงานไปยังอำเภอ และจังหวัดตามลำดับ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานพิจารณากรอบวงเงินงบประมาณการชดเชยความเสียหาย และให้มีการมอบค่าชดเชยอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ให้การพักชำระหนี้สำหรับลูกหนี้ที่ประสบภัย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเกษตรมอบเงินชดเชยความเสียหายกับกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรกรรม ประมง และปศุสัตว์ ฯลฯ

6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านอาชีพ เช่น กรมพัฒนาชุมชน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น ต้องเข้าส่งเสริมและฝึกหัดอาชีพให้กับผู้ประสบภัย หรือสร้างอาชีพใหม่ให้กับผู้ประสบภัยที่ไม่สามารถประกอบอาชีพเดิมได้

6.3.2 กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ

1. สมาชิกในครอบครัว หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเปราะบาง ต้องเข้าดูแล เอาใจใส่ สร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้สูงอายุ

2. กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้เปราะบาง ควรดูแลสุขภาพตนเองอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ ลูกหลาน หรือผู้ดูแล เช่น ทานอาหารตามสุขลักษณะ ทานยาอย่างสม่ำเสมอ เข้าตรวจร่างกายตามนัดหมายของแพทย์

3. ประธานหรือผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุในท้องถิ่น เป็นแกนนำในการชักชวนกลุ่มผู้สูงอายุ ให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

4. กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้เปราะบาง ควรเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เพื่อลดอาการซึมเศร้า ความสูญเสีย ผ่อนคลายความเครียด กับหน่วยงานที่ส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ

5. สำหรับผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรง ควรปฏิบัติตนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน คือ เป็นเพื่อนเข้าพูดคุยกับผู้สูงอายุที่ยังไม่แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ

6.4 ข้อเสนอแนะจากการจัดประชุมเสนอผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษาโครงการเสริมสร้างเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ ณ โรงแรม Pullman ห้อง Beta 1-2 มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 52 คน และมีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 59.62 ของผู้เข้าร่วมประชุม โดยมีข้อเสนอแนะจากหน่วยงานต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

2. สถานีตำรวจภูธรศรีราชา จังหวัดชลบุรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
3. สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย
4. ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ
5. Asian Institute of Technology จำนวน 2 คน
6. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
7. กรมกิจการพลเรือนทหารบก
8. โครงการ Global Entrepreneurship Monitoring มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
9. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
10. บริษัท เทสโก้ จำกัด
11. คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
12. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
13. สภาองค์กรชุมชนเขตบางเขน
14. ศูนย์ข้อมูลและวิจัยคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
15. สภากาชาดไทย
16. กรมโยธาธิการและผังเมือง
17. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
18. กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์โรงพยาบาลตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
19. กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ
20. กองทัพเรือ
21. มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง
22. กรมชลประทาน จำนวน 2 คน
23. กรมทรัพยากรธรณี
24. โรงเรียนนายเรือ
25. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
26. สหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 คน
27. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
28. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน
29. ไม่ระบุนาม 2 คน

6.4.1 การจัดทำแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติให้มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม พบว่า ควรมีการจัดทำแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติให้มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยเหตุผล ดังนี้

1. เพื่อเป็นแนวทางเดียวกันในการปฏิบัติเกิดความถูกต้อง รวดเร็ว และชัดเจน ในบทบาทของแต่ละหน่วยงานเพื่อลดความซ้ำซ้อน
2. การบูรณาการความร่วมมือจะทำให้ข้อมูลมีความถูกต้อง เป็นอันหนึ่งอันเดียว และมีความแม่นยำในการนำไปใช้

6.4.2 การมีแผนการเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และการมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุของแต่ละหน่วยงาน

ที่	หน่วยงาน	มีแผนเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือ	มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ
1	สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยฯ	✓	✓
2	สภ.ศรีราชา ชลบุรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	✗	✗
3	สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย	✗	✗
4	ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ	✓	✓
5	Asian Institute of Technology	✗	✓
6	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	✗	✗
7	กรมกิจการพลเรือนทหารบก	✓	✓
8	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	✗	✗
9	กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	✓	✓
10	บริษัท เทสโก้ จำกัด	✗	✗
11	มหาวิทยาลัยมหิดล	✗	✗
12	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	✗	✗
13	สภาองค์กรชุมชนเขตบางเขน	✓	✓
14	ศูนย์ข้อมูลและวิจัยคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล	✗	✗
15	สภาอากาศไทย	✗	✗
16	กรมโยธาธิการและผังเมือง	✗	✗
17	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	✓	✓
18	กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	✗	✓
19	กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ	✗	✓
20	กองทัพเรือ	✗	✓
21	มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง	✗	✓
22	กรมชลประทาน	✗	✗
23	กรมทรัพยากรธรณี	✓	✗
24	โรงเรียนนายเรือ	✓	✓
25	กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย	✗	✓
26	สหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร	✗	✗
27	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	✗	✗
28	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ	✗	✓

6.4.3 หน่วยงานหลักในการวางแผนจัดการ ตลอดจนเตรียมความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในแต่ละระดับ ดังนี้

- 1) ระดับประเทศ ได้แก่ สำนักนายกรัฐมนตรี กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และศูนย์เตือนภัยแห่งชาติ
- 2) ระดับจังหวัด ได้แก่ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด และสำนักงานจังหวัด
- 3) ระดับท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และสำนักงานเทศบาล

6.4.4 หน่วยงานที่ควรจะทำแผนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุ

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีบทบาทหลักในการบรรเทาสาธารณภัย ควรมีการจัดทำแผนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้สูงอายุมีความต้องการในการรับความช่วยเหลือเฉพาะอย่างและแตกต่างจากการช่วยเหลือผู้ประสบภัยในวัยอื่นๆ รวมทั้งแผนงานๆ จะได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ลดความซ้ำซ้อน เพิ่มศักยภาพในการให้ความช่วยเหลือ
- 2) หน่วยงานอื่นๆ มีความเห็นว่าแผนการช่วยเหลือฯ นั้น ควรดำเนินการตามหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ประสบภัยในวัยสูงอายุ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานอื่นๆ นั้น ควรจะเป็นไปในรูปแบบการสนับสนุนหน่วยงานที่มีบทบาทหลักและเกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- การจัดการเหตุฉุกเฉิน, สำนักงาน. (มปป.) *คู่มือการเอาชีวิตรอด: รับมือกับภัยพิบัติในลอสแอนเจลิส เคาน์ตี (ฉบับแปล)*. รับรองโดย Community Emergency Response Team (CERT).
- จอห์น โนเดล นภาพร ชโยวรรณ และวิพรรณ ประจวบเหมาะ. 2555. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรต่อการอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุในประเทศไทย. ใน *ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรในประเทศไทย*. แกวิน โจนส์ (บรรณาธิการ). หน้า 37-65. กรุงเทพฯ: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย.
- น้อม งามนิสัย และประเสริฐ วิทยารัฐ. 2549. การป้องกันชีวิตจากภัยธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- ทรัพยากรธรณี, กรม. 2554. *แผนที่เสี่ยงภัยดินถล่มระดับชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช*. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ.
- _____. 2549. *ดินถล่ม* สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2549 จาก www.dmr.go.th/geohazard/landslide/landslide_definition.htm
- เทพวรรณี เสตสุบรรณ. 2541. *ภัยพิบัติจากธรรมชาติในเขตร้อน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ปลัดกระทรวงสาธารณสุข, สำนักงาน. 2554. *ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2554*, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- _____. 2553. *ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2553*, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- _____. 2552. *ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2552*, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- _____. 2551. *ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2552*, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- _____. 2550. *ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรกลางปี พ.ศ. 2550*, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กรม. 2550. *คู่มือการจัดทำแผนการฝึกซ้อมแผนอพยพประชาชนระดับชุมชนกรณีภัยจากคลื่นสึนามิ*. กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2516
- ภาวิณี วรประดิษฐ์. 2555. *ผู้สูงอายุและภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2555, จาก http://trat.nfe.go.th/trat/topic5_old.php?page=10
- ภัยหมอกควัน ฝุ่นร้ายที่อย่าให้เกิดขึ้น สืบค้นจาก <http://www.hiso.or.th/hiso/>
- ย้อนอดีตเหตุการณ์ดินถล่ม เดือนอันตราย หลายพื้นที่ยังเสี่ยงภัย. สืบค้นจาก <http://www.alumnispu.com/articles/view.asp?nJournalID=1594>
- วรวิมล ตันตวินิช และวิสุทธิ์ โชติกเสถียร. 2548. *การจัดการพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม*. กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม กรมทรัพยากรธรณี. กรุงเทพฯ.

- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และศิริวรรณ ศิริบุญ. 2555. **ประชากรสูงอายุไทย**. ใน *รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553*. สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ (บรรณาธิการ). หน้า 7-28. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.).
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล. 2554. **พร้อมรับมือภาวะฉุกเฉินและภัยพิบัติ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2555, จาก <http://www.factsforlifethai.cf.mahidol.ac.th/emergency/support02.php>
- สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ และคนอื่นๆ. (2555). **สถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย**. ใน *รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553*. สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ (บรรณาธิการ). หน้า 29-50. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.).
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2549. **คำจำกัดความต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2555, จาก http://www.lib.ru.ac.th/journal/apr/apr13_op_def.html
- สง่า สรรพศรี. 2533. **ภัยแล้ง**. สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ.
- อำไพรัตน์ อักษรพรหม. 2555. **การรับมือของผู้สูงอายุเมื่อเผชิญกับภาวะสูญเสีย**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2555, จาก http://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_1.html
- ไอรีน เป. 2553. **วิธีป้องกันการเอาตัวรอด**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดวงกมลพับลิชชิง.
- American Red Cross. 2007. **Disaster Preparedness for Seniors by Seniors**. Retrieved on 29th June, 2012, from <http://www.redcrossbc.org/pdf/DisasterPreparednessSeniors.pdf>
- Fire and Disaster Management Agency, Ministry of Internal Affairs and Communications. 2012. *Chapter 2: People protection*. [Online]. [Accessed 15 August 2012]. Available from World Wide Web: <http://www.fdma.go.jp/en/pan05.html>
- _____. *Chapter 1: Disaster prevention*. [Online]. [Accessed 15 August 2012]. Available from World Wide Web: <http://www.fdma.go.jp/en/pan04.html>

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เข้าร่วมประชุมการนำเสนอ
โครงการเสริมสร้างโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

**รายนามที่เข้าร่วมการประชุมนำเสนอผลการศึกษา
โครงการเสริมสร้างเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ
วันที่ 10 กันยายน 2555 ณ โรงแรม Pullman ห้อง Beta 1-2**

ที่	หน่วยงาน-ตำแหน่ง	ชื่อ-สกุล
1.	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์	ดร.สุจิตรา เจริญศิริชัยยศ หัวหน้าภาควิชาภูมิศาสตร์
2.	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	อาจารย์สาร อัครานูเคราะห์
3.	มหาวิทยาลัยมหิดล คณะวิศวกรรมศาสตร์ ภาควิชาวิศวกรรมโยธาและสิ่งแวดล้อม	ดร.รมณีย์ ทองดารา
4.	Asian Institute of Technology Regional Integrated Multi-Hazard Early Warning System (CRIMES)	ดร.ธีรพันธ์ อรรถธรรมรัตน์
5.	Asian Institute of Technology	นายศานิต อรุณปลอด AIT Consulting
6.	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริพร เกียรติเกรียงเพชร หัวหน้าภาควิชาภูมิศาสตร์
7.	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์	รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย พันธนะศิริ ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร บัณฑิตศึกษา
8.	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์	นางสาวเกศกมล ประสานรัมย์
9.	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์	นางสาวรัชณี ศรีวรรณะ
10.	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	อาจารย์อสมภรณ์ สิทธิ
11.	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาภูมิศาสตร์	อาจารย์วัลย์พร ผ่องผัน
12.	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สาขาวิชาสถาปัตยกรรม	ดร.มณฑล จันทร์แจ่มใส รองคณบดีฝ่ายบริหาร
13.	โรงเรียนนายเรือ	นาวาเอกสมมาตร เนียมนิล

14.	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม	อาจารย์โชติวิทย์ พงษ์เสริมผล รองคณบดีฝ่ายประกันคุณภาพ
15.	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์	อาจารย์ธนารักษ์ จันทระประสิทธิ์ รองคณบดีฝ่ายกิจการนิสิต
16.	กองทัพบก กรมกิจการพลเรือนทหารบก ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย	พ.ต.ธีรวัฒน์ ปรีหา
17.	กองทัพเรือ กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ	นาวาเอกประจิดร พิชัยสรทัต ผู้อำนวยการกองกิจการพลเรือน
18.	กองทัพเรือ กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ	เรือเอกอัครเดช ว่องวิทย์ แผนกสนับสนุนสาธารณะ
19.	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สภ.ศรีราชา ชลบุรี	พ.ต.ท.เฉลิมศักดิ์ เกียรติทองศรี สารวัตรสืบสวน
20.	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กลุ่มงานสังคมสงเคราะห์โรงพยาบาลตำรวจ	พ.ต.อ.หญิงจิรวาส ฉัตรไชยสิทธิกุล
21.	กรมทรัพย์สินทางพาณิชย์	นายสมใจ เย็นสบาย นักธรณีวิทยาชำนาญการพิเศษ
22.	กรมชลประทาน	นางสาวพิไลลักษณ์ นันทเสนา นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ
23.	กรมชลประทาน	นางสาววรกัญญา ใจเอื้อ นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ
24.	กรมโยธาธิการและผังเมือง	นางสาวสุรีย์ ประเสริฐสุด วิศวกรโยธาชำนาญการ
25.	กระทรวงมหาดไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	นายวิทยา ปะดุงกา นักวิเคราะห์นโยบายและแผนฯ
26.	กระทรวงมหาดไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย	ร.อ.ทวิชัย หนูนิมิต ผู้อำนวยการส่วนกิจการอาสาสมัคร
27.	สำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์	นางสาวนิตยาภรณ์ ธนภูษิตวณิชย์ ผู้ช่วยหัวหน้าพยาบาล
28.	กระทรวงสาธารณสุข สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ	นางสาวสมจินต์ โฉมวัฒนะชัย นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการ

29.	กระทรวงสาธารณสุข สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ	นางสมฤดี เนียมหอม นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ
30.	กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย สำนักส่งเสริมสุขภาพ	พันเอก (พิเศษ) กนก คล้ายแก้ว ประธานชมรมซีกง
31.	สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์	พ.ญ.สุวณี รักธรรม ประธานกรรมการส่งเสริม
32.	สภาองค์กรชุมชนเขตบางเขน	นางเพียงใจ ผ่อนผัน ประธานสภาองค์กร
33.	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ	นายโอภาส พิมลวิชายากิจ
34.	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ	นายไพฑูรย์ พัชรอาภา
35.	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ	นางศิริลักษณ์ มีมาก
36.	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ	นางวันทนี อุบลแย้ม
37.	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ	นางวิริยา แสนสุข
38.	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ	นางตะตียา ไกรศรีศรี
39.	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ	นางสาวธัสรินทร์ สังข์สวัสดิ์
40.	สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ	นางสาวธนภร แต่งจันทร์

41. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ	นางสาวจิรภา วิวัฒน์นะ
42. บริษัท เทสโก้ จำกัด ผู้จัดการฝ่ายสารสนเทศภูมิศาสตร์	นายพิเศษ เสนาวงษ์
43. บริษัท เทสโก้ จำกัด	นายเผ่าพงศ์ นิติเกษตรสุนทร
44. มหาวิทยาลัยมหิดล ศูนย์ข้อมูลและวิจัยทางวิศวกรรมศาสตร์	นายพงษ์พลสิน รักไคร้
45. บริษัท NEXT AT NOW จำกัด	นายภูธินัน ปิยาภิมุข
46. มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง	นายเสน่ห์ บุตรนาค
47. สหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร	นายอรุณ วรชุน
48. สหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร	นางอมรา วรชุน
49. สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	นางสาวรุจิ รอดชะ
50. กระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน	นางวรรณมา ลิ้มมานิตย์
51. ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ	นายสิทธิภาส วิทิตสุนทร
52. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	นายจรรน ศรีวิชัย

ภาคผนวก ข

การสำรวจทัศนคติและเก็บข้อมูลเชิงลึก
จากหน่วยงานราชการ หน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา

1. หน่วยงานราชการ

1.1 จังหวัดพังงา จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานราชการจังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น. ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดพังงา โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1.	จังหวัดพังงา	นายขันตี ศิลปะ	ปลัดจังหวัดพังงา
2.	สำนักงานจังหวัด	นายประหยัด ช่วยการพันธ์	หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์ การพัฒนาจังหวัด
3.	องค์การบริหารส่วนจังหวัด	นายสมพงษ์ ภู่ทอง	นักบริหารทั่วไป 7
4.	องค์การบริหารส่วนจังหวัด	นายต๋อง อีระโม	
5.	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	นางสาวประคอง สุทธินนท์	นักวิชาการสาธารณสุข ชำนาญการ
6.	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด	นายวิเชียร ศกคำ	นักวิเคราะห์นโยบายและ แผนชำนาญการ
7.	สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด	นายพีระพงศ์ หมื่นผ่อง	นักวิเคราะห์นโยบายและ แผนชำนาญการพิเศษ
8.	สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด	นายประสิทธิ์ คงรอด	เจ้าหน้าที่ป้องกันภัย S1
9.	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	นางพิมพ์พร ขอสานติวิชัย	ผู้อำนวยการสำนักงานฯ
10.	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	นายสุเมธ บัวบุชา	
11.	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	นางประนอม ก่อฮั่ว	
12.	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	นายอมรเทพ ปรีคำ	นักวิเคราะห์นโยบายและ แผนปฏิบัติการ
13.	ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 33	นายวิชา ไพโรจน์	
14.	ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 33	นางสาวนงค์พงา สบเหมาะ	

รูปภาพที่ ข-1 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันจันทร์ที่ 6 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น.
ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดพังงา

ลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการ

กล่าวชี้แจงโครงการฯ

ปลัดจังหวัดพังงา เปิดประชุมเพื่อหารือ

รับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ (1)

รับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ (2)

พิจารณาเครื่องมือ (คู่มือและโปสเตอร์)

1.2 จังหวัดพัทลุง จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จากภัยพิบัติ จากหน่วยงานราชการจังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น. ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดพัทลุง โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. จังหวัดพัทลุง	นายสมเกียรติ สุวรรณนิมิตร	ปลัดจังหวัดพัทลุง
2. สำนักงานจังหวัด	นางจิณตกาญ ไตรสุรัตน์	
3. องค์การบริหารส่วนจังหวัด	นายอนันท์ จันทรคำ	หัวหน้าฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
4. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	นพ.สาธิต ไม้ประเสริฐ	ผู้อำนวยการสำนักงานฯ
5. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด	นางวิยะดา อุดมวงษ์	
6. สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	นายประภาส ขาวดำ	
7. สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	นางจุไรภรณ์ บุขรรัตน์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
8. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	นายปลื้ม ดวงสุวรรณ	ผู้อำนวยการสำนักงานฯ
9. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	นางสาวนฤมล ชูทอง	
10. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	นางจุนิทร์ เจริญผล	
11. ที่ทำการปกครองจังหวัด	นายสุพัฒน์ คະภะสุวรรณ	เจ้าพนักงานกรมการปกครอง ชำนาญการ

รูปภาพที่ ข-2 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ วันที่ 8 สิงหาคม 2555 เวลา 10.00-12.00 น. ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดพัทลุง

ลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการ

กล่าวชี้แจงโครงการฯ

ปลัดจังหวัดพัทลุง เปิดประชุมเพื่อหารือ

รับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ (1)

รับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ (2)

พิจารณาเครื่องมือ (คู่มือและโปสเตอร์)

1.3 จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2555 เวลา 13.00-16.00 น. ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. สำนักงานจังหวัด	นางเรืองอุไร บุญช่วยพันธ์ุ
2. องค์การบริหารส่วนจังหวัด	นายอนันต์ สั้งทวม
3. สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด	นายธเนศวร คงหอม
4. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	นายสมคิด แก้วประดับ
5. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	นายวิระศักดิ์ ไกรสิทธิ์
6. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด	นายทวีป อ่อนจันทร์

รูปภาพที่ ข-3 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันพฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2555 เวลา 13.00-16.00 น.
ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช

ลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการ

กล่าวชี้แจงโครงการฯ

เปิดประชุมเพื่อหารือ

รับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ (1)

รับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ (2)

พิจารณาเครื่องมือ (คู่มือและโปสเตอร์)

2. หน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา

2.1 จังหวัดพังงา

2.1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2555 เวลา 9.30-11.30 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. อบต.บางม่วง	นางสายบัว ศิรินรัตน์	
2. อสม, อปพร.	นายวันชัย จิตต์เจริญ	
3. อสม.	นางวรรณิ เอกชัย	ประธานผู้สูงอายุ
4. ผู้สูงอายุ	นายจรัญ แสงขวัญ	
5. ผู้สูงอายุ	นางนวล แสงขวัญ	
6. ผู้สูงอายุ	นางวันทอง ยวงแก้ว	
7. ผู้สูงอายุ	นางสุพรรณ ยวงแก้ว	
8. ผู้สูงอายุ	นายชำนาญ อุตตะมัง	
9. ผู้สูงอายุ	นางประไพ ปิ่นเนียม	
10. ผู้สูงอายุ	นางสุมล แสงแจ้	
11. ผู้สูงอายุ	นายกายน ขนุน	
12. ผู้สูงอายุ	นายสมปอง เกษมสวัสดิ์	
13. ผู้สูงอายุ	นางนิต องค์กรดี	
14. ผู้สูงอายุ	นางเสาวลักษณ์ มุทเวช	
15. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นางสาวพัชรีภรณ์ ดิษฐราชา	
16. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นางสาวอรทัย มิตตลอด	

รูปภาพที่ ข-4 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันจันทร์ที่ 6 สิงหาคม 2555 เวลา 9.30-11.30 น.
ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

แนะนำโครงการ

อปพร. ตำบลบางม่วง

อสม. ตำบลบางม่วง

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ถุงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2.1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลคึกคัก จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2555 เวลา 13.00-15.30 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1.	องค์การบริหารส่วนตำบล	นายสิริธร บัวแก้ว	รองนายกฯ
2.	องค์การบริหารส่วนตำบล	นายเสน่ห์ บุญน้อย	ประธานสภาฯ
3.	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	นางสาวบุญยานุช ทองลิ้ม	
4.	ผู้สูงอายุ	นางคารม ฉั่วสกุล	
5.	ผู้สูงอายุ	นางอุไร หันหวล	
6.	ผู้สูงอายุ	นางประกอบ ตันแก่ง	
7.	ผู้สูงอายุ	นางกี ใจหลัก	
8.	ผู้สูงอายุ	นางหมี่น้ำ ตังมัน	
9.	ผู้สูงอายุ	นายปัฐยาวัต ทองชุม	
10.	ผู้สูงอายุ	นายสมญา นพฤทธิ	
11.	ผู้สูงอายุ	นายนิจสินธุ์ กิมจัน	
12.	ผู้สูงอายุ	นางพวงลักษณ์ ณ นคร	
13.	ผู้สูงอายุ	นายขจิต ริมอ่อน	

รูปภาพที่ ข-5 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันจันทร์ที่ 6 สิงหาคม 2555 เวลา 13.00-15.30 น.
ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

แนะนำโครงการ

นายก อบต.คึกคัก

อปพร. ตำบลคีรีก๊ก

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ถุงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2.2 จังหวัดพัทลุง

2.2.1 เทศบาลตำบลปรางหมู่ จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดพัทลุง เมื่อวันอังคารที่ 7 สิงหาคม 2555 เวลา 9.30-11.30 น. ณ เทศบาลตำบลปรางหมู่ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. เทศบาลตำบลปรางหมู่	นายอวยพร ทวยแก้ว	นายกเทศมนตรี
2. อสม., รพสต.	นายวรัญญู ผอมนุ่น	ประธานฯ
3. อปพร.	นายหัสชัย แดงทอง	ประธานฯ
4. ผู้สูงอายุ	นายเปลื้อง รongพล	ประธานผู้สูงอายุ
5. ผู้สูงอายุ	นางแชนม์ อินริสพงศ์	
6. ผู้สูงอายุ	นายจบ สงศรี	
7. ผู้สูงอายุ	นางจุม มากทอง	
8. ผู้สูงอายุ	นางเอี่ยม ปานจันทร์	
9. ผู้สูงอายุ	นางเพียร อินริสพงศ์	
10. ผู้สูงอายุ	นางปาน เกตสนิท	
11. ผู้สูงอายุ	นางเอียด ช่วยมั่ง	
12. ผู้สูงอายุ	นางเจียม บาลทิพย์	
13. ผู้สูงอายุ	นางพริ้ง อีสโม	
14. ผู้สูงอายุ	นางนำ จันทร์แก้ว	
15. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางจับ เดิมสังข์	
16. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นางฉืด เดิมสังข์	
17. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นายสมภพ อินริสพงศ์	
18. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นายพั๊ด อินริสพงศ์	

รูปภาพที่ ข-6 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันอังคารที่ 7 สิงหาคม 2555 เวลา 9.30-11.30 น.
ณ เทศบาลตำบลปรางหมู่ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

แนะนำโครงการ

นายกเทศบาลตำบลปรางหมู่

อปพร. เทศบาลตำบลปรางหมู่

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ถุงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2.2.2 เทศบาลตำบลเขาเจ็ยก จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2555 เวลา 13.00-15.30 น. ณ เทศบาลตำบลเขาเจ็ยก อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. เทศบาลตำบลเขาเจ็ยก	นายไกรวัฒน์ ธรรมเพชร	นายกเทศมนตรี
2. อปพร.	นายสมนึก แก้วเนียม	ประธานฯ
3. อสม.	นางสาวอารีญา เฟ็งช่วย	
4. ผู้สูงอายุ	นางบุญให้ ขวัญพรหม	
5. ผู้สูงอายุ	นายจัด สงเนียม	
6. ผู้สูงอายุ	นางแดง ทองแก้ว	
7. ผู้สูงอายุ	นายเทียบ อุมะระโห	
8. ผู้สูงอายุ	นายเหียน คงมา	
9. ผู้สูงอายุ	นางจัด วัฒนแสน	
10. ผู้สูงอายุ	นางพรทิพย์ ขวัญเพชร	
11. ผู้สูงอายุ	นางชาลี ชูแก้ว	
12. ผู้สูงอายุ	นางเช้า อินทรนก	
13. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นายหืด ชุมวิโรจน์	
14. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นางริน ชุมวิโรจน์	
15. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางซ้อย คงทองศรี	
16. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นางเพ็ญ คคงทองศรี	
17. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นายปรีชา คงทองศรี	

รูปภาพที่ ข-7 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันอังคารที่ 7 สิงหาคม 2555 เวลา 13.00-15.30 น.
ณ เทศบาลตำบลเขาเจ็ยก อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

แนะนำโครงการ

นายกเทศบาลตำบลเขาเจ็ยก

อสม. เทศบาลตำบลเขาเจ็ยก

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ฤงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2.2.3 เทศบาลตำบลพญาขัน จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2555 เวลา 9.00-11.00 น. ณ เทศบาลตำบลพญาขัน อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. เทศบาลตำบลพญาขัน	นายสุวัฒน์ เสมาทอง	นายกเทศมนตรี
2. อปพร.	นายสุชาติ ทวีผล	ประธานฯ
3. อสม.	นางกระจ่างดาว พักหมัด	
4. ผู้สูงอายุ	นางอัญชลี ชูเอียด	
5. ผู้สูงอายุ	นางส่อง ไชยยาง	
6. ผู้สูงอายุ	นายเคลือบ สุวรรณรัตน์	
7. ผู้สูงอายุ	นางทุม น้อยหรี	
8. ผู้สูงอายุ	นายสมพงศ์ คณะสุวรรณ	
9. ผู้สูงอายุ	นายสมจิต แก้วผลึก	
10. ผู้สูงอายุ	นางคล้าย สว่างมณี	
11. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นายทิน จันท์ผลึก	
12. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นางภักดิ์ จันทผลึก	
13. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางมน บำรุงวงศ์	
14. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นางอุไร บำรุงวงศ์	
15. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นางสุจิน แสงหมอ	

รูปภาพที่ ข-8 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันพุธที่ 8 สิงหาคม 2555 เวลา 9.00-11.00 น.
ณ เทศบาลตำบลพญาขัน อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

แนะนำโครงการ

นายกเทศบาลตำบลพญาขัน

อสม. เทศบาลตำบลพญาขัน

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ฤงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2.3 จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลนบพิตดำ จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2555 เวลา 8.30-10.00 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนบพิตดำ อำเภอ นบพิตดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลนบพิตดำ	นายคณิง สันธานเดชา	นายก อบต.
2. อปพร.	นายบุญสุด นาคเลิศ	
3. ผู้สูงอายุ	นายประภาส วยวัฒน์	ประธานฯ
4. ผู้สูงอายุ	นางยอง ดวงแป้น	
5. ผู้สูงอายุ	นายเลื่อน จันทรชิต	
6. ผู้สูงอายุ	นางบุญช่วย บุญฤทธิ์	
7. ผู้สูงอายุ	นางกิมลี ศรีษา	
8. ผู้สูงอายุ	นางอารีย์ บุญสิงห์	
9. ผู้สูงอายุ	นางเล็ก เพ็ชรรัตน์	
10. ผู้สูงอายุ	นางปรียา จันทวงษ์	
11. ผู้สูงอายุ	นางประนอม เมธารินทร์	
12. ผู้สูงอายุ	นางสายันต์ ใหม่เมือง	
13. ผู้สูงอายุ	นายจวน ช่วยรอดหมด	
14. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางประภักดิ์ บุญประเสริฐ	
15. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางจ้อย แสงสุรียันต์	

รูปภาพที่ ข-9 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันพฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2555 เวลา 8.30-10.00 น.
ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนบพิตดำ อำเภอ นบพิตดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนะนำโครงการ

นายก อบต.นบพิตดำ

ประธานเครือข่ายผู้สูงอายุ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ฤงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2.3.2 องค์การบริหารส่วนตำบลนาแห้ว จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2555 เวลา 10.30-12.00 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนาแห้ว อำเภอโนนพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลนาแห้ว	นายธวัชชัย รินรัตน์	นายก อบต.
2. อปพร.	นายประเทือง กิจวิจิตร	
3. อพมก., อผส., อสม.	นางยุพิน สมพีร	
4. อพมก., อผส., อปพร, พ.ม.	นางสาวจินตนา เอี่ยมน้ำ	
5. อพมก., อผส., อปพร.	นายศิริชัย ศิริเพชร	
6. ผู้สูงอายุ	นางกิมปา มานพ	
7. ผู้สูงอายุ	นางสิ้ว คำทอง	
8. ผู้สูงอายุ	นางเหียบ เมวัฒนา	
9. ผู้สูงอายุ	นางละออง ศรีวิสุทธิ	
10. ผู้สูงอายุ	นางคล้าย คงเมือง	
11. ผู้สูงอายุ	นายสุวรรณ หยุทองคำ	
12. ผู้สูงอายุ	นายหนูคล้าย กิ่งแข่ง	
13. ผู้สูงอายุ	นายเคลื่อน วัชรเรืองรัตน์	
14. ผู้สูงอายุ	นางฉันทน์ อินณรงค์	
15. ผู้สูงอายุ	นางหนูพัน วรรณวงษ์	
16. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางสุชีพ ชุมศรี	
17. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางจาง อินทร์ณรงค์	
18. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นายอรุณ อินทร์ณรงค์	

รูปภาพที่ ข-10 การประชุมหรือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันพฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2555 เวลา 10.30-12.00 น.
ณ องค์การบริหารส่วนตำบลนาเทรง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนะนำโครงการ

นายก อบต.นาเทรง

อสม. อบต.นาเทรง

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ถุงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2.3.3 องค์การบริหารส่วนตำบลกะหรอ จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2555 เวลา 13.30-15.00 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลกะหรอ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลกะหรอ	นายมนัสพงษ์ สุทธิเดช	นายก อบต.
2. อสม.	นางสาวสุชาดา ทองคงแก้ว	
3. อปพร.	นายสมบัติ อินทสา	
4. ผู้สูงอายุ	นายบุญลือ สีขาว	
5. ผู้สูงอายุ	นายแคล้ว สุทิน	
6. ผู้สูงอายุ	นายชาญ เพชรรัตน์	
7. ผู้สูงอายุ	นางละเมียด รอบคอบ	
8. ผู้สูงอายุ	นางแพ ไชยนุรัตน์	
9. ผู้สูงอายุ	นางจำปี ศรีราเพ็ญ	
10. ผู้สูงอายุ	นางสงวน นพรัตน์	
11. ผู้สูงอายุ	นายวิมล ศรีมาโนช	
12. ผู้สูงอายุ	นางสุดสาย บุญทอง	
13. ผู้สูงอายุ	นางโกลม กระจกแก้ว	
14. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางปุ่น หนูนวล	
15. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	นางสุภา สมะมาตา	
16. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นายประสิทธิ์ ศรีราเพ็ญ	

รูปภาพที่ ข-11 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันพฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2555 เวลา 13.30-15.00 น.
ณ องค์การบริหารส่วนตำบลกะหรอ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนะนำโครงการ

นายก อบต.กะหรอ

อสม. อบต.กะทกร

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ถุงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2.3.4 องค์การบริหารส่วนตำบลท่าซัน จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2555 เวลา 8.30-10.00 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าซัน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าซัน	นายบุญโชค แก้วแกม	นายก อบต.
2. แพทย์ประจำตำบล, อสม.	นางสุรัตยา พรหมณ์เพชร	
3. หน่วยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	นายสุพิน มะยะเฉียว	เจ้าหน้าที่
4. ผู้สูงอายุ	นางอาภรณ์ ผลใหม่	
5. ผู้สูงอายุ	นางบุญช่วย จูนาพงศ์	
6. ผู้สูงอายุ	นายจ้านงค์ ยงยีน	
7. ผู้สูงอายุ	นางพอง คงแก้ว	
8. ผู้สูงอายุ	นายฉ่ำ ศรสิทธิ์	
9. ผู้สูงอายุ	นายกลั่น วั่งชัยศรี	
10. ผู้สูงอายุ	นางคิน ศรสิทธิ์	
11. ผู้สูงอายุ	นายอารีย์ จันท์เกิด	
12. ผู้สูงอายุ	นายสวาท พรหมทอง	
13. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางเกตุ ม้อยด้วง	
14. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นางสุนัน แก้วเมือง	

รูปภาพที่ ข-12 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันศุกร์ที่ 10 สิงหาคม 2555 เวลา 8.30-10.00 น.
ณ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าซัน อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนะนำโครงการ

นายก อบต.ท่าซัน

หน่วยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อบต.ท่าซื่น

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ถุงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

2.3.5 องค์การบริหารส่วนตำบลไทยบุรี จัดประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ จากหน่วยงานท้องถิ่น และผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2555 เวลา 10.30-12.00 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลไทยบุรี อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลไทยบุรี	ด.ต.การุณ พุทศคุ้ม	นายก อบต.
2. องค์การบริหารส่วนตำบลไทยบุรี	นายณัฐพงษ์ พรหมจันทร์	
3. อสม.	นางกฤติยา สุทธิรักษ์	ประธานฯ
4. อสม.	นางศรียา ไຍบุรี	
5. ผู้สูงอายุ	นายสำเภา ช่ออิฐ	
6. ผู้สูงอายุ	นายสุรินทร์ สมหมาย	
7. ผู้สูงอายุ	นางจรัส มีบุญมาก	
8. ผู้สูงอายุ	นายอำนาจ โฉมฤทธิ์	
9. ผู้สูงอายุ	นายเจริญ ฤทธิ์	
10. ผู้สูงอายุ	นายสมพงษ์ ณ นคร	
11. ผู้สูงอายุ	นายจบ จันทร์คง	
12. ผู้สูงอายุ	นายสุทิน ยี่มปาน	
13. ผู้สูงอายุ	นางทองพริ้ม เชาวลิต	
14. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นายชิน สุกใส	
15. ผู้สูงอายุ (ไม่สามารถช่วยตนเอง)	นายผล ศุูนย์ดำรัตน์	

รูปภาพที่ ข-13 การประชุมหารือเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ
วันศุกร์ที่ 10 สิงหาคม 2555 เวลา 10.30-12.00 น.
ณ องค์การบริหารส่วนตำบลไทยบุรี อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนะนำโครงการ

ประธาน อสม. อบต.ไทยบุรี

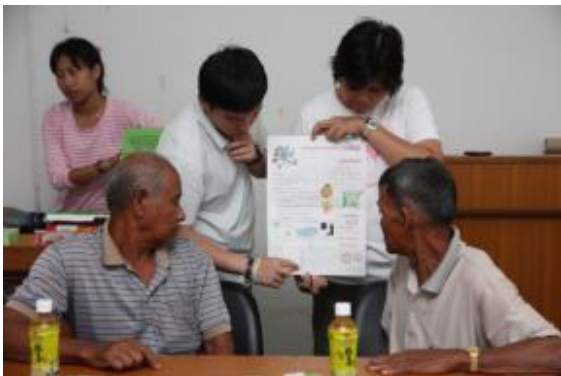
อสม. อบต.ไทยบุรี

กลุ่มย่อยผู้สูงอายุ (60-70 ปีขึ้นไป)

ทดสอบเครื่องมือ : ถุงยังชีพ

ทดสอบเครื่องมือ : โปสเตอร์ และคู่มือ

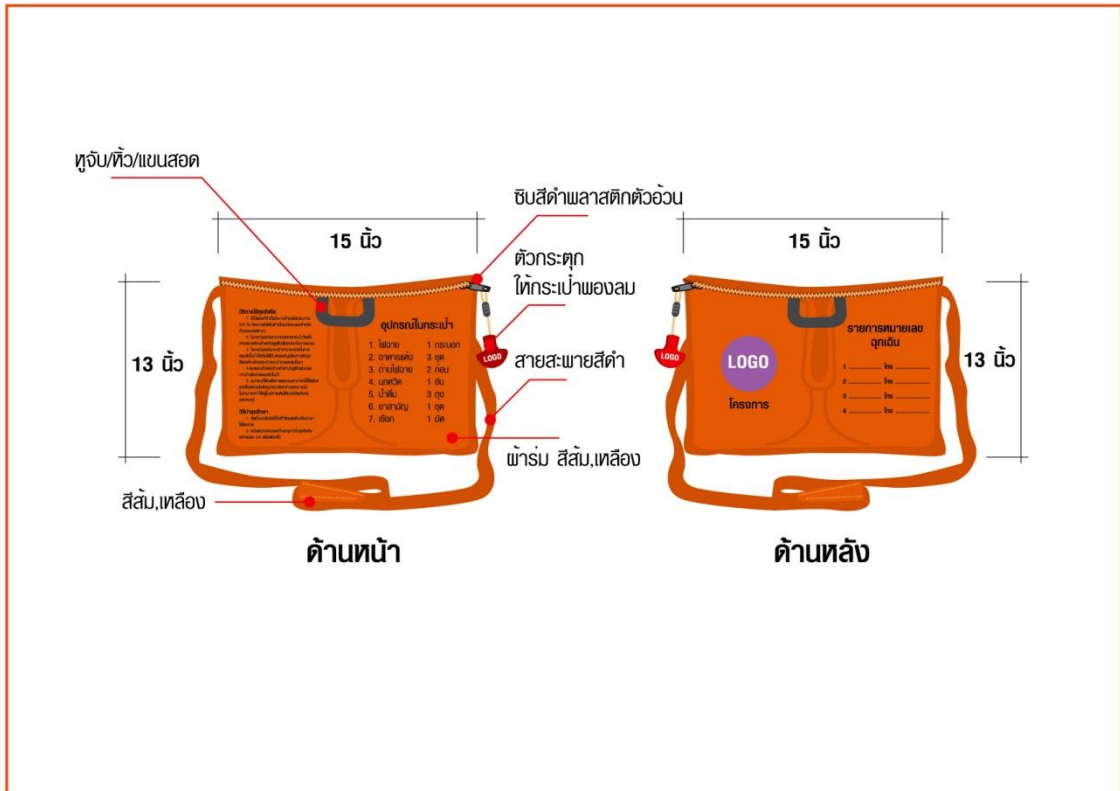
กลุ่มย่อยผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

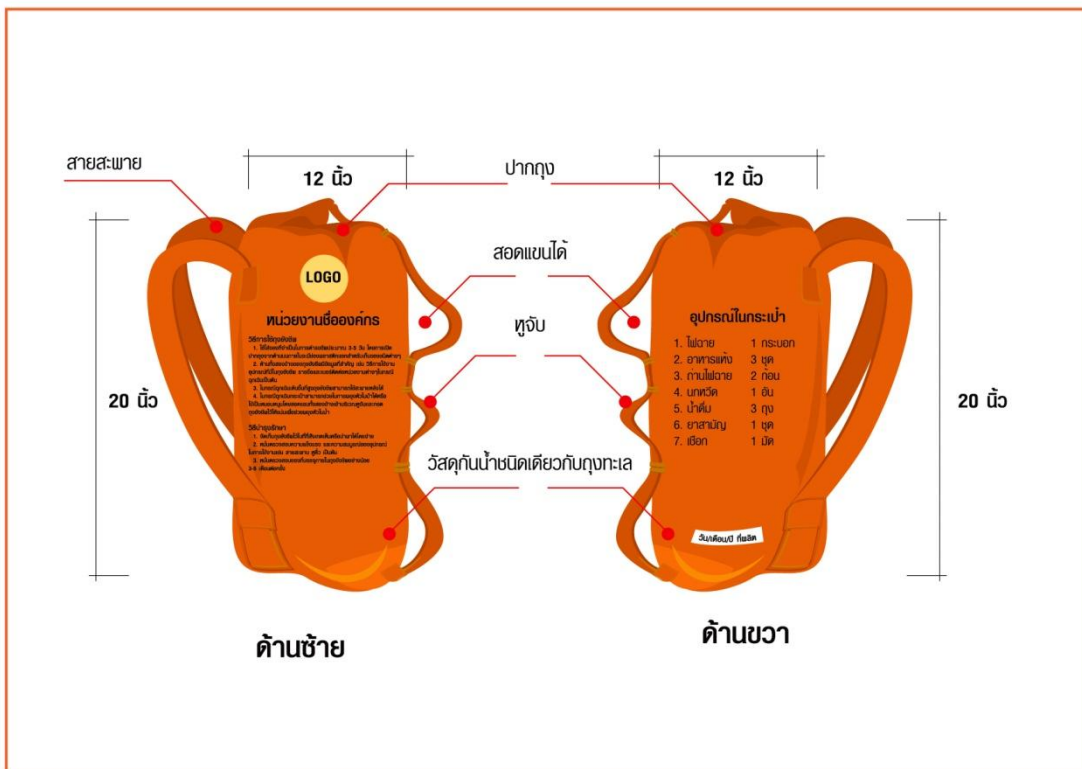
ภาคผนวก ค
เครื่องมือให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ (ถุงยังชีพ, โปสเตอร์และคู่มือ)

1. เครื่องมือให้ความช่วยเหลือ : ถุงยังชีพ

1.1 แบบที่ 1

1.2 แบบที่ 2

1.3 แบบที่ 3

2. เครื่องมือให้ความช่วยเหลือ : โปสเตอร์

2.1 โปสเตอร์เตรียมความพร้อมตนเองจากภัยพิบัติสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ

เตรียมพร้อมรับมือ “ภัยพิบัติ” ...แล้วหรือยัง...?

1. เตรียมคน

- แจ้งชุมชนเมื่อพบเห็นสิ่งผิดปกติ แจ้งผู้นำ หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน
- ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับภัยพิบัติอย่างใกล้ชิด
- วิทยุ ทีวี อินเทอร์เน็ต ร้านกาแฟ
- ใกล้ชิดอาสาฯ ชู้หรือ สถานที่ติดต่อและติดต่ออาสาฯได้
- ผู้นำชุมชนทำรายชื่อบุคคลบ้านในความดูแล ตรวจสอบกรณีเกิดความจำเป็นอพยพฯ

2. เตรียมสิ่งของ

- เตรียมเตือนเมื่อภัยมา : นกหวีด โทรม่วง กลอง แตรรด ฯลฯ
- เตรียมเคลื่อนย้าย : เรือ ลูกมะพร้าว ยางรถเก่า กะละมัง ฐิพ
- เตรียมปากท้อง : อาหารแห้ง น้ำดื่ม มะพร้าวสำเร็จรูป ยา ฯ
- เตรียมของใช้จำเป็น : เสื้อผ้า ไฟฉาย ไฟแบ็ค เทียน ตะเกียง สุขาลอยน้ำ (ถุงดำ) รองเท้าบูท (ถุงดำมัดขา)

ถุงพลาสติกกรัดหนึ่งยาง ใส่ทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน ใบขับขี่ บัตรเอทีเอ็ม เงินสด เอกสารสำคัญ ฯ

อย่าลืม...เมื่อหนี!!!

- กระเป๋าพิเศษ
- ยาประจำตัว
- โทรหาอาสาฯ

** เบอร์สำคัญ จำได้ ** สายด่วน

แจ้งเหตุด่วน เหตุร้าย	191
ศูนย์เตือนภัยพิบัติ	192
ศูนย์ดับเพลิง	199
การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	1129
เหตุดับทางน้ำ ศูนย์ปลอดภัยทางน้ำ	1199
การประปาส่วนภูมิภาค	1662
การรถไฟแห่งประเทศไทย	1690
กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	1784

** คนสำคัญ

ผู้ใหญ่นบ้าน
 อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.)
 อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.)
 อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพนม.)
 อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)

ถอดปลั๊ก
อุปกรณ์ไฟฟ้าในบ้าน

ตัดไฟฟ้า
โดยสับคัทเข้าที่ของบ้านเพื่อกันไฟฟ้ารั่ว

เก็บกวาดขยะ
วัตถุแหลมคมในบ้าน

ระวังสัตว์
อันตรายเช่น งู ตะขาบ

ระวังแก๊สรั่ว

จัดทำโดย : สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ
 สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก
 เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ
 ร่วมกับ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

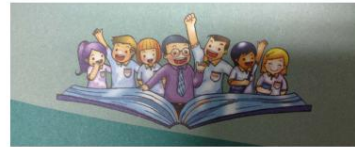
แหล่งข้อมูล

ประเสริฐ วิทยารัฐ และคณะ. 2549. การป้องกันชีวิตจากภัยธรรมชาติ:
หนังสือเสริมหลักสูตรและพัฒนาการอ่าน. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน). มปป. คู่มือคนไทยเตรียมพร้อม
รับมือภัยพิบัติ. มปป.

สารบัญ

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สูงอายุ	1
อุทกภัย	2
แผ่นดินถล่ม	7
สึนามิ	11
ลุงยังชีพ	14
หน่วยงานช่วยเหลือ	17
แหล่งข้อมูล	19
บันทึกเดือนใจ	20

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สูงอายุ

ชื่อ ..... นามสกุล .....

วัน/เดือน/ปี เกิด ..... อายุ .....

ที่อยู่ .....

เบอร์โทรศัพท์ .....

โรคประจำตัว .....

บุคคลที่ติดต่อได้ยามฉุกเฉิน .....

ความสัมพันธ์ ..... เบอร์โทรศัพท์.....

อุบัติเหตุทางน้ำ กองบัญชาการตำรวจ	1196
ศูนย์จราจรอุบัติเหตุ จส.100	1137
ศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน	1111
กรมการขนส่งทางบก	1584

หน่วยงานช่วยเหลือ

ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ	192
สายด่วนกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	1784
ศูนย์บริการข่าวอากาศ กรมอุตุนิยมวิทยา	1182
แจ้งเหตุด่วน เหนือร้าย	191
ศูนย์ดับเพลิง	199
ศูนย์เรนเจอร์	1669
วิทยุร่วมด้วยช่วยกัน	1667
ตำรวจท่องเที่ยว	1699
ตำรวจทางหลวง	1193
เหตุด่วนทางน้ำ ศูนย์ปลอดภัยทางน้ำ	1199

อุทกภัย

อุทกภัย คือ ภัยที่เกิดจากน้ำมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากสภาพท้องที่และความวิปริตผันแปรของธรรมชาติที่ทำให้เกิดฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน บางครั้งทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลากลงมาอย่างรวดเร็วมีน้ำท่วมฉับพลัน อาจมีดินโคลนถล่มและมีท่อนซุงไหลมาพร้อมกับสายน้ำ ซึ่ง "ภัยน้ำท่วม" นี้เป็นภัยพิบัติอันดับ 1 ที่คนไทยกังวลและประสบบ่อย สร้างผลกระทบต่อพื้นที่การเกษตรของประเทศเป็นอย่างมาก

ข้อควรจำ

น้ำท่วมสูง ให้อยู่ของขึ้นที่สูงและตัดไฟฟ้าเพื่อป้องกันไฟฟ้าดูด

ข้อควรปฏิบัติ

- ตรวจสอบดูแนวเขตแนวพื้นที่น้ำท่วม เพื่อหาพื้นที่สูงที่ปลอดภัย
- หลีกเลี่ยงการปลูกบ้านในบริเวณพื้นที่น้ำท่วมถึง
- บริเวณท้ายเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ เป็นบริเวณที่ไม่ปลอดภัย ควรเตรียมกระสอบทรายไว้ทำพนังกั้นน้ำ
- ควรทำความสะอาดพื้นไม้ให้มีเชื้อไวรัสฯ ที่สามารถลอยตามน้ำได้ อาจก่อให้เกิดอันตรายได้
- ห้ามขับขี่ยานพาหนะ ห้ามดื่ม ห้ามเล่นน้ำในกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยว
- ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชาวบ้าน ต้องดูแลอ่างเก็บน้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง ที่มีอยู่ในชุมชนให้สามารถกักเก็บน้ำได้ เป็น "มาตรการหาที่ให้น้ำอยู่" ป้องกันน้ำท่วมพื้นที่การเกษตร

สิ่งของที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ 21 อย่าง

3. ในกรณีฉุกเฉินเดินขึ้นที่สูง ถุงยังชีพสามารถใช้สะพานหลังได้
4. ในกรณีฉุกเฉินถุงยังชีพสามารถช่วยในการพยุงตัวในน้ำได้หรือใช้เป็นหมอนหนุนโดยสอดแขนทั้งสองข้างเข้าบริเวณหูจับ และกอดถุงยังชีพไว้ให้แน่นเพื่อช่วยพยุงตัวในน้ำ

วิธีบำรุงรักษา

1. จัดเก็บถุงยังชีพไว้ในที่ที่สังเกตเห็นหรือนำพาได้โดยง่าย
2. หมั่นตรวจสอบความแข็งแรง และความสมบูรณ์ของอุปกรณ์ในการใช้งาน เช่น สายสะพาย หูหิ้ว เป็นต้น
3. หมั่นตรวจสอบของที่บรรจุภายในถุงยังชีพอย่างน้อย 3-6 เดือนต่อครั้ง

วิธีการปฏิบัติ

เตรียมการก่อนน้ำท่วม

- ทำความคุ้นเคยกับระบบการเตือนภัยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เรียนรู้เส้นทางการเดินทางที่ปลอดภัย และขั้นตอนการอพยพ
- ในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม ควรเตรียมกระสอบทราย เพื่อกั้นน้ำไม่ให้เข้าสู่บ้าน
- นำทรัพย์สินที่สำคัญไปเก็บไว้ในพื้นที่ซึ่งน้ำไม่ท่วมถึง
- ปรึกษาและทำข้อตกลงกับบริษัทประกันภัยเกี่ยวกับการประกันความเสียหาย
- บันทึกหมายเลขโทรศัพท์สำหรับเหตุฉุกเฉิน และเก็บไว้ในที่หาได้สะดวก

การรับมือระหว่างน้ำท่วม

- ปิดอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ปิดสะพานไฟหลักและไม่สัมผัสสวิตช์ไฟฟ้าขณะเปียก และปิดวาล์วแก๊ส
- อุดปิดช่องน้ำทิ้ง อ่างล้างจาน พื้นห้องน้ำ และสุขภัณฑ์ที่น้ำสามารถไหลเข้าบ้าน ล็อคประตูบ้าน และอพยพขึ้นที่สูง
- ห้ามเดินตามเส้นทางที่น้ำไหล หลีกเลี่ยงการขับรถบนพื้นที่น้ำท่วม
- ไม่ดื่มน้ำประปาจากท่อและน้ำที่ไหลมาท่วมเพราะจะเป็นอันตราย

ถุงยังชีพ

วิธีการใช้ถุงยังชีพ

1. ใช้ใส่ของที่จำเป็นในการดำรงชีพประมาณ 3-5 วัน โดยการเปิดปากถุงจากด้านบนภายในจะมีช่องพลาสติกแยกสำหรับเก็บของชนิดต่างๆ
2. ด้านข้างทั้งสองด้านของถุงยังชีพมีข้อมูลที่สำคัญ เช่น วิธีการใช้งาน อุปกรณ์ที่มีในถุงยังชีพ รายชื่อและเบอร์ติดต่อหน่วยงานต่างๆ ในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

วิธีการปฏิบัติ

- ถ้าคาดว่าจะเกิดสึนามิ ให้หนีออกจากบริเวณชายฝั่งโดยทันที
- หนีห่างจากชายฝั่งให้ไกลที่สุด ไปยังพื้นที่สูงที่คาดว่าปลอดภัย
- ควรหนีภัยด้วยการเดินเท้าเพื่อหลีกเลี่ยงการจมน้ำที่ติดขัด
- หากอยู่ในเรือกลางทะเล ควรออกจากฝั่งไปสู่ทะเลลึก
- ติดตามข้อมูลทางวิทยุ โทรทัศน์ ถ้ามีประกาศหรือสัญญาณจากหอเตือนภัยว่าเกิดสึนามิ ให้อพยพทันที
- ให้ช่วยเหลือ เด็ก คนชรา คนพิการ ผู้ที่อ่อนแอกว่าพาหนีภัยด้วย
- จะกลับสู่ที่พักอาศัยก็ต่อเมื่อมีประกาศจากทางราชการเท่านั้น

การปฏิบัติภายหลังน้ำท่วม

- ภายหลังเหตุการณ์น้ำท่วม ผู้สูงอายุและบุคคลในครอบครัวอาจเกิดความซึมเศร้าและต้องใช้เวลาเพื่อกลับสู่ภาวะปกติ ขอให้ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
- ในกรณีที่บ้านได้ทำประกันภัยไว้ ให้ติดต่อบริษัทประกันภัย เพื่อตรวจสอบความเสียหาย และซ่อมแซมทรัพย์สินต่าง ๆ

ดินถล่ม

ดินถล่ม หรือโคลนถล่ม เป็นภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นตามเชิงเขา โดยอาจจะเป็นการถล่มของโคลน น้ำ สิ่งปฏิกูล เศษขยะ ดินเปียก ฝุ่นผง แก้วภูเขาไฟ ต้นไม้ และท่อนซุง โคลนถล่ม อาจเกิดหลังจากฝนตกหนักและเกิดน้ำท่วมฉับพลัน หรือการเกิดแผ่นดินไหว สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโคลนถล่มก็คือ การตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ไม่มีรากไม้ที่จะยึดดิน ทำให้ดินถล่มได้ง่าย

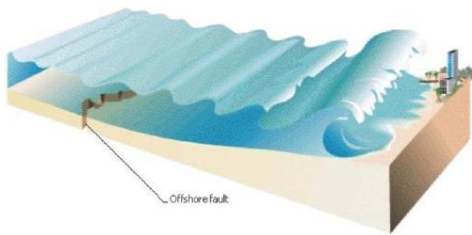
ข้อควรจำ

- คลื่นสึนามิจะไม่เกิดเพียงระลอกเดียว จะเกิดขึ้นได้ หลายระลอกคลื่น และคลื่นลูกหลังอาจใหญ่กว่าคลื่นลูกแรก
- เมื่อ**น้ำทะเลลดลงหรือเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วผิดปกติ** ให้คาดว่าอาจเกิดสึนามิ
- สึนามิมักเกิดหลังแผ่นดินไหวขนาดใหญ่ในทะเล
- **หากอยู่บริเวณชายฝั่งจะเป็นอันตราย**
- ตรวจสอบดูว่าที่พักอาศัยนั้น ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงภัยสึนามิหรือไม่
- ควรรู้ระดับความสูงของถนนเมื่อเทียบกับระดับน้ำทะเล และระยะห่างของถนนจากชายฝั่ง เพื่อวางแผนเส้นทางอพยพ
- สร้างความคุ้นเคยกับป้ายสัญญาณเตือนภัยและฟังสัญญาณเตือนภัยจากศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ
- จัดทำแผนอพยพหนีภัย
- เตรียมอุปกรณ์ชุดงชีพเพื่อพร้อมอพยพหนีภัย
- ห้ามลงทะเล ห้ามอยู่บริเวณชายหาด เมื่อมีประกาศเตือนภัยสึนามิ
- ควรมีวิทยุแบบใช้แบตเตอรี่เพื่อติดตามข่าว

สึนามิ

สึนามิ คือ กลุ่มของคลื่นขนาดใหญ่มีการกำเนิดในมหาสมุทร และเคลื่อนที่เข้าสู่ชายฝั่ง อาจเกิดขึ้นได้จากการเกิดแผ่นดินไหวในทะเล และการชนของลูกลูกกาบาค คำว่า สึนามิ นี้ เป็นภาษาญี่ปุ่น มีความหมายตามรากศัพท์ว่า คลื่นท่าเรือ ในภาษาอังกฤษ บางครั้งอาจเรียกคลื่นนี้ว่า ไทด์ลเวฟ (Tidal wave) สึนามิ มักเกิดในมหาสมุทรแปซิฟิก สึนามินั้นเกิดจากการแทนที่น้ำอย่างรุนแรง ทำให้มวลของน้ำเกิดการเคลื่อนที่ด้วยความเร็วสูง

ข้อควรจำ

- เมื่อเกิด **ฝนตกหนักต่อเนื่อง** หรือเกิดแผ่นดินไหว มักทำให้ดินถล่มตามมา ให้สังเกตสีของน้ำที่ไหลผ่าน หาก **น้ำสีขุ่นขึ้น** ให้สันนิษฐานว่า อาจเกิดภัยดินโคลนถล่ม **มีเสียงดังอื้ออึงผิดปกติจากภูเขา** และลำห้วย และน้ำท่วมในหมู่บ้านสูงชัน

- เมื่อเกิดดินถล่มจะเป็นอันตรายต่ออาคารสิ่งปลูกสร้าง เส้นทางคมนาคมถูกตัดขาด เสาไฟฟ้า และต้นไม้ล้ม จึงควร **อพยพหนีออกจากพื้นที่ให้รวดเร็วที่สุด**

ข้อควรปฏิบัติ

- หลีกเลี่ยงการสร้างบ้านอาศัยอยู่ในบริเวณที่เคยมีเหตุการณ์ดินถล่มหรือบริเวณหุบเขา พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง พื้นที่ราบลุ่มแอ่งกระทะ พื้นที่ร่องน้ำ พื้นที่ถล่มดินใหม่ที่มีความลาดชัน
- หากทำนอยู่ในพื้นที่บริเวณอันตราย ให้ท้องถิ่นและชาวบ้าน ช่วยกันสำรวจพื้นที่โดยรอบ เพื่อเตรียมการอพยพหนีภัย
- ควรปลูกพืชยึดหน้าดินบริเวณเชิงเขา และพื้นที่ลาดชัน เพื่อลดความเสี่ยงของแผ่นดินถล่ม
- สังเกตสภาพอากาศ หากฝนตกหนักต่อเนื่องหลายวัน ควรอพยพไปสู่พื้นที่ปลอดภัยโดยเร็ว (เกินกว่า 100 มิลลิเมตรต่อวัน)
- สังเกตพื้นที่รอบที่อยู่อาศัย หากพบสิ่งบอกร่องเหตุที่มีโอกาสเกิดดินถล่มให้แจ้งหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการโดยเร็ว

วิธีการปฏิบัติ

- ศึกษาดูประวัติสภาพดิน และร่องน้ำรอบพื้นที่อยู่อาศัยว่าเคยเกิดเหตุดินโคลนถล่มหรือไม่
- ติดตามประกาศเตือนภัยทางวิทยุและโทรทัศน์ เพื่ออพยพหนีไปสู่พื้นที่สูงหรือพื้นที่ที่ปลอดภัย
- ชุมชนต้องเตรียมแผนอพยพ โดยศึกษาเส้นทางหนีภัยทั้งเส้นทางหลักและเส้นทางรอง
- เข้าร่วมการฝึกซ้อมอพยพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการอย่างต่อเนื่อง
- เตรียมอุปกรณ์ยังชีพให้พร้อมอพยพหนีภัย และอย่าลังเลในการอพยพ เพราะจะหนีไม่ทัน
- ปิดแก๊ส คัดไฟฟ้าภายในบ้าน ช่วยลดความเสี่ยงของชีวิตและทรัพย์สิน

แหล่งข้อมูล

ประเสริฐ วิทยารัฐ และคณะ. 2549. การป้องกันชีวิตจากภัยธรรมชาติ: หนังสือเสริมหลักสูตรและพัฒนาการอ่าน. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
บริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน). มปป. คู่มือคนไทยเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ. มปป.
ชัยณรงค์ วาสนะสมสิทธิ์. 2554. การบริหารจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.

สารบัญ

การบริหารจัดการภัยพิบัติ	1
หน่วยงานและบทบาทในการบรรเทาภัยพิบัติ	4
อุทกภัย	7
แผ่นดินถล่ม	12
สึนามิ	16
อุ้งยั้งชีพ	19
หน่วยงานช่วยเหลือ	22
แหล่งข้อมูล	13
บันทึกเตือนใจ	24

การบริหารจัดการภัยพิบัติ (2PER)

1. การเตรียมความพร้อมรับมือภัยที่จะเกิดขึ้น (Preparedness)

- จัดทำแผนแม่บท (Master plan) เฉพาะประเภทภัยเพื่อให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ และตรงจุด
- เสริมสร้างโครงข่ายความช่วยเหลือระหว่างหน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- การเตรียมความพร้อมของชุมชนในท้องถิ่น ในลักษณะ “การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน” (Community Based Disaster Risk Management- CBDRM) เช่นการจัดตั้ง “หนึ่งตำบลหนึ่งทีมกู้ภัย (OTOS) ”

2. การเตรียมป้องกันและลดผลกระทบกับภัยที่จะเกิดขึ้น (Prevention and Mitigation)

- จัดให้มีการฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในทุกระดับความรุนแรงอย่างสม่ำเสมอ แม้ในภาวะปกติ
- ประสานงานหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการฝึกซ้อมแผนฯ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวเมื่อเกิดสถานการณ์จริง
- จัดเตรียมความพร้อมแก่อาสาฯ เช่น มีสเตอร์เตือนภัย สม่่าเสมอ
- ตรวจสอบสภาพและความพร้อมของอุปกรณ์เตือนภัย, เครื่องมือกู้ภัย, อุ้งยั้งชีพ ฯ

หน่วยงานช่วยเหลือ

ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ	192
สายด่วนกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	1784
ศูนย์บริการข่าวอากาศ กรมอุตุนิยมวิทยา	1182
แจ้งเหตุด่วน เหตุร้าย	191
ศูนย์ดับเพลิง	199
ศูนย์เรนทร	1669
วิทยุร่วมด้วยช่วยกัน	1667
ตำรวจท่องเที่ยว	1699
ตำรวจทางหลวง	1193
เหตุด่วนทางน้ำ ศูนย์ปลอดภัยทางน้ำ	1199
อุบัติเหตุทางน้ำ กองบัญชาการตำรวจ	1196
ศูนย์จรรยาบรรณดีเหตุ จส.100	1137
ศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน	1111
กรมการขนส่งทางบก	1584

สิ่งของที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ 21 อย่าง

ระยะที่ 1 : เตรียมตัวก่อนภัยพิบัติ

- วิเคราะห์ความเสี่ยงของชุมชน
- การติดตามเฝ้าระวังข้อมูลข่าวสารร่วมกับภาคีเครือข่ายตำบล
- การแจ้งข่าวเตือน
- การเตรียมปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตพร้อมรับวิกฤติ (อาหาร น้ำ และยาของผู้ป่วยเรื้อรัง ฯลฯ)
- ข้อมูลกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ เช่น ผู้ป่วยเรื้อรัง ติดเตียง ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก หญิงมีครรภ์ และผู้พิการ
- แนะนำให้มีการย้ายอุปกรณ์ไฟฟ้า เพื่อป้องกันไฟดูด
- การจัดทำแผนเตรียมรองรับภัยพิบัติร่วมกับกองทุนสุขภาพ

ระยะที่ 2 : ช่วงภัยพิบัติ

- บทบาทชี้เป้ากลุ่มที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ
- บทบาทการรักษา
  - ส่งต่อ เยี่ยมบ้าน ดูแลเบื้องต้นหรือความรู้สาเหตุการตายในภาวะเกิดภัย เช่น ไฟฟ้าดูด ได้แก่ การป้องกันการถูกไฟดูด การปฐมพยาบาลคนที่ถูกไฟดูด/ไฟรั่ว
- คำแนะนำการดูแลตนเองให้ปลอดภัยจากโรคที่มากับภัย
- บทบาทการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม
  - เช่น โรคตาแดง น้ำกัดเท้า อาหารเป็นพิษ อุจจาระร่วง

3. การจัดการในภาวะฉุกเฉินเพื่อเตรียมการที่จำเป็นให้สามารถเผชิญและจัดการภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพทันที เป็นระบบชัดเจน ไม่สับสนและลดความสูญเสียให้เหลือน้อยที่สุด (Emergency Response)

- จัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกเพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานต่างๆ เพื่อความรวดเร็วและลดความซ้ำซ้อน
- เฝ้าระวังสถานการณ์อย่างใกล้ชิด รวมถึงเตรียมระบบสื่อสารสำรอง
- ตรวจสอบอาสาสมัครในพื้นที่ เพื่อประสานดำเนินการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้พิการเป็นอันดับแรก

4. การจัดการหลังเกิดภัย เพื่อบรรเทาทุกข์ขั้นต้นแก่ผู้ประสบภัยโดยเร็ว ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (Rehabilitation and Reconstruction)

- จัดแผนการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยทุกคนอย่างเหมาะสมทั่วถึง ครบถ้วน และเป็นธรรม
- จัดทำแผนปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ
- หน่วยงานภาครัฐจัดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ถังถังชีพให้พร้อมใช้ในยามปกติ และใช้ได้เมื่อเกิดภัย
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำการประเมินความเสี่ยงของบริเวณจุดอพยพ เนื่องจากเป็นผู้คุ้มครองในพื้นที่

3. ในกรณีฉุกเฉินเดินขึ้นที่สูง ถังถังชีพสามารถใช้สละพายหลังได้

4. ในกรณีฉุกเฉินถังถังชีพยังสามารถช่วยในการพยุงตัวในน้ำได้หรือใช้เป็นหมอนหนุนโดยสอดแขนทั้งสองข้างเข้าบริเวณหูจับ และกอดถังถังชีพไว้ให้แน่นเพื่อช่วยพยุงตัวในน้ำ

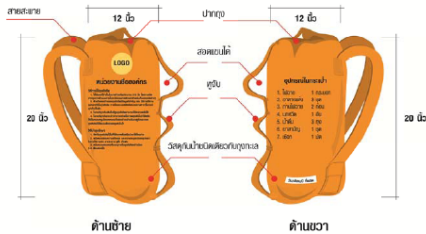
วิธีบำรุงรักษา

1. จัดเก็บถังถังชีพไว้ในที่ที่สังเกตเห็นหรือนำพาได้โดยง่าย
2. หมั่นตรวจสอบความแข็งแรง และความสมบูรณ์ของอุปกรณ์ในการใช้งาน เช่น สายสพาย หูหิ้ว เป็นต้น
3. หมั่นตรวจสอบของที่บรรจุภายในถังถังชีพอย่างน้อย 3-6 เดือนต่อครั้ง

ถุงยังชีพ

วิธีการใช้ถุงยังชีพ

1. ใช้ใส่ของที่จำเป็นในการดำรงชีพประมาณ 3-5 วัน โดยการเปิดปากถุงจากด้านบนภายในจะมีช่องพลาสติกแยกสำหรับเก็บของชนิดต่างๆ
2. ด้านข้างทั้งสองด้านของถุงยังชีพมีข้อมูลที่สำคัญ เช่น วิธีการใช้งาน อุปกรณ์ที่มีในถุงยังชีพ รายชื่อและเบอร์ติดต่อหน่วยงานต่างๆ ในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

- การประสานความร่วมมือกับหน่วยทหารในพื้นที่องค์กรการกุศล และภาคส่วนอื่นๆ
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่ในการ
  - ปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตท้องถิ่น
  - ช่วยเหลือด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดพ้นจากสถานการณ์วิกฤติ และการจัดการสาธารณภัยภายใต้ข้อกำหนดของพระราชบัญญัติ
  - กำหนดแผนจัดการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการรักษาความสงบเรียบร้อยและเป็นไปในลักษณะเดียวกับแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ
- อาสาสมัครของชุมชนในพื้นที่
  - ให้ความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

การประสานกันของหน่วยงานต่างๆ

- 1) หน่วยงานระดับกระทรวงที่รับผิดชอบโดยตรงคือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกระทรวงมหาดไทย ต้องมีมาตรการและนโยบายในการสนับสนุนหน่วยงานระดับจังหวัดและให้การช่วยเหลืออาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนซึ่งอยู่ในท้องถิ่น
- 2) ภาคประชาชนในเขตพื้นที่ภัยพิบัติจะต้องเสริมสร้างมาตรการป้องกันและการเฝ้าระวังในระดับชุมชน และการมีกลุ่มอาสาสมัครในเขตพื้นที่ซึ่งได้รับการอบรม

- การสำรวจพฤติกรรมสุขภาพในเรื่องความปลอดภัยเกี่ยวกับอาหารและน้ำดื่ม และดูแลสุขภาพแวดล้อม เช่น ชยะ เป็นต้น
- ความรู้เรื่องอนามัยส่วนบุคคล ครอบครั้ว และชุมชน

ระยะที่ 3 : ช่วงระยะฟื้นฟู

- บทบาทเฝ้าระวังสุขภาพจิตหลังเหตุการณ์
  - เทคนิคการจัดกิจกรรมออกกำลังกายอย่างง่ายเพื่อฟื้นฟูร่างกาย
  - การตรวจคัดกรองภาวะซึมเศร้าอย่างง่ายโดยใช้แบบสอบถาม
  - เทคนิคสร้างพลังใจหรือให้กำลังใจกับผู้ที่มีความเครียด
- บทบาททรงพลังที่ทำความสะอาดด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่เพิ่มภาระสิ่งแวดล้อม
- บทบาทฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานและบทบาทในการบรรเทาภัยพิบัติ

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้การจัดการสาธารณภัยส่วนภูมิภาคมีองค์การที่เป็นหลักในการจัดการ คือ **จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**

- หน่วยงานจังหวัดจะเป็นหน่วยงานหลัก มีบทบาทหน้าที่ในการ
  - กำกับดูแลการจัดการสาธารณภัยในภาพรวม
  - ทำหน้าที่จัดหาทรัพยากรสำหรับการปฏิบัติให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีการปฏิบัติ

- ถ้าคาดว่าจะเกิดสึนามิ หนีออกจากบริเวณชายฝั่งโดยทันที
- หนีห่างจากชายฝั่งให้ไกลที่สุด ไปยังพื้นที่สูงที่คาดว่าปลอดภัย
- ควรหนีภัยด้วยการเดินเท้าเพื่อหลีกเลี่ยงการจราจรที่ติดขัด
- หากอยู่ในเรือกลางทะเล ควรออกจากฝั่งไปสู่ทะเลลึก
- ติดตามข้อมูลทางวิทยุ โทรทัศน์ ถ้ามีประกาศหรือสัญญาณจากหอเตือนภัยว่าเกิดสึนามิ ให้อพยพทันที
- ให้ช่วยเหลือ เด็ก คนชรา คนพิการ ผู้ที่อ่อนแอกว่าพาหนีภัยด้วย
- จะกลับสู่ที่พักอาศัยก็ต่อเมื่อมีประกาศจากราชการเท่านั้น

ข้อควรจำ

- คลื่นสึนามิจะไม่เกิดเพียงระลอกเดียว จะเกิดขึ้นได้ หลายระลอกคลื่น และคลื่นหลังอาจใหญ่กว่าคลื่นลูกแรก
- เมื่อน้ำทะเลเคลื่อนหรือเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วผิดปกติ ให้คาดว่าอาจเกิดสึนามิ
- สึนามิมักเกิดหลังแผ่นดินไหวขนาดใหญ่ในทะเล
- หากอยู่บริเวณชายฝั่งจะเป็นอันตราย
- ตรวจสอบดูว่าที่พักอาศัยนั้น ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงภัยสึนามิหรือไม่
- ควรรู้ระดับความสูงของถนนเมื่อเทียบกับระดับน้ำทะเล และระยะห่างของถนนจากชายฝั่ง เพื่อวางแผนเส้นทางอพยพ
- สร้างความคุ้นเคยกับป้ายสัญญาณเตือนภัยและฟังสัญญาณเตือนภัยจากศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ
- จัดทำแผนอพยพหนีภัย
- เตรียมอุปกรณ์ชุดยังชีพเพื่อพร้อมอพยพหนีภัย
- ห้ามลงทะเล ห้ามอยู่บริเวณชายหาด เมื่อมีประกาศเตือนภัยสึนามิ
- ควรมีวิทยุแบบใช้แบตเตอรี่เพื่อติดตามข่าว

- 3) องค์กรสาธารณกุศลในเขตพื้นที่ ทั้งมูลนิธิ และกลุ่มองค์กรชุมชนที่จัดการทางด้านการให้ความช่วยเหลือภัยพิบัติธรรมชาติในระดับจังหวัด
- 4) องค์กรภาคเอกชน มีบทบาทในการให้การสนับสนุนทางด้านเครื่องมืองบประมาณกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 5) สื่อมวลชนซึ่งมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูล และข้อเท็จจริงในพื้นที่ ตลอดจนรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมระดมและประสานหน่วยงานให้ความช่วยเหลือ
- 6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ใกล้เคียงทั้งในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ต้องประสานความร่วมมือกันในการบริหารจัดการร่วม เพื่อป้องกันภัยพิบัติ ในรูปแบบการจัดการแบบข้ามเขตแดนร่วมกัน
- 7) จังหวัดที่ใกล้เคียงที่มีผลกระทบจากภัยพิบัติจะต้องร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบการจัดการภัยพิบัติแบบบูรณาการร่วมกัน
- 8) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ทั้งมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาอื่นๆ ต้องร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือ ทั้งการให้ความรู้และการทำการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบจากภัยพิบัติ ตลอดจนระดมกำลังในการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนที่ประสบภัย เป็นต้น

อุทกภัย

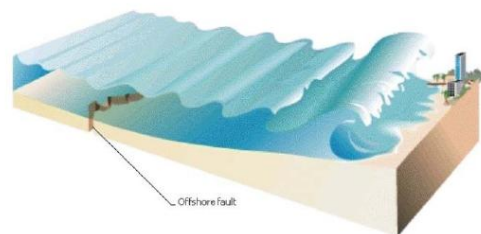
อุทกภัย คือ ภัยที่เกิดจากน้ำมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากสภาพท้องที่และความวิปริตผันแปรของธรรมชาติที่ทำให้เกิดฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน บางครั้งทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลากลงมาอย่างรวดเร็วมีน้ำท่วมฉับพลัน อาจมีดินโคลนถล่มและมีพายุไต้ฝุ่นมาพร้อมกับสายน้ำ ซึ่ง "ภัยน้ำท่วม" นี้เป็นภัยพิบัติอันดับ 1 ที่คนไทยกังวลและประสบบ่อย สร้างผลกระทบกับพื้นที่การเกษตรของประเทศเป็นอย่างมาก

ข้อควรจำ

น้ำท่วมสูง ให้อยู่บนที่สูงและตัดไฟฟ้าเพื่อป้องกันไฟฟ้าดูด

สึนามิ

สึนามิ คือ กลุ่มของคลื่นขนาดใหญ่มีการกำเนิดในมหาสมุทร และเคลื่อนที่เข้าสู่ชายฝั่ง อาจเกิดขึ้นได้จากการเกิดแผ่นดินไหวในทะเล และการชนของลูกอุกกาบาต คำว่า สึนามิ นี้ เป็นภาษาญี่ปุ่น มีความหมายตามรากศัพท์ว่า คลื่นต่ำเรือ ในภาษาอังกฤษ บางครั้งอาจเรียกคลื่นนี้ว่า ไทด์ลเวฟ (Tidal wave) สึนามิ มักเกิดในมหาสมุทรแปซิฟิก สึนามินั้นเกิดจากการแทนที่น้ำอย่างรุนแรง ทำให้มวลของน้ำเกิดการเคลื่อนที่ด้วยความเร็วสูง

วิธีการปฏิบัติ

- ศึกษาประวัติสภาพดิน และร่องน้ำรอบพื้นที่อยู่อาศัยว่าเคยเกิดเหตุดินโคลนถล่มหรือไม่
- ติดตามประกาศเตือนภัยทางวิทยุและโทรทัศน์ เพื่ออพยพหนีไปสู่พื้นที่สูงหรือพื้นที่ที่ปลอดภัย
- ชุมชนต้องเตรียมแผนอพยพ โดยศึกษาเส้นทางหนีภัยทั้งเส้นทางหลักและเส้นทางรอง
- เข้าร่วมการฝึกซ้อมอพยพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการอย่างต่อเนื่อง
- เตรียมอุปกรณ์ยังชีพให้พร้อมอพยพหนีภัย และอย่าลังเลในการอพยพ เพราะจะหนีไม่ทัน
- ปิดแก๊ส ตัดไฟฟ้าภายในบ้าน ช่วยลดความเสียหายของชีวิตและทรัพย์สิน

ข้อควรปฏิบัติ

- ตรวจสอบดูแนวเขตแนวพื้นที่น้ำท่วม เพื่อหาพื้นที่สูงที่ปลอดภัย
- หลีกเลี่ยงการปลูกบ้านในบริเวณพื้นที่น้ำท่วมถึง
- บริเวณท้ายเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ เป็นบริเวณที่ไม่ปลอดภัย ควรเตรียมกระสอบทรายไว้ทำพนังกั้นน้ำ
- ควรทำความสะอาดพื้นที่ให้มีเศษวัสดุ ที่สามารถลอยตามน้ำได้ อาจก่อให้เกิดอันตรายได้
- ห้ามขับยานพาหนะ ห้ามเดิน ห้ามเล่นน้ำในกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยว
- ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชาวบ้าน ต้องดูแลอ่างเก็บน้ำ ท้าย หนอง คลอง บึง ที่มีอยู่ในชุมชนให้สามารถกักเก็บน้ำได้ เป็น "มาตรการหาที่ให้น้ำอยู่" ป้องกันน้ำท่วมพื้นที่การเกษตร

วิธีการปฏิบัติ

เตรียมการก่อนน้ำท่วม

- ทำความคุ้นเคยกับระบบการเตือนภัยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เรียนรู้เส้นทางการเดินทางที่ปลอดภัย และขั้นตอนการอพยพ
- ในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม ควรเตรียมกระสอบทราย เพื่อกั้นน้ำไม่ให้เข้าสู่บ้าน
- นำทรัพย์สินที่สำคัญไปเก็บไว้ในพื้นที่ซึ่งน้ำไม่ท่วมถึง
- ปรึกษาและทำข้อตกลงกับบริษัทประกันภัยเกี่ยวกับการประกันความเสียหาย
- บันทึกหมายเลขโทรศัพท์สำหรับเหตุฉุกเฉิน และเก็บไว้ในที่หาได้สะดวก

ข้อควรปฏิบัติ

- หลีกเลี่ยงการสร้างบ้านอาศัยอยู่ในบริเวณที่เคยมีเหตุการณ์ดินถล่มหรือบริเวณหุบเขา พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง พื้นที่ราบลุ่มแอ่งกระทะ พื้นที่ร่องน้ำ พื้นที่เดิมดินใหม่ที่มีความลาดชัน
- หากท่านอยู่ในพื้นที่บริเวณอันตราย ให้ท้องถิ่นและชาวบ้าน ช่วยกันสำรวจพื้นที่โดยรอบ เพื่อเตรียมการอพยพหนีภัย
- ควรปลูกพืชยึดหน้าดินบริเวณเชิงเขา และพื้นที่ลาดชัน เพื่อลดความเสี่ยงของแผ่นดินถล่ม
- สังเกตสภาพอากาศ หากฝนตกหนักต่อเนื่องหลายวัน ควรอพยพไปสู่พื้นที่ปลอดภัยโดยเร็ว (เกินกว่า 100 มิลลิเมตรต่อวัน)
- สังเกตพื้นที่รอบที่อยู่อาศัย หากพบสิ่งบ่งชี้เหตุที่มีโอกาสเกิดดินถล่มให้แจ้งหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการโดยเร็ว

ข้อควรจำ

- เมื่อเกิดฝนตกหนักต่อเนื่องหรือเกิดแผ่นดินไหว มักทำให้ดินถล่มตามมา ให้สังเกตสีของน้ำที่ไหลผ่าน หากน้ำสีขุ่นขึ้น ให้สันนิษฐานว่าอาจเกิดภัยดินโคลนถล่ม **มีเสียงดังอื้ออึงผิดปกติจากภูเขา** และลำห้วย และน้ำท่วมในหมู่บ้านสูงขึ้น

- เมื่อเกิดดินถล่มจะเป็นอันตรายต่ออาคารสิ่งปลูกสร้าง เส้นทางคมนาคมถูกตัดขาด เสาไฟฟ้า และต้นไม้ล้ม จึงควรอพยพหนีออกจากพื้นที่ให้ว่องไวที่สุด

การรับมือระหว่างน้ำท่วม

- ปิดอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ปิดสะพานไฟหลักและไม่สัมผัสสวิตช์ไฟฟ้า ขณะเปียก และปิดวาล์วถังแก๊ส
- อุดปิดช่องน้ำทิ้ง อย่างล้างจาน พื้นห้องน้ำ และสุขภัณฑ์ที่น้ำสามารถไหลเข้าบ้าน ล้อคประตูบ้าน และอพยพขึ้นที่สูง
- ห้ามเดินตามเส้นทางที่น้ำไหล หลีกเลี่ยงการขับรถบนพื้นที่น้ำท่วม
- ไม่ดื่มน้ำประปาจากท่อและน้ำที่ไหลมาท่วมเพราะจะเป็นอันตราย

การปฏิบัติภายหลังน้ำท่วม

- ภายหลังเหตุการณ์น้ำท่วม ผู้สูงอายุและบุคคลในครอบครัวอาจเกิดความซึมเศร้าและต้องใช้เวลาเพื่อกลับสู่ภาวะปกติ ขอให้ดูแลเอาใจใส่ ซึ่กันและกัน
- ในกรณีที่บ้านได้ทำประกันภัยไว้ ให้ติดต่อบริษัทประกันภัย เพื่อตรวจสอบความเสียหาย และซ่อมแซมทรัพย์สินต่าง ๆ

ดินถล่ม

ดินถล่ม หรือโคลนถล่ม เป็นภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นตามเชิงเขา โดยอาจจะเป็นการถล่มของโคลน น้ำ สิ่งปลูกสร้าง เศษขยะ ดินเปียก ฝุ่นผง เถ้าภูเขาไฟ ต้นไม้ และท่อนซุง โคลนถล่ม อาจเกิดหลังจากฝนตกหนักและเกิดน้ำท่วมฉับพลัน หรือการเกิดแผ่นดินไหว สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโคลนถล่มก็คือ การตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ไม่มีรากไม้ที่จะยึดดิน ทำให้ดินถล่มได้ง่าย

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามสำหรับหน่วยงานราชการ หน่วยงานท้องถิ่น
และผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา

□	□	□	□

แบบสอบถามหน่วยราชการ/นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ
โครงการโครงการข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

*****

สถานที่เก็บข้อมูล จังหวัด 1. พังงา 2. พัทลุง 3. นครศรีธรรมราช

1. ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....

2. ตำแหน่ง.....

3. หน่วยงาน..... โทรศัพท์.....

โทรสาร..... email:.....

*****

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

ท่านคิดว่าหน่วยงานของท่าน ควรร่วมจัดทำแผนแม่บทในการบรรเทาสาธารณภัยจากภัยพิบัติ ให้มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อน การสูญเสีย และเพิ่มความรวดเร็วในการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน โดยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ใช้แผนแม่บทเดียวกัน

ควร เพราะ.....

ไม่ควร เพราะ.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลการเตรียมความพร้อมของหน่วยงาน

1. ก่อนเกิดภัยพิบัติ

1.1 หน่วยงานของท่านมีแผนเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้สูงอายุก่อนเกิดภัยพิบัติอย่างไรบ้าง เช่น อบรมให้ความรู้ การปฏิบัติตน การซ้อมอพยพ การระบุและเตรียมสถานที่

1.2 ท่านคิดว่าหน่วยงานใดควรเป็นหน่วยงานหลักและหน่วยงานรอง และควรประสานงาน/เชื่อมโยงกันลักษณะใดบ้าง (เช่น การเตรียมถุงยังชีพ การเตรียมที่พักพิงชั่วคราว การติดต่อประสานงานญาติ) เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการให้ความช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย

1.3 ท่านคิดว่า ในกรณีผู้สูงอายุที่พิการ ช่วยตนเองไม่ได้ หรือไม่รู้หนังสือ หน่วยงานใดควรเป็น หน่วยงานหลักและหน่วยงานรอง ในการเข้าให้ความช่วยเหลือ และควรประสานงาน/เชื่อมโยงกัน ลักษณะใดบ้าง

1.4 หน่วยงานของท่านมีการชักจูงการปฏิบัติตนในสภาวะฉุกเฉินหรือไม่ รวมถึงมีการชักจูง หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือไม่ (ถ้ามี กรุณาระบุหน่วยงาน)

2.ขณะเกิดภัยพิบัติ

2.1 บทบาทของหน่วยงานของท่านโดยรวม ในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ อย่างไรบ้าง (เช่น ช่องทางในการให้ข้อมูล คุยเชิงซีพ ที่พักพิงชั่วคราว การติดต่อประสานงานญาติ)

2.2 ท่านคิดว่าระดับอันตรายจากภัยพิบัติขั้นใดที่สมควรให้ผู้สูงอายุออกจากบ้านได้

2.3 หากผู้สูงอายุไม่ยอมย้ายออก หน่วยงานของท่านจะมีวิธีการช่วยเหลืออย่างไร และ
ทำอะไรให้ย้ายออกได้

2.4 กรณีผู้สูงอายุที่พิการ ช่วยตนเองไม่ได้ หรือไม่รู้หนังสือ หน่วยงานของท่านให้
ความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

---

3. หลังเกิดภัยพิบัติ

3.1 บทบาทของหน่วยท่านโดยรวมในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ อย่างไร

3.2 ท่านคิดว่าบทบาทของหน่วยงานอื่นๆ มีความสอดคล้องกับหน่วยงานของท่านหรือไม่ อย่างไร

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูล ฤงอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือ/ฤงยั้งชีพ

1. ท่านคิดว่าในฤงอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือ/ฤงยั้งชีพ ควรมีสิ่งของใดบ้าง และมีรูปแบบของฤงยั้งชีพเป็นอย่างไร

1.1 สิ่งของในฤงยั้งชีพ มีอะไรบ้าง เช่น อาหารกระป๋องแบบเปิดได้เลยหรืออาหารแห้ง (ไม่หมดอายุ) สำหรับ 3 วัน น้ำดื่มสำหรับ 3 วัน ไฟฉายพร้อมถ่านไฟฉาย ชุดปฐมพยาบาลพร้อมคู่มือ การใช้ยาประจำตัว กระจาดาชชำระ และผ้าอ้อมผู้ใหญ่ หน้ากาก ไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ค นกหวีด เสื้อผ้าสำรอง 1 ชุด ผ้าห่ม สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน แผนที่ท้องถิ่น ฤงขยยะ ข้อมูลติดต่อของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อน เงินสดไม่เท่า โทรศัพท์มือถือ อาหารของสัตว์เลี้ยง

1.2 รูปแบบของฤงยั้งชีพ (น้ำหนัก ขนาด การแบ่งช่องเก็บของ สี สัน ลักษณะการหิ้ว ลอย/กันน้ำได้)

---

2. ท่านคิดว่าคู่มือ/โปสเตอร์ ในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับภัยพิบัติ สำหรับผู้สูงอายุ ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

2.1 ขนาดตัวอักษร, สี สัน

2.2 ความเข้าใจในเนื้อหา

2.3 สอบถามถึงความต้องการ

2.4 ความเหมาะสม

2.5 ข้อเสนอแนะในกลุ่มของผู้ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ หรืออยู่คนเดียว

ชุดที่ 1

แบบสอบถามผู้สูงอายุ

โครงการโครงการข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

*****

สถานที่เก็บข้อมูล

- จังหวัด 1. พังงา 2. พัทลุง 3. นครศรีธรรมราช
- อำเภอ 1. ตะกั่วป่า 2. เมืองพัทลุง 3. นบพิตำ 4. ท่าศาลา
- ตำบล 1. บางม่วง 2. คีตก 3. ปรากฏ 4. เขาเจ็ยก
5. พญาขัน 6. นบพิตำ 7. นาเทรง 8. กะหรอ
9. ท่าซัน 10. ไทยบุรี

*****

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และเติม

ข้อความลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. ปัจจุบันท่านมีอายุ _____ ปี
3. สถานภาพสมรสของท่านในปัจจุบัน
1. โสด 2. สมรส 3. หม้าย 4. หย่า 5. แยกกันอยู่
4. จำนวนบุตรทั้งหมด _____ คน จำนวนบุตรที่มีชีวิต _____ คน
5. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน
1. ไม่ได้เรียนหนังสือ 2. ประถมศึกษา 3. มัธยมศึกษาตอนต้น
4. มัธยมศึกษาตอนปลาย
5. อาชีวศึกษาและประกาศนียบัตรชั้นต้น (ปวช./ปวท./ปกศ.ต้น)
6. อาชีวศึกษาและประกาศนียบัตรชั้นสูง (ปวส./ปกศ.สูง)
- 7.ปริญญาตรี 8.ปริญญาโท 9.ปริญญาเอก
6. อาชีพหลักของท่าน
1. ไม่ได้ทำงาน 2. รับจ้าง 3. เกษตรกรรม 4. รับจ้าง
5. ค้าขาย 6. ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจเกษียณ
7. อื่นๆ (ระบุ) .....
7. จำนวนสมาชิกในบ้านของท่าน _____ คน
8. ท่านอยู่บ้านนี้กับใครบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. คนเดียว 2. คู่สมรส 3. บุตร
4. หลาน 5. ญาติ 6. อื่นๆ .....

9. ใครคือผู้ดูแลหลักของท่าน จำนวน ____ คน โปรดระบุความเกี่ยวข้องกับท่าน

1. บุตรชาย/สาว   2. ลูกเขย/สะใภ้   3. หลาน
 4. พี่/น้อง   5. คู่สมรส   6. อื่นๆ .....

10. สุขภาพของท่าน

1. แข็งแรง สมบูรณ์ ไม่มีโรคประจำตัว
 2. ไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 2.1 เวียนศีรษะ   2.2 นอนไม่หลับ   2.3 เป็นลมบ่อย
 2.4 ปวดข้อ   2.5 การทรงตัวไม่ดี   2.6 หูตึง/ไม่ค่อยได้ยิน
 2.7 เบาหวาน   2.8 ตามองไม่ค่อยเห็น   2.9 ปวดเมื่อยตามร่างกาย
 2.9 อัมพาต   2.10 อัมพฤกษ์   2.11 ความดันโลหิตสูง
 2.12 ความดันโลหิตต่ำ   2.13 หลงๆ ลืมๆ หรือความจำเสื่อม
 2.14 กลั้นปัสสาวะไม่อยู่   2.14 อื่นๆ .....

ส่วนที่ 2 การเตรียมพร้อมก่อนและขณะเกิดภัยพิบัติของผู้สูงอายุ

1. หากเกิดภัยพิบัติขึ้นท่านจะทำอย่างไร

1. อยู่ที่บ้าน/ไม่ออกไปไหน   2. ย้ายออกไปอยู่ศูนย์พักพิง   3. ย้ายออกไปอยู่กับญาติที่อื่น

2. ท่านจะย้ายออกจากบ้าน ต่อเมื่อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. อันตรายถึงแก่ชีวิต   2. คำเตือนของหน่วยงาน   3. ลูกหลานขอร้อง
 4. ญาติขอร้อง   4. ขาดแคลนยารักษาโรค   5. ขาดแคลนอาหาร
 6. บ้านเริ่มพัง/อยู่ไม่ได้   7. ความช่วยเหลือเริ่มเข้ามาไม่ถึง   8. ไม่มีไฟฟ้า/น้ำ
 9. มีสถานที่ปลอดภัยสำหรับสัตว์เลี้ยง   10. เสี่ยงสัญญาณเตือนภัยดัง
 11. อื่นๆ .....

3. ท่านเคยรับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในพื้นที่หรือไม่

1. เคย   2. ไม่เคย

4. ท่านทราบขั้นตอนการให้ความช่วยเหลือของชุมชนหรือไม่

1. ทราบและเข้าใจดี   2. ไม่แน่ใจ   3. ไม่ทราบเลย

5. ท่านติดตามสถานการณ์ของภัยพิบัติจาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. เจ้าหน้าที่ทางราชการ   2. วิทยุชุมชน   3. โทรทัศน์
 4. เพื่อนบ้าน   5. คนในครอบครัว   6. หน่วยกู้ภัย/กู้ชีพ
 7. อื่นๆ .....

6. ขณะเกิดภัยพิบัติ ท่านจะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. คอยติดตามข่าวประกาศทางวิทยุและโทรทัศน์ตลอดเวลา
- 2. ใส่เสื้อผ้าและรองเท้าเตรียมพร้อมที่จะอพยพตลอดเวลา
- 3. วางถุงยังชีพไว้ใกล้ตัว
- 4. ปิดบ้านหากต้องอพยพออก
- 5. ใช้เส้นทางอพยพที่กำหนดโดยหน่วยงานราชการ
- 6. ติดต่อกฎาติหากจะย้ายไปอยู่ด้วย หรือไปพำนักที่ศูนย์พักพิง
- 7. อื่นๆ .....

7. ขณะเกิดภัยพิบัติ ท่านคิดว่าจะนำติดตัวไป (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. เอกสารประจำตัว (บัตรประชาชน, ทะเบียนบ้าน, บัตรเอทีเอ็ม, ฯลฯ)
- 2. เสื้อผ้าสำรอง 1 ชุด
- 3. โทรศัพท์มือถือ และเบอร์ติดต่อของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อน
- 4. ยารักษาโรค / ยาประจำตัว
- 5. เงินสด
- 6. ไม้เท้า
- 7. กระจาดขำระและผ้าอ้อมผู้ใหญ่
- 8. แวนตา
- 9. ไม้ขีดไฟ หรือไฟแช็ค
- 10. นกหวีด
- 11. ผ้าห่ม
- 12. สัตว์เลี้ยงและอาหารของสัตว์เลี้ยง
- 13. อื่นๆ.....

ชุดที่ 2
แบบสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ
โครงการโครงการข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

*****

1. ท่านมีการเตรียมความพร้อม/รับมือหากเกิดภัยพิบัติอย่างไรบ้าง
2. หากเกิดภัยพิบัติขึ้น ท่านทำอย่างไรบ้าง (ช่องทางการรับทราบข้อมูล บทบาทของสมาชิกในครอบครัว)
3. ท่านต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้าง
4. หลังภัยพิบัติผ่านไปแล้ว ท่านต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้าง
5. ถุงยังชีพ
  - สิ่งของในถุงยังชีพ มีอะไรบ้าง เช่น อาหารกระป๋องแบบเปิดได้เลยหรืออาหารแห้ง (ไม่หมดอายุ) สำหรับ 3 วัน น้ำดื่มสำหรับ 3 วัน ไฟฉายพร้อมถ่านไฟฉาย ชุดปฐมพยาบาลพร้อมคู่มือการใช้ยาประจำตัว กระจกชำระ และผ้าอ้อมผู้ใหญ่ หน้ากาก ไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ค นกหวีด เสื้อผ้าสำรอง 1 ชุด ผ้าห่ม สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน แผนที่ท้องถิ่น ถุงขยะ ข้อมูลติดต่อของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อน เงินสดไม่เท่า โทรศัพท์มือถือ อาหารของสัตว์เลี้ยง
  - รูปแบบของถุงยังชีพ (น้ำหนัก ขนาด การแบ่งช่องเก็บของ สี สัน ลักษณะการหิ้ว ลอย/กันน้ำได้)
6. โปสเตอร์
  - ขนาดตัวอักษร, สี สัน
  - ความเข้าใจในเนื้อหา
  - สอบถามถึงความต้องการ
  - ความเหมาะสม
  - ข้อเสนอแนะในกลุ่มของผู้ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ หรืออยู่คนเดียว

ชุดที่ 3

แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุ: กรณีไม่สามารถออกจากบ้านได้ โครงการโครงการข่ายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

*****

ชื่อผู้สัมภาษณ์ ..... วันที่ ..... เลขที่สัมภาษณ์ .....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ .....

ที่อยู่ปัจจุบัน .....

ชื่อสมาชิกครอบครัวที่ให้สัมภาษณ์ .....

*****

1. ท่านมีการเตรียมความพร้อม/รับมือหากเกิดภัยพิบัติอย่างไรบ้าง
2. หากเกิดภัยพิบัติขึ้น ท่านทำอย่างไรบ้าง (ช่องทางการรับทราบข้อมูล บทบาทของสมาชิกในครอบครัว)
3. ท่านต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้าง
4. หลังภัยพิบัติผ่านไปแล้ว ท่านต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้าง
5. ถูยั้งชีพ
  - สิ่งของในถูยั้งชีพ มีอะไรบ้าง เช่น อาหารกระป๋องแบบเปิดได้เลยหรืออาหารแห้ง (ไม่หมดอายุ) สำหรับ 3 วัน น้ำดื่มสำหรับ 3 วัน ไฟฉายพร้อมถ่านไฟฉาย ชุดปฐมพยาบาลพร้อมคู่มือการใช้ยาประจำตัว กระจกชำระ และผ้าอ้อมผู้ใหญ่ หน้ากาก ไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ค นกหวีด เสื้อผ้าสำรอง 1 ชุด ผ้าห่ม สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน แผนที่ท้องถิ่น ถูยั้งชีพ ข้อมูลติดต่อของสมาชิกในครอบครัวและเพื่อน เงินสดไม่เท่า โทรศัพท์มือถือ อาหารของสัตว์เลี้ยง
  - รูปแบบของถูยั้งชีพ (น้ำหนัก ขนาด การแบ่งช่องเก็บของ สี สัน ลักษณะการหิ้ว ลอย/กั้นน้ำได้)
6. โปสเตอร์
  - ขนาดตัวอักษร, สี สัน
  - ความเข้าใจในเนื้อหา
  - สอบถามถึงความต้องการ
  - ความเหมาะสม
  - ข้อเสนอแนะในกลุ่มของผู้ที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ หรืออยู่คนเดียว

ชุดที่ 4
แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
โครงการโครงการขยายการคุ้มครองทางสังคมของผู้สูงอายุ

*****

สถานที่เก็บข้อมูล

- จังหวัด 1. พังงา 2. พัทลุง 3. นครศรีธรรมราช
- อำเภอ 1. ตะกั่วป่า 2. เมืองพัทลุง 3. นบพิตำ 4. ท่าศาลา
- ตำบล 1. บางม่วง 2. คีตกัก 3. ปรางหมู่ 4. เขาเจ็ยก
5. พญาขัน 6. นบพิตำ 7. นาเทรง 8. กะหรอ
9. ท่าซัน 10. ไทยบุรี

*****

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงหน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และเติมข้อความ
ลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. ปัจจุบันท่านมีอายุ ____ ปี
3. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน
1. ไม่ได้เรียนหนังสือ 2. ประถมศึกษา 3. มัธยมศึกษาตอนต้น
4. มัธยมศึกษาตอนปลาย
5. อาชีวศึกษาและประกาศนียบัตรชั้นต้น (ปวช./ปวท./ปกศ.ต้น)
6. อาชีวศึกษาและประกาศนียบัตรชั้นสูง (ปวส./ปกศ.สูง)
- 7.ปริญญาตรี 8.ปริญญาโท 9.ปริญญาเอก
4. ตำแหน่ง
1. นายกเทศมนตรี 2. นายองค์การบริหารส่วนตำบล
3. อาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ 4. อาสาสมัครพัฒนาผู้สูงอายุ
5. อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 6. อื่นๆ

.....

ส่วนที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการก่อน ขณะเกิด และหลังภัยพิบัติของผู้สูงอายุ

1. ก่อนเกิดภัยพิบัติ

- ท่านมีแผนเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้สูงอายุก่อนเกิดภัยพิบัติอย่างไรบ้าง เช่น อบรมให้ความรู้ การปฏิบัติตน การซ้อมอพยพ การระบุและเตรียมสถานที่
- ท่านคิดว่าหน่วยงานใดควรเป็นหน่วยงานหลักและหน่วยงานรอง และควรประสานงาน/เชื่อมโยงกันลักษณะใดบ้าง (เช่น การเตรียมถุงยังชีพ การเตรียมที่พักพิงชั่วคราว การติดต่อประสานงานญาติ)
- กรณีผู้สูงอายุที่พิการ ช่วยตนเองไม่ได้ หรือไม่รู้หนังสือ

2. ขณะเกิดภัยพิบัติ

- บทบาทของท่านโดยรวมในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ อย่างไร ใดบ้าง (เช่น ถุงยังชีพ ที่พักพิงชั่วคราว การติดต่อประสานงานญาติ)
- ระดับอันตรายจากภัยพิบัติขั้นใดที่สมควรให้ผู้สูงอายุออกจากบ้านได้
- หากผู้สูงอายุไม่ยอมย้ายออก ท่านจะมีวิธีการช่วยเหลืออย่างไร และทำอย่างไรให้ย้ายออกได้
- กรณีผู้สูงอายุที่พิการ ช่วยตนเองไม่ได้ หรือไม่รู้หนังสือ ท่านให้ความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

3. หลังเกิดภัยพิบัติ

- บทบาทของท่านโดยรวมในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ อย่างไร
- บทบาทของหน่วยงานอื่นๆ